

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

4996

22

op-31

1866

2010

22

mf

50

ԴԱՍԱԳԻՐՔ

Փ-31

ՍՐԲԱՉԱՆ ՊԵՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԱՅ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՅ

ՍՏԵՓԱՆ Պ. ՊՕՂՈՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆՅ

ՎԵՒԵՐԱՅԵԱԼ

ՅԱԶԳԱՑԻՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԳՈՅ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ԵՒ ՏՊԱՐԱՆԵԱԼ

ՀՐԱՄԱՆԱԻ

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ Տ. ՊՕՂՈՍԻ ՍՐԲԱԶԱՆ
ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԵՒ ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼՍՈՅ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻԻՀԵՆՏԻՍԵԱՆ

1866

Printed in Turkey

այսպիսով

11312

Ի ՀԱՅԲԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Տ. Տ. ՄԱՏԹԻՈՍԻ ՀԱՆԳՈՒՅԵԱԼ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԻ

Ի ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒԹԵԱՆ Ս. ԵՐՈՒՍԱԼԵՄԻ

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ Տ. Տ. ԵՍԱՅԵԱՅ ԱՐԿԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Ի ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒԹԵԱՆ Կ. ՊՕԼՍՈՑ

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ Տ. Տ. ՊՕԼՈՍԻ ԱՐԿԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

2001

2306

40

Ազգային վարժարանաց մէջ Սրբազան Պատմութեան կարեւոր և օգտակար ուսումը դիւրաւ աւանդելի ընելու նպատակաւ ձեռնամուխ եղանք սոյն Վասագիրքս յօրինելու ։ մանաւանդ որ արդէն ասոր պէտքն ալ շատ դասաւանդելի վիպուած ու հաստատուած էր ։

Ներկայ Վասագիրքս ջանացիներ կարելի եղածին շափ համառօտ պարզ՝ բայց անփափ ընել ։ առանց կարեւոր մասերը դուրս թողելու ։ Բոսոր պարունակութիւնն է շին և Նոր Ատակարանաց բովանդակութիւնը ։ աշխարհի ստեղծումն մ'նչև Քրիստոսի ծրիչին աշխարհ գոյք և անկէ մինչև Բռտրեղոց բարոյութեան սկսելու ։ Վասական ընթացքի վայ յօրինուած է ։ և դիւրութեան համար իւրաքանչիւր պարբերութիւններու վրայ հարցումներ նշանակուած ։ անան՝ որ առանց նոյն հարցումներուն պատմութեան ընթացքը անընդհատ իր անհողջութիւնն ունի ։

1865—64 ի կազմուած Սրբազան Սուրբազան խորհրդոյ ներկայացնելով Վասագիրքս անոր հաճութիւնն ու հաւանութիւնը առնելէ ետև ։ Ղևնագրատիւ Սրբազան Պատրիարք Զօր հաճութիւնն ու հրամանն այ ստնել պատշաճ համարեցիներ ։ և այնպէս այժմ տղադրութեամբ կը հրատարակենք ։ յուսարով որ ազգային մանկուոյն յառաջադիմութեանը հոսմար օգտակար ծառայութիւն մը ըրած ըլլալու փափաքնիս կը լինուի ։

5 Մայիս 1866

Ս. Գ. Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՅ

Ղևնագիրէն վարժարան

Ի Ղազմէիս

Մեծարգոյ Սիրելի

Քննելով մանր զՆասագիրս Սրբա-
զան Պատմութեան Հին և Նոր կտա-
կարանաց՝ զնորոգ աշխատասիրեալն առ
ի Չէնջ, չգտաք ինչ ի նմա ընդդէմ
սուրբ Վարդապետութեան, հետևա-
բար և օգտակար յոյժ յուսումն ման-
կանց մերաղնէից, վասնորոյ հրամայե-
ցաք ի տպագրել:

Չ մայիս 1866.

Ողջ լերուք ի Տէր

ի Պատրիարքարանի
ամենայն Հայոց

ՊԱՏՐԻԱՐԻ Կ. ՊՕԼՍՈՅ
ՊՕՂՈՍ ԵՐԻԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Ը-

Մեծարգոյ Սրբեփան աղա Փափաղեանց

ի Ղալաթիա

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԱՐԻԱՀԱՄ ԱՄԻՐԱՅԻ

ՄՈՒՊԱՀԵՍՃԵԱՆ

Ի ՏԵՐ ՀԱՆԳՈՒՑԵԼՈՅ Ի 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1863

ԵՒ

ԿՈՂԱԿՑԻ ՆՈՐԻՆ

ԳԱՓՏԱՆՓԱՇԱՅԻ ՅԱՐՈՒԹԻԻՆ ԱՄԻՐԱՅԻ ԴՈՒՍՏՐ

ՍՐԲՈՒՀԻ ՏԻԿՆՈՂ

Ի ՏԵՐ ՀԱՆԳՈՒՑԵԼՈՅ 3 ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1863

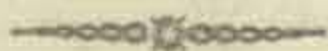
ԱՐՉԱՆ ԱՆՄՈՌԱՅ

ՈՐԳԻԱԿԱՆ ՍԻՐՈՑ

ԳԼՍԵԳԻՐԻ

ՍՐԲԵՐՈՒՆ ԳԼՏՄՈՒԹԵԼՆ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԱՑ

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Նախագիտելիք .

Հին կտակարանի պատմութիւնը վեց մաս կը բաժնուի .

Ա . Աշխարհիա ստեղծումէն մինչև Տրհեղեղ :

Բ . Տրհեղեղէն մինչև Աբրահամու կոչումն ի Քանան :

Գ . Աբրահամու ի Քանան կոչումէն մինչև Իսրայելացւոց Եգիպտոսէն ելքը :

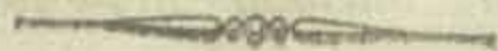
Դ . Եգիպտոսէ ելքէն մինչև Իսրայելացւոց Թադաւորութեան սկիզբը :

Ե . Թադաւորութեան սկիզբէն մինչև Բաբելոնի գերութիւնը :

Զ . Բաբելոնի գերութենէն մինչև Քրիստոսի ծնունդը :

իի

ճոյ

ԱՌԱՋ ԻՆ ՄԱՍ

ԱՇԽԱՏԱՆԻ ՍՏԵՂԾՈՒՄԵՆ ՄԻՆՉԵՒ ԶՐԷՆԵՂՆՆԷՆՆԵՐ՝

ԱՇԽԱՏԱՆԻ ՍՏԵՂԾՈՒՄԸ

Առաջինը ինչպէս ստեղծեց այս աշխարհս .

1. Առաջինը վեց օրուան մէջ ստեղծեց բոլոր տիեզերքը, և ինչ որ երկնի և երկրի մէջ արարածներ կան .

Առաջին օրը լոյսը ստեղծեց, և խաւարէն զատեց՝ որ լոյսը ցերեկ և խաւարը գիշեր եղաւ :

Երկրորդ օրը հրամայեց որ ջրերուն մէկ մասը վեր քաշուելով երկինքը ձեւ առնուի, որ հաստատուի թիւն կ'ըսուի :

Երրորդ օրը վար մնացած ջրերը զատ ստեղ մը ժողովելով ծովն ըրաւ, և անանկով երևցաւ ցամաքը, որ երկիր կոչեց, և հրամայեց որ անոր մէջէն ամէն կերպ խոտեր և ծառեր բուսնին :

Չորրորդ օրը արևն ու լուսինը և բոլոր աստղերը հաստատեց երկինքը, որ ցորեկ ու գիշեր երկիրս լուսաւորեն, այլև ժամանակ՝ որ՝ տարի և անոր չորս եղանակները որոշեն :

Հինգերորդ օրը հրամայեց և ջրին վէն ամէն տեսակ լողացող ձկներ և

խահամ առանց տարակուսելու տարաւ
 զԻսահակ Աստուծոյ ցուցցցած տեղը . և
 երբ սրտարաստուեցաւ ու թուրը քաշեց
 որ զԻսահակ մորթէ , Աստուծոյ հրեշտա-
 կը արդիւնց զինքը և ոչխար մը ցուցուց
 Իսահակին տեղ զոհելու համար :

Աբրահամ ինչու իր Եղիազար ծառան Միջագետք
 խրկեց .

35. Սարրա 127 տարեկան մեռաւ :
 Աբրահամ ծերացած ըլլալով ուղեց որ Ի-
 սահակ որդին կարգէ : Այս բանիս համար
 իւր Եղիազար անուն հաւատարիմ ծա-
 ռան Միջագետք խրկեց շատ ընծաներով :
 Եղիազար ալ Աբրահամի աղգականներէն
 Բաթուէլի աղջիկը և Լարանի քոյրը Ռե-
 բեկան առաւ Իսահակին հարս բերաւ :

Աբրահամ քանի՞ տարեկան մեռաւ և ուր թաղուե-
 ցաւ .

36. Աբրահամ նահապետ 175 տա-
 րեկան մեռաւ , և զինքը իր Սարրա կնոջ
 քով թաղեցին Իսահակ և Իսմայէլ երկու
 որդիքը :

ԻՍԱՀԱԿ ԶԱՀԱՊԵՏ

Իսահակ քանի՞ զուակ ունեցաւ .

37. Իսահակ նահապետ Ռեբեկային
 ամուլթեանը պատճառաւ քօան տարիի
 չափ զուակ չունեցաւ . ետքը Աստուծոյ

շատ աղաչելով երկուորեակ (էքիզ) մը
ունեցաւ, ու անուներին Եսաւ ու Յակոբ
դրաւ :

Իսահակ ինչու Եսաւը կը սիրէր .

38. Եսաւ ու Յակոբ երբ մեծցան,
առաջինը սկսեց որսորդութիւն ընել, ու
րով Իսահակայ սիրելի եղած էր. և երկ-
րորդը Յակոբ տունը կը կենար, և տանը
բաները կը հողար, անոր համար աս ալ
Ռեբեկային սիրելի էր :

Եսաւ ինչպէս կորսնցուց իր անդրանկութիւնը .

39. Օր մը Եսաւ երբ որսորդու-
թենէն ետ դարձաւ, յոգնած ու անօթի
ըլլալով, և տեսնելով որ Յակոբ սապէ ա-
պուր եփած է, ուզեց զայն : Յակոբ ալ
ապուրին փոխարէն Եսաւին անդրանկու-
թիւնը ուզեց. Եսաւ ալ տուաւ, և կոր-
սնցուց իր անդրանկութիւնը :

Եսաւ ինչպէս զրկուեցաւ անդրանկութեան օր-
նութենէն ալ .

40. Իսահակ Նահապետ երբ ծերա-
ցաւ ու աչքերն ալ խիստ տկարացան,
չմեռած ուզեց որ Եսաւն օրհնէ : Աւաթի
հրաման ըրաւ Եսաւին որ նախ երթայ
որս մը զարնէ ու եփէ, որպէս զի որսն
ուտելէն ետքը զինքն օրհնէ : Երբ Եսաւ
որսը զարնելու գնաց, Ռեբեկայ շուտ մը

ուլ մը մորթեց, եփեց և տուաւ Յակոբին, որ իր հօրը սանի և անդրանկութեան օրհնութիւնը առնէ, Կասակ ալ չտեսնելով որ Յակոբ է, ուր ուտելէն վերջը օրհնեց զՅակոբ՝ կարծելով որ Եսաւ ինքն է: Երբ Եսաւ դաշտէն դարձաւ, ամէն բան լմնցած գտաւ, և ասանկով իր անդրանկութեան օրհնութենէն ալ զըրկուեցաւ:

ՅԱԿՈԲ ԵՆՏԱՊԵՏ

Յակոբ ինչու Խառան գնաց.

41. Եսաւ Յակոբին վրայ սաստիկ ոխ պահեց, ուստի Յակոբ ալ Ռեբեկայի խորհրդովը ելաւ Խառան գնաց:

Յակոբ ինչպէս Լաբանին տունը հրախրուեցաւ.

42. Երբ Խառանին դաշտը հասաւ, Յակոբ տեսաւ որ հոն ջրհորի մը քով աղջիկ մ'ոչխարներուն ջուր տալու համար կ'ըսպասէր: Յակոբ ջրհորին բերանին քարը վերցրնելով, ու աղջկանն ոչխարներուն ջուր տալէն յետոյ զինքը ճանչցուց անոր թէ Ռեբեկային որդին է: Աղջիկը որ Ռաբէլ կ'ըսուէր, գնաց այս բանս պատմեց իր հօրը Լաբանին. Լաբան ալ Յակոբը հրախրեց իր տունը:

Յակոբ ի՞նչ վարձ առաւ Լաբանին .

43. Յակոբ Լաբանին տուներ եօթը տարի մէյ մը՝ եօթը տարի ալ մէյ մը ծառայեց Լաբանին , և անոր երկու աղջիկները Լիան և Ռաքելը իր ծառայութեան փոխարէն կին առաւ . և երբ կ'ուղէր ալ Քանան դառնալ , Լաբան չթողուց զինքը :

Յակոբ ընդ ամէնը քանի՞ տարի կեցաւ Լաբանին տուներ :

44. Յակոբ քանի մը տարի ևս կենալով Լաբանին տուներ , շատ հարուստացաւ . և ընդ ամէնը քան տարի Լաբանին քով կենալէն յետոյ , որ մը ժողովեց իր ընտանիքն ու հօտը և Լաբանէն ծածուկ ճամբայ ելաւ դէպ ի Քանան :

Յակոբ Քանանի մօտ ի՞նչ երկիւղ կրեց .

45. Յակոբ երբ Քանանի երկրին մօտեցաւ , մեծ երկիւղ կրեց , քանզի լսեց որ Եսաւ եղբայրը 400 հոգւով իր վրայ կուգայ : Յակոբ այս սրտադողին մէջ Աստուծոյ դիմելով , Աստուած սիրտ տուաւ անոր որ անվախ ըլլայ , և անունն ալ փոխեց Իսրայէլ դրաւ :

Յակոբին հետ ի՞նչպէս հաշտուեցաւ Եսաւ .

46. Յակոբ երբ տեսաւ որ Եսաւ

մօտեցած է, իսկոյն երեք խումբ բաժնեց
ընտանիքը, և ինքը յառաջ անցնելով,
եօթն անգամ երկրպագութիւն ըրաւ Ե-
սաւի: Այս բանիս վրայ Եսաւին գութը
շարժելով, լալով պագտուեցաւ Յակոբին
հետ ու հաշտուեցաւ:

Յակոբ իր Իսահակ հայրը ողջ գտաւ.

47. Յակոբ Քանանի երկրին մէջ
ասդիս անդին քանի մը տեղ փոխելէն ետ-
քը, վերջապէս Քէփրոն՝ իր հօրը տունը
գնաց, ուր ողջ գտաւ իր Իսահակ հայ-
րը. որ 180 տարեկան մեռաւ, և զինքը
Թաղեցին Եսաւ ու Յակոբ:

Յակոբ քանի՞ զաւակ ունէր, և անոնց անուններն
ի՞նչ էին.

48. Յակոբ տասներկու զաւակ ու-
նեցաւ, որ են Ռուբէն, Շմաւոն, Ղեւի,
Յուդա, Իսազար, Չարուղոն, Դան,
Նեփթաղիմ, Գադ, Ասեր, Յովսէփ, Բե-
նիամին: Ասոնցմէ սերեցան ետքը Իսրայել-
լացւոց ազգին տասներկու ցեղերը:

ՅՈՎԱԿԻՓ ՆԱԿԱՊԵՏ

Յովսէփայ վրայ ի՞նչու կը նախանձէին իր եղբայր-
ները.

49. Յովսէփ շատ գեղեցիկ ու խե-
լացի տղայ մ'էր, և Ռաբէլի ալ անդրա-

նիկ զաւակնս բլլալով, շատ սիրելի էր իր հօրը . ասոր համար իր եղբայրները խիստ կը նախանձէին Յովսէփայ վրայ, և կը ջանային անոր անուանն աւրել Յակոբայ առջև :

Յովսէփ ինչ երազ տեսաւ .

50. Յովսէփ երկու երազ տեսաւ . առաջինը կը տեսնէր Յովսէփ որ եղբարցը հետ դաշտի մը մէջ որայ կապելու ժամանակ իր որան ելաւ կայնեցաւ, ու եղբարցը որաները իր որային երկըրպազու-թիւն ըրին : Արկորորդը ալ աս էր, կը տեսնէր Յովսէփ որ արևը, լուսինը և տասներմէկ աստղեր իրեն երկըրպազու-թիւն կ'ընէին :

Յովսէփ ինչպէս ծախուեցաւ խամայեղացի վաճառականներուն :

51. Յովսէփայ տեսած երազները աւելի ևս դրդուեցին եղբարց ատելութիւնը . և օր մը երբ Յովսէփայ եղբարքը ոչխար արածելու համար հեռու տեղ դացած և ուշացած էին, Յակոբ Յովսէփը անոնց ետևէն խրկեց, որ երթայ նայի թէ ինչպէս են . անոնք ալ բռնեցին Յովսէփը նախ անջրդի ջրհորի մը մէջ ձրդեցին, ետքը հանեցին անկէ ու խամայեղացի վաճառականներուն ծախեցին : Յովս

ակփինն ճաղկեայ պատմութեանն ալ այժի
տարիւնի մէջ թաթխելով՝ Յակոբին տա-
րին, ըսելով թէ գազան պատուած է
Յովսէփը :

Իսմայէլացիք ուր տարին զՅովսէփ և որն ծա-
խեցին .

52. Իսմայէլացիները Յովսէփը Ե-
գիպտոս տարին, ու Փարաւոն թագաւո-
րին Պետափրէս դահճապետին ծախեցին :
Պետափրէս քիչ առե՛նէն՝ հաւատալով
Յովսէփայ վրայ եղած զբարարութեան
մը՝ բանորդ դնել տուաւ զանի :

Յովսէփ բանտին մէջ ի՛նչ բար .

53. Յովսէփայ կեցած բանտին մէջ
Փարաւոնին երկու իշխանները կային . Ա-
սոնք գիշեր մը մէյմէկ երազ տեսած ըլլա-
լով, հետեւեալ առաւօտ՝ Յովսէփ մեկնեց
իրենց երազը . և մեկնութիւնն ալ ստոյգ
ելաւ, իշխանին մէկը կախուեցաւ, և
միւսը աղատելով առաջին պաշտօնին հա-
սաւ :

Յովսէփ ի՛նչպէս ազատեցաւ բանտէն .

54. Այս բանիս վրայ երկու տարի
անցնելէն յետոյ՝ Փարաւոն թագաւորն ալ
երազ մը տեսաւ, և բանտէն ազատուող
իշխանին միջնորդութեամբը Յովսէփ այս
երազը պատմելու համար ազատեցաւ

բանտէն, և Փարաւոնին առջևը տար-
ուեցաւ :

Փարաւոնին երազն ի՛նչ էր .

55. Փարաւոն պատմեց իր երազը
թէ, եօթը գէր կովեր Նեղոս գետէն ե-
լած՝ արածելու ատեն, ուրիշ եօթը վա-
տոյժ կովեր ելան, և այն գէր կովերը
կերան : Դարձեալ տեսած էր թէ, մէկ
ոճի մը վրայ՝ եօթը ատոք հասկեր բու-
սան, յետոյ եօթը ցամաք հասկեր ալ
բուսնելով՝ ատոքները կուլ տուին :

Յովսէփ ի՛նչպէս մեկնեց Փարաւոնին երազը .

56. Յովսէփ Փարաւոնին երազը
այսպէս մեկնեց. եօթը գէր կովերը և եօ-
թը ատոք հասկերը՝ եօթը առատու թեան
տարիներ են, ըսաւ. և եօթը վատոյժ և
եօթը ցամաք հասկերը՝ եօթը սովի տա-
րիներ են :

Փարաւոն Յովսէփին ի՛նչ ըրաւ .

57. Փարաւոն Յովսէփին իմաստու-
թիւնը տեսնելով՝ իր երկրորդն ըրաւ
զայն, ու բոլոր Եգիպտոսի կառավարու-
թիւնն անոր յանձնեց :

Յովսէփ իշխանութեան հասնելուն պէս ի՛նչ ըրաւ .

58. Յովսէփ իշխանութեան հասնե-
լուն պէս՝ եօթը առատութեան տարի

ներուն մէջ խիստ շատ ցորեն թողվեց. և
երբ սովի տարիները հասան, թողովուր-
դը անով կերակրեց ։

Յովսէփ ինչպէս կրցաւ տեսնել իր եղբայրները .

59 . Սովը մինչև Քանանի երկիրը
տարածուած ըլլալով, Յակոբ նահապետ
երբ լսեց որ Եգիպտոսի մէջ ցորեն կը
ծախուի, հոն խրկեց իր տասը եղբարքը
մէկէն՝ որ ցորեն գնեն ։

Յովսէփ ինչպէս վարուեցաւ իր եղբարքը հետ .

60 . Յակոբայ տղաքը երբ Յովսէփայ
առջևն ելան, ճանչցաւ Յովսէփ իր եղ-
բայրները, բայց զինքը չճանչցուց անոնց .
և քանի մը հարց ու փորձ ընելէն և քիչ
մը չարչրկելէն ետքը, Շմաւոնը կապել ու
իւր քովը պահել տուաւ, և ապապրեց մէ-
կաներուն՝ որ երթան սղտիկ եղբայրնին
Բէնիամինն ալ բերեն, որպէս զի Շմաւո-
նը թողու, ասանկով Յովսէփայ եղբարքը
առանց Շմաւոնի դարձան ի Քանան ։

Յակոբ թողուց Բէնիամինը .

61 . Սովը օրէ օր սաստկանալով
Յակոբ նահապետ պարտաւորեցաւ իր
տղաքը դարձեալ Եգիպտոս խրկել ցո-
րեն գնելու համար, և Եգիպտոսի դա-
տաւորին կամայր համեմատ պարտաւո-

րեցաւ Բէնիամինն ալ ահամայ հետերնին
խրկել :

Յովսէփայ եղբարքը Քանան դառնալու ատեն ի՛նչ
սրտագող ունեցան :

62 . Յակոբայ որդիքը երկրորդ ան-
գամ Եգիպտոս դարձան ու Յովսէփայ առ-
ջին ելան , բայց Յովսէփ այս անգամ ալ
ինքզինքը չձանչողուց , և երբ անոնք ցորեն
առած ձամբայ ելան , յանկարծ ետ դար-
ձրնել առաւ զանոնք , որպէս թէ գող-
ցեր տարեր են իր արծաթէ բաժակը ,
զոր ինքը Յովսէփ դիտմամբ Բէնիամինի
քուրձին մէջ դնել տուած էր , և անկէց
ալ ելաւ :

Յովսէփ ի՛նչպէս յայտնեց ինքզինքը եղբարքը :

63 . Յովսէփին եղբարքը մեծ սրտ-
տագող քաջեցին , ամէնքը մէկէն Յովսէ-
փայ ոտքը խնարով՝ Բէնիամինի յանցան-
քին ներումն խնդրեցին : Չգիտացաւ
Յովսէփ , և ըստով զինքը եղբարքը յայտ-
նեց , գրկեց ու սրագաւ զանոնք :

Յովսէփ ինքզինքը յայտնեցն վերջն ի՛նչ ըրաւ :

64 . Յետոյ Յովսէփ շուտ մը հայրը
Եգիպտոս բերել տուաւ , և Փարաւոնն
Թագաւորին առջևը հանեց . Փարաւոնն
Գեսեմի երկիրը անոր տուաւ բնակու-

Թեան համար, ուր ետքէն բազմացաւ
Իսրայէլացւոց ազգը:

Յակոբ նահապետ քանի տարի ապրեցաւ Եգիպտոսի մէջ.

65. Յակոբ նահապետ 17 տարիի չափ Եգիպտոսի մէջ ապրելէն ետքը, մեռնելու ժամանակ կանչեց իր տասներկու զաւակները, և անոնց ամէն մէկուն զատ զատ օրհնութիւն տուաւ, և Յուդայի օրհնութեանը մէջ յայանի գուշակեց, որ անոր յեղը Թագաւորական պատիւի պիտի հասնէր, և Մեսիան անոր յեղէն պիտի գայ:

Յակոբ ուր Թաղուեցաւ.

66. Յակոբ նահապետ 147 տարեկան մեռաւ ի Քեսեմ, և Յովսէփ հօրը մարմինը զմռսել տալով մեծ հանգիսիւ Քանանի երկիրը տարաւ, ու անոր հարց գերեզմանին մէջ Թաղեց զանի:

Յովսէփ քանի տարեկան մեռաւ.

67. Յովսէփ 110 տարեկան մեռաւ իր իշխանութեան մէջ, և կտակ ըրաւ որ զմնացած եղբարցը որ Եգիպտոսէն ելնելու ատեն իր ոսկորները մէկտեղ տանին:

Յովսէփայ մեռնելէն ետքը Իսրայէլացիք ինչ վիճակ ունեցան Եգիպտոսի մէջ.

68. Յովսէփայ մահը մեծ աղէտ եւ

զաւ Խորայէլացւոց համար, քանզի հե-
արզհետէ ուրիշ Փարաւոններ թագաւո-
րելով սկսեցին չարչրել զԽորայէլացիս :
Փարաւոնին մէկն ալ Խորայէլացւոց օրէ
օր շատնալը տեսնելով և անոնցմէ վախ-
նալով՝ հրաման ըրաւ որ Խորայէլացւոց
նորածին արու զաւակները Նեղոս գետը
ձգուին :

ՄՈՂՍԷՍ

Ո՛վ էր Մովսէս .

69 . Մովսէսի ծնողքը Ղևիի ցե-
ղէն էին . երբ ծնաւ Մովսէս երեք ամի-
սի չափ պահեցին զինքը իր ծնողքը .
բայց Փարաւոնէն վախնալով՝ պրտուէ
(խտրէ) հիւսած և ձիւթով (զիֆթ) ծեփած սնտուկի մը մէջ դրին մանուկը և
գետը ձգեցին :

Ո՛վ աղափեց Մովսէսը գետէն .

70 . Փարաւոնին դուստրը նաժիշու-
ներով գետեզրը ժուռ գալու ատենը՝
տեսնելով այս սնտուկը, դուրս հանել
տուաւ ու զանի իրեն որդեգիր ընելով՝
անունը Մովսէս դրաւ :

Մովսէս քառասուն տարեկան ըլլալուն պէս ի՞նչ
ըրաւ .

71 . Մովսէս հետզհետէ Եգիպտոսց-
ւոց ամէն ուսուժները և իմաստու թիւն

ները սորվեցաւ, և երբ քառասուն տարեկան եղաւ ձգեց Փարաւոնի պալատը, ու գնաց Իսրայէլացւոց ազգին հետ կեցաւ:

Մովսէս ինչու Մադիամի երկիրը փախաւ.

72. Օր մը տեսաւ որ Եգիպտացի մը զԻսրայէլացի մը կը չարչրկէր, վրայ հասաւ, սպաննեց զԵգիպտացին, բայց տեսնելով որ այս մարդաստրանութիւնը յայտնուեցաւ, վախէն Մադիամի երկիրը փախաւ, ուր ամուսնանալով քառասուն տարիի չափ կեցաւ:

Մովսէս սրտ հրամանաւ Եգիպտոս դարձաւ:

73. Աստուած տեսնելով Իսրայէլացւոց ազգին ազէտը ու քաշած տանջանքը, ուղեց Մովսէսի ձեռքք Իսրայէլացիները ազատել այն նեղութիւններէն, ուստի օր մը երբ Մովսէս ոչխար կ'արածէր Մադիամի երկրին մէջ, Աստուած բոցավառ մորենիի մը մէջէն կանչեց զՄովսէս « դարձիր, ըսաւ, Եգիպտոս ու իմ ժողովուրդս հանէ անկէ »:

Աստուած ինչ նշան տուաւ Մովսէսի, որ Իսրայէլացիք հաւատան անոր.

74. Արախէս զի Իսրայէլացիները հաւատան թէ Մովսէս Աստուծոյ կողմէն խրկուած է, անոր երեք նշան տուաւ Աստուած. առաջինը աս էր, երբ Մովս

սէս ձեռքի գաւազանը գետինը կը ձգէր ,
 օձ կը դառնար գաւազանը , ու երբ օձին
 պոչէն կը բռնէր կը վերցընէր , նորէն գա-
 ւազան կ'ըլլար օձը : Միւս նշանն ալ աս
 էր , երբ Մովսէս ձեռքը ծոցը կը խոթէր
 բորոտած դուրս կը հանէր , նորէն ձեռ-
 քը ծոցը կը խոթէր և բորը սրբուած
 դուրս կը հանէր : Երրորդ նշանն ալ այս
 էր որ գետին ջուր առնելով ցամաք գետ-
 նի վրայ թափէր նէ արիւն կը դառնար :

Մովսէս Եգիպտոս դառնալուն պէս ինչ ըրաւ .

75 . Աստուծոյ հրամանովը Մովսէս
 Եգիպտոս դառնալուն պէս , Ահարոն եղ-
 բայրը հետը առնելով Փարաւոնին դիմա-
 ցը ելաւ ու խնդրեց որ Խորայէլացիները
 թողու Եգիպտոսէն ելնելու :

Փարաւոն թողուց Խորայէլացիները .

76 . Փարաւոն Խորայէլացիները չը
 թողելէն զատ հրաման ըրաւ որ աւե-
 լի ևս չարչարեն զԽորայէլացիս ու աշ-
 խատցընեն . Աստուած ալ բարկանալով ,
 տասը հարուած խրկեց Եգիպտոսի վրա :

Որոնք են այդ տասը հարուածները .

77 . Եգիպտոսի տասը հարուածներն
 ասոնք են .

Ա . Եգիպտոսի բոլոր ջրերը արիւն դար-
 ձան .

Բ. Ընդհանուր Եզրապատասխանութի քաղաքները սու-
ները գործերով լցուեցան .

Գ. Եզրապատասխանութի մուծում (սխիզմախիսնէկ)
ծածկուեցաւ .

Դ. Եզրապատասխանութի շահաւորներով լցուեցաւ .

Ե. Եզրապատասխանութի կենդանիներուն սու-
կայի ջարդ մը ինկաւ .

Զ. Եզրապատասխանութի բոլոր մարդոց և անաս-
նոց մարմինը խոցերով և ուռեցքներով
ծածկուեցաւ .

Է. Սոսկայի կարկուտով սուներէն
գուրս մնացած մարդերը , անասունները ,
նաև ծառերը և կանանչեղենները ամէն
ալ մոխիր դարձան .

Ը. Եզրապատասխանութի մարմնով ծածկուեցաւ ,
և կարկուտէն մնացածն ալ չորցուց .

Թ. Ընդհանուր Եզրապատասխանութի մուծում
պատեցաւ , անանկ որ ճրագը լոյս չէր
տար .

Ժ. Եզրապատասխանութի բոլոր մարդոց և անաս-
ուններուն անդրանիկները մէկ գիշեր-
ուան մէջ մեռան :

Փարաւոնի մինչև վերջը կրցան գիտնալ .

78. Փարաւոնի սիրտը մինչև իննե-
րորդ հարուածին ատենը սոսկայի խո-
տացած կամակորու թիւն ցուցնելէ ետ-
քը , տասներորդ հարուածին բոլորովին

զիջաւ, և հրաման տուաւ Մովսէսին, որ
Խորայէլացիները շուտով առնէ, ելնէ Ե-
գիպտոսէն :

Խորայէլացիք ի՞նչպէս ելան Եգիպտոսէն .

79 . Տասներորդ հարուածին գիշերը
Խորայէլացիք Աստուծոյ հրամանաւը տուն
գլուխ մէյմէկ գառ մորթեցին ու խորվե-
ցին, և ոտքերնին կոշիկ, ձեռքերնին
գաւազան՝ բաղարջով (խամուրսուղով)
կերան զայն, ու արտորնօք ճամբայ ելան :

Խորայէլացիք ի՞նչ կոշեցին այս գառն զենուլը .

80 . Այս գառն զենուլը Պասեք կո-
չեցին Խորայէլացիք, որ է Չաաիկ, և այս
տօնն ամէն տարի կը կատարէին, և մինչ-
և հիմա ալ կը կատարեն :

Փարաւոն զղջաց Խորայէլացիները թող տալուն վրայ

81 . Փարաւոն շուտով զղջաց Խ-
որայէլացիները թող տալուն վրայ, ուստի
բոլոր զօրքովը Խորայէլացւոց ետեւէն ին-
կաւ մինչև կարմիր ծովուն եղերքը :

Խորայէլացիք ի՞նչպէս ազատեցան Փարաւոնին ձեռ-
քէն .

82 . Մովսէս տեսնելով որ Փարաւոն
իր զօրքովը կը հասնի, իսկոյն Աստուծոյ
հրամանովը զարկաւ ջրերուն գաւազա-
նով, և ջրերը երկու բաժնուելով՝ մէջ
տեղը ցամաք ճամբայ բացուեցաւ, որուն

մէջէն անցան Իսրայէլացիք ծովուն միւս
կողմը : Երբ Փարաւոն ալ ետենուն մտաւ
բոլոր զօրքովը նոյն ճամբուն մէջ, Մովսէս
դարձեալ գաւազանով զարկաւ ջրերուն,
ու ջրերը եկան միացան երկու կողմէն և
խեղդեցին զՓարաւոն իր զօրքովը : Ասան
կով ազատեցան Իսրայէլացիք Փարաւոնին
ձեռքէն :

ԶՈՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԵԳԻՊՏՈՍԵ ԵԼՔԵՆ ՄԻՆՉԵՒ ԻՍՐԱՅԵԼԱՅԻՈՑ ԹԱԳԱՌՐՈՒ-
ԹԵԱՆ ՍԿԻՉԻԸ :

ՄՈՎՍԵՍ

ԵՒ

ԻՍՐԱՅԵԼԱՅԻՈՑ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Իսրայէլացիք կարմիր ծովէն անցնելէն ետքը ո՛ւր
գացին .

ՏՅ . Իսրայէլացիք կարմիր ծովէն
անցնելէն ետքը մտան Սուր անապատը,
և եկան Մեռոյ, որուն ջրերը չխմուելու
չափ լեղի ըլլալով, Աստուած Մովսէսի
փայտ մը ցուցուց որ ջրոյն մէջ ձգուածին
պէս անուշցան ջրերը, անկէց ալ Սին ա-

Նապատը անցան ուր Իսրայէլացիք հացի
 նեղութիւն կրելով, Աստուած ալ հացի
 տեղ մանանա տուաւ անոնց : Այս մանա-
 նայն գինձի (քիշնիշ) պէս՝ բայց՝ ճերմակ
 բան մ'էր . որ գիշերները կ'իջնէր, և ա-
 ուաւօտները՝ ժողովուրդը զանոնք կը հա-
 ւարէր ու շողելով կ'եփէր կ'ուտէր :

Իսրայէլացիք որոնց հետ առաջին պատերազմն ը-
 բին .

84 . Իսրայէլացիք Ռափիդիմ հաս-
 նելուն պէս Ամաղեկացւոց հետ առաջին
 պատերազմն ըրին : Յետու զօրավարու-
 թիւն կ'ընէր . որով Իսրայէլացիք զօրա-
 ցած կարող եղան Ամաղեկացիները ջար-
 դել :

Աստուած ուր ինքզինքը յայտնեց Իսրայէլացւոց .

85 . Ռափիդիմէն Սինա լեռին դի-
 մացը գացին , ուր Աստուած զինքը ժողո-
 վուրդին յայտնեց ահաւոր փառքով, և
 տանաբանեայ պատուիրանները տուաւ :
 Յետոյ Մովսէսը լեռը կանչեց որ իր
 պատուիրանները գրած տայ անոր :

Մովսէսին ուշանալը ինչ ազդեցութիւն ըրաւ
 ժողովրդեան .

86 . Մովսէսին ուշանալը տեսնե-
 լով ժողովուրդը Ահարոնին դիմեցին որ
 ուրիշ Աստուած մը շինէ, Ահարոն ալ ա-

Նոնց ոսկիէ հորթ մը շինեց, զոր իբրև
աստուած սկսան պաշտել Իսրայէլացիք :

Իսրայէլացւոց այս կռապաշտութիւնը շատ տևեց :

87. Իսրայէլացւոց այս կռապաշ-
տութիւնը շատ չտևեց. քանզի Մովսէս
քառասուն օրէն լեռնէն իջնալով՝ երբ
տեսաւ Իսրայէլացւոց հորթ պաշտելը,
բարկութենէն հետը բերած պատուի-
րաններուն տախտակը գեափնը զարկաւ
կտորեց, հորթն ալ ջարդեց, ու խաբառ-
ցելով՝ փոշին ջուրին հետը խառնեց ու
խմցուց ժողովուրդին. Ղեեայ ցեղին ալ
հրաման տուաւ որ զինին, ու բանակին
չորս կողմը պտըտելով ջարդեն ժողովուր-
դը, որով 3000 հողիլի չափ ջարդուեցաւ :

Մովսէս ինչու կրկին անգամ Սինա լեռը քաշուե-
ցաւ :

88. Կրկին անգամ Մովսէս Սինա
լեռը քաշուեցաւ պատուիրաններուն
երկու տախտակը նորոգելու համար, ուր
40 օր կենալով գրեց պատուիրանները և
բերաւ ժողովրդին :

Որո՞նք են տասնաբանեայ պատուիրանները :

89. Աստուծոյ տուած Տասնաբանե-
այ պատուիրանները ասոնք են :

Ա. Այս էմ քու Աստուածդ, չըլլայ
որ ինձմէ դատ ուրիշ Աստուած ունենաս :

Բ. Երկնի և երկրի վրայ եղած բաներու նմանութիւնով կուռք չըշինես, և զանոնք չսպաշտես ամենեին .

Գ. Բու տէր Աստուծոյդ անունը պարապ տեղը բերանդ չառնես .

Դ. Հարաժօրը սուրբ պահէ, ու մնացեալ վեց օրը գործէ .

Ե. Հայրդ ու մայրդ պատուէ, որպէս զի երկայնակեաց ըլլաս .

Զ. Սպանութիւն մի ըներ .

Է. Հնութիւն մի ըներ .

Ը. Գողութիւն մի ըներ .

Թ. Սուտ վկայութիւն մի ըներ քու ընկերիդ վրայ .

Ճ. Աւրիշին տանը և ուրիշին կնոջ մի ցանկար և անոր ստացուածոց աչք մի տնկեր :

Յովսէս ինչ կրօնական բաներ շինել տուաւ :

90. Յովսէս Աստուծոյ հրամանաւ ըլլաւ ոսկի արծաթ ու գոհար ժողովելով ժողովուրդէն, ու Բէսէլիէլ ճարտարապետին տալով զանոնք, վրան մը շինել տուաւ, որ խորան վկայութեան ըսուեցաւ : Այս վկայութեան խորանին մէջն էր Տապանակը, որ սնտուկ մ'էր անստուտ փայտէ, ներսէն դուրսէն ոսկիով պատած, և բերանի կափարիչն ալ որ Քաւութիւն

կըսուէր, զուտ ոսկի էր: Այս տապանա-
կին մէջը կային պատուիրանաց երկու
քարէ տախտակները և ոսկի սափարով մը
մանանայն:

Քահանայութիւնը որ ջեղին արուեցաւ.

91. Աստուծոյ հրամանաւը Մովսէս
Ղևտացւոց ջեղին տուաւ քահանայու-
թիւն ընելու պաշտօնը. և Ահարոն Մով-
սէսի եղբայրը առաջին քահանայապետն
եղաւ՝ Ղևտացի բլայուն համար, և քա-
հանայապետութեան ալ յատկացած ըզ-
գեստ շինուեցաւ. որ անիկա հազնելով
մտնելու էր տապանակին տեղը:

Իսրայէլացիք ինչ արտունջ ունեին.

92. Իսրայէլացւոց ճամբորդութեա-
նը մէջ արանջողը պահաս չէր Մովսէսի ու
Ահարոնի դէմ. անգամ մ'ալ Եզիպտոսի
առատութիւնը, միսը, սոխն ու սխտորը
յիշելով՝ ամէնքը մէկ բերան միտ ուզել
սկսան Մովսէսէն:

Մովսէս ինչպէս վերցուց Իսրայէլացւոց արտունջը.

93. Մովսէս Աստուծոյ դիմեց,
Աստուած ալ սաստիկ քամիով մը ծովուն
կողմէն շատ մը լորամարդի (պըրտորձրն)
բերաւ դիզեց բանակին չորս կողմը, Իս-
րայէլացիք ժողվեցին այս լորամարդիներ-
ըր, և ապխտելով ժամանակ ժամանակ

կ'ուտէին, բայց իրենց որկրամուտ թեան պատիժն ալ շուտով վրայ հասաւ. ժողովուրդին մէջ սաստիկ հիւանդութիւն մը ինկաւ ու շատ մարդ ջարդուեցաւ :

Ե՛րբ հասան Փառան անասաոր .

94. Իսրայէլացիք Եգիպտոսէ ելնելէն տարի մը ետքը հասան Փառան անասաոր . Մովսէս Ա-տրեայ երկրին մօտեցած ըլլալը գիտնալով, Աստուծոյ հրամանաւը իսրայէլացւոց տասներկու ցեղերէն տասներկու հոգի ընտրեց ու Քանանացւոց երկիրը խրկեց լրտեսելու .

Լրտեսները ինչ լուր բերին .

95. | Ըտեսները երբ ետ դարձան, շատ դովեցին երկրին բերրիութիւնը, ուրուն նշան՝ հետերնին խաղողի խիստ մեծ ողկոյղ մը բերած էին, բայց ժողովուրդին աչքը վախոցին ըսելով անոնց թէ այն երկրին մարդոցը քով մենք մարտիս կ'երեւայինք :

Իսրայէլացիք ինչու Եգիպտոս դառնալ ուզեցին .

96. Երբ այս բանը լսեց ժողովուրդը շատ վախոցաւ . և ամէնքը Մովսէսի դէմ բարկացան, որ զուր տեղը զիրենք Եգիպտոսէն հաներ է, ուստի մէջերնին սրտեցին որ ուրիշ առաջնորդ մը ընտրեն իրենց ու Եգիպտոս դառնան :

Մտուած ինչպէս պատժեց Խորայեւոցուոց երկու
տու թիւնք :

97 . Իարկացաւ Աստուած անոնց
վրայ , ու հրամայեց որ քառասուն տարի
անապատին մէջ թափառական շրջին , բու-
լոր քան տարեկանէ վեր եղողները ջար-
դուին , ու անկէ ետքը մանեն Խորայեւո-
ցիք քանանի երկիրը :

Ինչու պատժուեցան Կորխ , Դադան և Աբիւն :

98 . Քահանայապետու թիւնը Ա-
հարոնին և Ղեկայ ցեղին սեպհականուե-
լուն վրայ նախանձելով և տրանջելով
Մովսէսի համար Կորխ և Դադան և Աբի-
ւն , իրենց քանակովը գետնին տակը ան-
ցան և սրեցան :

Քահանայապետու թիւնը Ղեկացուոց ցեղին տուած
ըլալը Աստուած ինչ նշանով յայտնեց :

99 . Աստուած ալ ինք Ահարոնը
քահանայապետ ընտրած ըլլալը և քահա-
նայապետու թիւնը անոր ցեղին սեպհա-
կանած ըլլալը ցուցուց սա նշանով .
Մովսէսի ձեռք ապսպրեց տաներկու
ցեղին որ իրենց անուները մէյմէկ գա-
ւազանի վրայ գրեն ու վկայու թեան Խու-
րանը գնեն , և որ ցեղին գաւազանն որ
ծաղկի , այն է իմ ընտրածս , ըսաւ : Երկ-
րորդ օրը տեսան որ Ղեկի ցեղէն Ահարոն

նին դաւաղանք ծաղկած ու ընկոյղ աչ
տուած էր . ասով քահանայապետու
թիւնք Ղեկի ցեղին մէջ հաստատուե-
ցաւ . և այս դաւաղանն ալ Տապանակին
մէջ դրուեցաւ :

Ե՛րբ հասան Կադէս անապատը .

100 . Իսրայէլացիք իրենց քառաս-
նամեայ ճանապարհորդութեան երեսուն
և իններորդ տարին Կադէս հասան , ուր
Զուրի պակասութիւն ունենալով սաստիկ
տրանջալ սկսան . Մովսէս Աստուծոյ հը-
րամանաւք ապառաժ քարին զարկաւ գա-
ւաղանով ու Զուր բղխեցուց անկէ :

Ե՛րբ հասան Հովր լեռը , և ի՛նչ պատահեցաւ հան

101 . Քառասներորդ տարին հասան
Հովր լեռը , որ Քանանի երկրին դիմացը
կ'իյնար : Այս լեռին վրայ Ահարոն 123
տարեկան մեռաւ , և Մովսէս քահանայա-
պետական զգեստները անոր Եղիազար
տղուն հազցընելով Ահարոնի տեղ քա-
հանայապետ դրաւ զանի :

Մովսէս ի՛նչու շինեց պղնձե օձը .

102 . Հովր լեռնէն դէպ ի Կարժիք
ծով երթալու ճամբայ բռնեց Մովսէս
ինչպէս որ Աստուած պատու իրեր էր .
ժողովուրդը ասկէց յոգնելով և մանա-
նայէն ալ զղուանք բերելով տրանջալ քա-

կրսան նէ, Աստուած բարկանալով օձեր
զրկեց անոնց վրայ, որով շատ մարդ մե-
ռան: Եւ երբ զղջացին, Մովսէս Աստու-
ծոյ հրամանաւը պղընձէ օձ մը շինեց և
ցողի մը գլուխ անցընելով տնկեց բանա-
կին մէջ տեղը, և օձէն զարնուողը անոր
նայէր նէ մահուանէ կ'ազատէր:

Իորայէլացիք ինչպէս Յորդանան գետին եզերքը
հասան.

103. Իորայէլացիք հետզհետէ Ա-
մովրհացւոց ու Մովաբացւոց հետ պատե-
րազմելով յաղթեցին, և անոնց երկիրնե-
րուն տիրելով հասան Յորդանանու ե-
զերքը. Մովսէս այս տեղուանքը Իորայէ-
լացւոց երկուք ու կէս ցեղին բաժնեց,
մնացած ինն ու կէս ցեղին ալ Յորդանա-
նու միւս կողմը եղած երկիրները տրուե-
լու էին:

Ա՛ւր մեռաւ Մովսէս.

104. Մովսէս Յորդանանու միւս
կողմը չկրցաւ անցնիլ, տեսաւ Աբարիմ
կամ Նաբաւ լեռին վրայէն Յորդանանու
միւս կողմի երկիրները, զորոնք Աստուած
խոստացած էր Իորայէլացւոց, և 120 տա-
րեկան մեռաւ, և իրեն յաջորդեց Յե-
սու, որ Եփրեմի ցեղէն էր:

Իսրայէլացիք ի նշտէս անցան Յորդանան գետէն :

105. Յետև Մովսէսի յաջորդելու և պէս պատրաստեց ժողովուրդը Յորդանանէն անցընելու համար : Քահանաները Տապանակը վերցուցած ժողովուրդին առջևէն կ'երթային , և երբ ստբերնին Յորդանան գետին մէջ կոխեցին , իսկոյն Աստուած գետին ջուրերը երկու բաժնեց . քահանաները կեցան գետին մէջ , մինչև որ ժողովուրդը գետին միւս կողմը անցաւ . ետքը իրենք ալ գետէն դուրս ելնելուն պէս՝ ջուրերը նորէն միացան :

Իսրայէլացիք երբ Յորդանանու միւս կողմը անցան , ալ մանանա իջնելը դադարեցաւ , ու զատիկը ցորենի բարձրջովրին :

Ի նշտէս առին Երեքով :

106. Յետև պաշարեց զԵրիքով , և քահանաները Տապանակով եօթն օր Երիքովի պարիսպներուն շորս կողմը սրտրտեցան . եօթներորդ օրը պարիսպները փլան և Իսրայէլացիք ներս մտնելով քաղաքին տիրեցին :

Յետև Գայի քաղաքին վրայ ալ յարձակեցաւ , առաւ ու կրակի տուաւ զայն :

Գարաւնացիք ինչպէս ազատեցան Իսրայէլացւոց
ձեռքէն .

107 . Գարաւնացիք Իսրայէլացի-
ներէն վախնալով՝ վարպետութեամբ մը
անոնց հետ դաշինք դրին , հետու տեղե-
րէ եկամ ձեացնելով ինքզինքնին . բայց
երբ Յեսու խնայաւ որ մօտակայ ժողո-
վուրդ մըն են Գարաւնացիք , գացին տի-
րեցին անոնց քաղաքներուն և ժողովուր-
դին չդպան , բայց զանոնք իրենց ծառա-
յութեանցը գործածել սկսան :

Ազոնիբեզէի ինչպէս բռնուեցաւ .

108 . Յետոյ Յեսու երսուտաղէմի
Ազոնիբեզէի թագաւորին վրայ յարձա-
կեցաւ , և տեսնելով որ պատերազմը չը-
լնացած երեկոյ կ'ըլլայ , Ասուծոյ աղա-
չելով արեւը կայնեցուց , մինչև որ թշնա-
միին յաղթեց , և Ազոնիբեզէկը իր չորս
նիզակակից թագաւորներովը բռնեց Յե-
սու և սպաննեց :

Յեսու սրու դեմ վերջին պատերազմ ըրաւ .

109 . Վերջին ու սաստիկ պատե-
րազմ մ'ալ ըրաւ Յեսու՝ Սուբ քաղաքին
Յարին թագաւորին հետ և յաղթեց :
Ասանկով Յեսու վեց տարուան մէջ ամ
բողջ Բանանի կամ Աւետեաց երկրին տի-

բեց . և ընդ ամէնը 29 թագաւոր բռնեց
հոն ու ամէնն ալ սպաննեց :

Յորդանանու միւս կողմի երկիրները որոնց բաժ-
նեց Յեսու .

110 . Յեսու այն երկիրները Իս-
րայէլացւոց ինն ու կէս ցեղին բաժնեց ,
ինչպէս որ Մովսէս որոշած էր . միայն թէ
Ղևտացւոց ցեղը մէկ տեղ մը մասնաւոր
երկիր չունէր , այլ քառասուն և ութը
քաղաք ունէր բոլոր Աւետեաց երկրին
մէջ , որոնց վեցը բազմապիստեանի կ'ըս-
ուէին , և ահամայ մարդասպան մը հոն
փախչելու ըլլար , կ'ազատէր :

Քանի տարեկան մեռաւ Յեսու .

111 . Յեսու Իսրայէլացիները Աւե-
տեաց երկրին տէր ընելէն ու զանոնք հոն
տեղաւորելէն ետքը 110 տարեկան մե-
ռաւ :

ՔԱՂԵՒ

Յեսուէն ետքը որոնք կառավարեցին Իսրայէլացի-
ները .

112 . Յեսուայ մահուանէն ետքը
Յուդայի ցեղին իշխանները կը կառավա-
րէին Իսրայէլացւոց ազգը : Ասոնցմէ էր
Քաղէբ որ Մովսէսի և Յեսուայ ատենն
ալ մեծ ծառայութիւններ ըրած էր :

113. Քաղերին առաջնորդելովը իս-
րայէլացիք Քանանացւոց ու Փերեզացւոց
դէմ պատերազմ ըրին ու անոնց Ադոնի-
բեզէկ թագաւորը բռնելով ձեռքերն ւո-
տքերը կտրեցին . ինչպէս որ ինք ալ ու-
րիշ եօթանասուն թագաւորներու ըրած
էր :

Աստուած ինչու երբեմն կը պատժէր իսրայէլա-
ցիները .

114. իսրայէլացիք իրենց ժառան-
գած սահմաններուն մէջ բոլոր կռասպաշտ
ազգերը ջնջելուն տեղը ինչպէս որ Աստ-
ուած հրամայէր էր , շատերը իրենց հար-
կատու ըլլալու համար թողուցեր էին . ու-
րոնց հետ ընտանութիւն ընելով քիչ
քիչ սկսան ճշմարիտ աստուածապաշտու-
թեան օրէնքէն սրաղիլ : Աստուած ալ զա-
նոնք խրատելու համար երբ կռասպաշտու-
թեան կը հետևէին , այլազգեաց ձեռքը
մատնելով կը պատժէր . և երբ զղջալով
առ Աստուած կը դիմէին , այն ատենն ալ
գթալով իրենց մէջէն մէկը կը յարուցա-
նէր , որ կ'ազատէր զանոնք թշնամիներէն ,
և բոլոր ազգին կառավարութիւնը իր
ձեռքը կ'առնէր , ասանկները Գատաւոր
կ'ըսուէին :

ԳՈՂՈՆԻԷԼ

Ո՞վ եղաւ առաջին դատաւորը .

115 . Դատաւորաց առաջինը եղաւ Գողոնիէլ Քաղեքաց պղտիկ եղբայրը , որ Միջագետի Ասորւոց Քուսարսաւթեմ թագաւորին ձեռքէն ազատեց Խորայէլացիները , ու թը տարի անոր բռնութեանը չարաչար ծառայելէն ետքը :

ԱԻՈՎԻ

Ո՞վ յաջորդեց Գողոնիէլին .

116 . Գողոնիէլէն ետքը դատաւոր եղաւ Աւովդ՝ Բենիամինի ցեղէն : Ասի Խորայէլացիները Մովաբացւոց Էգղոմ թագաւորին ձեռքը տասն և ութ տարի չարչարուելէն ազատելու համար , որ մը Խորայէլացւոց ընծաներն առած Էգղոմին գնաց , ու քեղի ծածուկ խօսք ունիմ ըսելով՝ Էգղոմին սենեակէն բոլոր ծառաները դուրս հանել տուաւ . և նոյն միջոցին Էգղոմին մօտենալով՝ վերարկուն տակը պահած դանակը հանեց , զարկաւ գետինը կործանեց զԷգղոմը , ու շուտ մը դուրս ելնելով Խորայէլացիները ոտք հանեց , ու գերութենէ ազատեց զանոնք :

ՍԱՐԵԳՆՐ

Ո՛վ յաջորդեց Աւուրի .

117 . Աւուրիին տեղը դատաւոր եղաւ Սամեգար որ կտրիճ մարդ մ'ըլլալով կռիւի մը ժամանակ արօրի մաճով 600 այլազգի սպաննեց :

ԴԵՐՈՐԱ ԵՒ ԲԱՐԱԿ

Սամեգարին ո՛վ յաջորդեց .

118 . Սամեգարէն ետքը Դերորա մարդարէուհին սկսեց դատաւորութիւն ընել Խորայէլացւոց : Դերորա Քանանացւոց Յաբին թագաւորին ձեռքէն Խորայէլացիները ազատելու համար , կանչեց իր քովը Բարակը , որ Բենիամինի ցեղէն կտրիճ մ'էր , և անոր ձեռքովը յաղթեց Յաբին թագաւորին Սիսարա զօրավարին :

ԳԵՂԵՈՆ

Ո՛վ էր Գեղեոն .

119 . Աստուած Բարակին տեղ Խորայէլացւոց դատաւոր ընտրեց Գեղեոնը՝ Մանասէի ցեղէն : Գեղեոն իր թշնամիներուն յաղթելուն վրայ ապահով ըլլալու համար , խնդրեց Աստուծակ որ միայն գետինը փռած գզաթը (փի, օստէքի) թրջի գիշերը , և գետինը չոր մնայ : Առաւօ-

տուն ելաւ անսաւ որ գետինը չոր էր ,
 քայց գղաթը քամելով կոնք մը ջուր վա-
 զեց վրայէն : Ետքը ուզեց որ գետինը
 թրջի ու գղաթը չոր մնայ , Աստուած այս
 խնդիրն ալ կատարեց :

Գեղէն ինչպէս ազատեց Իսրայէլացիները Մա-
 գիանացւոց ձեռքէն .

120 . Գեղէն այս հրաշքով զօրա-
 ցած Իսրայէլացիները Մագիանացւոց
 ձեռքէն ազատելու համար Աստուծոյ հը-
 րամանաւը հետը միայն 300 կտրիճ զին-
 ւոր առաւ , մէկ ձեռքերնին մէյմէկ եղ-
 ջիւքէ փող տուաւ , միւս ձեռքերնին ալ
 մէյմէկ սափոր՝ մէջը վառած ճրագով ,
 կէս գիշերին յանկարծ Մագիանացւոց
 վրայ ինկան : Եւ երբ Գեղէն նշան տը-
 ւաւ , իսկոյն զինուորները փողերը հըն-
 ջեցին , սափորները կտարելով՝ ճրագները
 գուրս հանեցին , և Սուր Տեառն և Գեղե՛-
 Վ պօռալով , սոսկալի ջարդ մը տալ սկը-
 ան թշնամիին դօրաց , որոնք գիշերային
 մթու՛թեան մէջ աւելի ևս շփոթած զի-
 րար կը ջարդէին :

ԱՅԻՄԵԼԻՔ

Ո՛վ յաջորդեց Գեղէնին .

121 . Գեղէնի անողը Աբիսելէք իր

որդին դատաւոր եղաւ : Աբիսելէք իր
 իշխանութեանը մէջ ապահով մնալու հա-
 մար իր եօթանասուն եղբայրները Եփրատ
 քաղաքին մէջ քարի մը վրայ մտրթել տը-
 ւաւ . միայն անոնց ամենէն փոքրը Յով-
 նատան փախուցելով ազատեցաւ :

Աբիսելէք ինչպէս մեռաւ .

122 . Աբիսելէք քանի մը տարի իշ-
 խելէն ետքը , որ մը պատերազմի ատեն
 երբ բերդի մը դուռին մտնեցաւ , վերէն
 կին մը երկանի քար մը նետեց գլխուն ,
 որով խիստ գէշ վիրաւորուեցաւ . և կա-
 պարճակիրին հրամայեց որ սուրովը զար-
 նէ զինքը , որպէս զի կնոջ ձեռքէն մեռած
 չսեպուի : Եւ ասանկով իր եղբարցը վրայ
 րբա՞ծ անօրէնութեան պատիժը կրեց :

ԹՈՎՂԱ ԵՒ ՅԱՅԻՐ

Արմէք յաջորդեցին Աբիսելէքին .

123 . Աբիսելէքէն ետքը Թովղա ու
 Յայիր ետեէ ետե բաւական ժամանակ
 դատաւորութիւն ըրին :

ՅԵՓԹԱՅԷ

Ա՛վ էր Յեթթայէ , և ինչ ուխտ ըրաւ Աստուծոյ .

124 . Յայիրէն ետքը Յեփթայէ ա-
 ռաջնորդեց Իսրայէլացւոց : Ասիկա Ամա-

նացւոց դէմ պատերազմի դացած ժամա-
նակը ուխտ ըրաւ Աստուծոյ, որ եթէ
պատերազմէն յաղթական տուն դառնայ,
ամէնէն առաջ իր դէմն ելնողը ողջակէզ
ընէ Աստուծոյ :

Աստուած կատարեց Յեփթայէի խնդիրքը .

125 . Աստուած յաջողութիւն տը-
ւաւ Յեփթայէին, ու Յեփթայէ երբ
յաղթութեամբ տուն կը դառնար, իր
մէկ հասփի աղջիկը թմբուկ զարնելով
դէմն ելաւ . Յեփթայէ խիստ ցաւելով
« վայ ինձի » գոչեց, և խնայուց աղջկա-
նը իր ըրած ուխտը :

Յեփթայէ ալ կատարեց իր ուխտը .

126 . Աղջիկը հօրը թոյլատու-
թեամբը, երկու ամիս իր ընկերակից օ-
րիորդներուն հետ՝ լեռներուն մէջ իր
կուսութիւնը ողբաց, յետոյ Յեփթայէ
կատարեց իր ուխտը :

Յեփթայէ ուրիշ որս հետ կուիւ ըրաւ .

127 . Յեփթայէ Եփրեմի ցեղին
հետ ալ մեծ կուիւ մ'ըրաւ, 42000 մարդ
ջարդեց անոնցմէ :

ԵՍԵՅՈՆ, ԵԶՈՆ, ԵՐԴՈՆ

որոնք յաջորդեցին Յեփթայէի .

128 . Յեփթայէէն ետքը ետեւէ ե.

տե գառաւոր եղան Եսերոն, Եղոն և
Աբդոն :

ՍԱՄՓՍՈՆ

Աբդոնէն ետքը ո՛վ եղաւ գառաւոր .

129 . Աբդոնի մահէն քառասուն
տարի ետքը Իսրայէլացիները այլազգեաց
լուծէն ազատելու համար Աստուած դա-
տաւոր ընտրեց Սամփսոնը, որ Գանի ցե-
ղէն Մանուէ անունով մարդու մը զաւակ
էր, և ծնանելու ատենը հրեշտակ Աս-
տուծոյ խմայուց հօրն ու մօրը թէ՛ Սամփ-
սոնն Ուխտաւոր Աստուծոյ պիտի ըլլայ, և ա-
նոր գլխու մազերը չպիտի կտրուին :

Սամփսոն առաջին անգամ իր զօրութիւնն ֆնչակո-
յցանեց .

130 . Սամփսոն չափահաս ըլլալով,
օր մը երբ թամնաթա կ'երթար այլազգի
աղջկան մը հետ հարսնիքի խօսք կապելու
համար, ճամբան առիւծի կորիւնի մը
հանդիպեցաւ . Սամփսոն գաղանին երկու
կզակներէն բռնեց, ու բերանը պատուե-
լով սպաննեց զայն :

Գանի մ'օրէն ետքը դարձեալ նոյն
ճամբայէն անցնելու ատենը, տեսաւ որ
մեղուները մեղր շինած էին առիւծին
բերնին մէջ, առաւ մեղրէն և աղջկան

տուէնը գնաց հարսնիքը կատարելու համար :

Հարսանեաց մէջ ի՞նչ հանելուկ զգուցեց Սամիսոն .

131 . Հարսանեաց ուրախութեան մէջ այն մեղրէն քովի այլազգի կտրիճներուն տալով՝ Սամիսոն աս հանելուկն ըսաւ . կերողէն կերակուր , եղօրէն անոյշ էլաւ . և պայման դրաւ որ եթէ գիտնան , ինք անոնց երեսուն պատառակալ և երեսուն պատմուճան տայ . չգիտնան նէ անոնք իրեն տան :

Այլազգիք կըցա՞ն լուծել հանելուկը .

132 . Այլազգիները Սամիսոնին կընտըր ձեռօք խմացան հանելուկին միտքը և ըսին Սամիսոնին , Տղքէ անոյշ է՞նչ կայ , առի՞ծէ ո՞ժով ո՞վ կայ : Սամիսոն կընտըր խարդախութենէն զզուեցաւ , և պայմանը վճարելու համար Ասկազոն իջաւ ու երեսուն այլազգի մեռցնելով անոնց հազուատը բերաւ տուաւ հանելուկը գիտցողներուն :

Սամիսոն ի՞նչ քաջութեան գործեր ըրած ունի .

133 . Սամիսոնի բարկութիւնը օրէ օր զայրանալով կիներ թողուց և այլազգիներուն շատ վնաս հասցնել սկսեց . անգամ մը իշու ճնօտով 1000 հոգի սպան

նեց այլազգիներէն . անգամ մ'ալ Գաղա
քաղաքին մէջ սլաշարուած ըլլալով, կէս
գիշերին ելաւ Սամիսոն, քաղաքին դու
ռը սեմովն ու նգովը տեղէն հանեց, կրա
նակը զարկաւ ու լերան գլուխը տարաւ
ձգեց :

Սամիսոն ինչպէս բռնուեցաւ այլազգիներէն .

134 . Այլազգիները Սամիսոնի ձեռ
քէն աղատելու ճարերնին հատած, Գա
լիլա անուն կնոջ մը շատ սարգեններ խոս
տացան որ Սամիսոնը տկարացնելով իրենց
ձեռքը մատնէ : Գալիլա Սամիսոնի խոս
քերուն քանի մը անգամ խաբուելէն ետ
քը՝ վերջապէս երկար թախանձանքներով
ուժը դիսու մազերուն վրայ ըլլալը իմա
նալով, խորունկ քունին մէջ անխել տը
ւաւ և այլազգիներուն մատնեց, որ ե
կան բռնեցին Սամիսոնը և աչքերը փո
րելով Գաղա քաղաքը ջաղացքի կապեցին
շղթաներով, որ ալիւր աղայ :

Սամիսոն կեցաւ իր վրէժն սաւնել այլազգիներէն .

135 . Վիչ մը ժամանակէն ետքը այ
լազգիները Գաղոն կուռքին տօնը կատա
րելու ատենը, Սամիսոնն ալ իրենց ժո
ղովաւս տունը բերին ու շէնքին երկու
սիւններուն մէջ տեղը կեցնելով կը ծաղ
րէին զինքը : Սամիսոնին մազերը բաւա

կան երկնցած և ուժը տեղը եկած ըլլալով, «Տէր զօրութեանց, յիշէ զիս, և այս անգամ ալ ինձի ոյժ սուր» ըսաւ, սիւները բռնեց և այնպէս ուժով մը թաթվեց, որ իրենց տեղէն խախտելով կործանեցաւ տունը: Փրատակներուն տակը Սամիսոն 3000 այլազգեաց հետ մեռաւ, քսան տարի դատաւ որութիւն ընելէն ետքը: Յետոյ Սամիսոնի ազգականներն եկան անոր մարմինը վերցնելով՝ տարին հօրը գերեզմանը թաղեցին:

ՀԵՂԻ ՈՒ ՍԱՄՈՒԷԼ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏՆԵՐԸ

Ղատուած զով ընտրեց Սամիսոնին յաջորդ.

136. Սամիսոնին տեղը Ղատուած իր ժողովրդեան առաջնորդելու համար Սամուէլն ընտրած էր:

Ո՞վ էր Սամուէլ.

137. Սամուէլ Ղևտացւոց ցեղէն Եղիանա անունով մարդու մը զաւակ էր. և Ղատուծոյ նուիրուած ըլլալուն համար, տաճարը ընծայուեցաւ՝ Հեղի քահանայապետին պաշտպանութեանը տակ:

Սամուէլի տղայութեանը ո՞վ էր կառավարէր ժողովուրդը.

138. Սամուէլի տղայութեանը Հեղի էր կառավարէր ժողովուրդը, բայց

Հեղին Երկու որդիքը Ափնի և Փենեհէս
չատ անկարգութիւններ կ'ընէին, և Հե-
ղի անփոյթ էր զանոնք սաստելու, ինչպէս
որ պէտք էր: Աստուած բարկանալով Հե-
ղին անհոգութեանը վրայ, Սամուէլին
միջոցաւ խմայուց անոր որ չարաչար պի-
տի պատժուին:

Աստուած ինչպէս պատժեց Հեղի տունը.

139. Բիչ ատենէն Աստուծոյ ըս-
տառնացած պատիժը հասաւ Հեղի տա-
նը վրայ. բանդի Խորայէլացիք այլազգեաց
դէմ պատերազմ ունենալով միշտ կը յաղ-
թէին. ուստի Տապանակը Սելովէն առին
բանակը տարին, Ափնի և Փենեհէս ալ
միատեղ գացին: Բայց Աստուած Խորայէ-
լացւոց կողմը ջըլալով, յաղթուեցան այ-
լազգիներէն՝ 30000 հոգի կորանցընելով,
որոնց հետ կը գտնուէին նաև Ափնի և
Փենեհէս, ու Տապանակն ալ դերբի տա-
րին: Հեղի իր տանը դուռը նստած ատե-
նը երբ այս գոյժն առաւ, սրտի ցաւէն
կռնակին վրայ ինկաւ, և կողը կտորելով
մեռաւ 98 տարեկան:

Տապանակն ինչպէս դարձաւ գերութենէն.

140. Այլազգիները Տապանակին
գերութեանը համար վրանին եկած պա-
տուհասներուն չգլմանալով, եօթը ամի-

սէն Ետքը՝ իրենց քուրմերուն խորհրդովը՝
Տապանակը շատ ընծաներով նոր սայլի մը
վրայ դրած և երկու երինջի լծած թող
տուին որ տանին : Երինջներն ուղղակի
Տապանակը Բեթսամիւս տարին . հոն Իս-
րայէլացիք մեծ ուրախութեամբ դիմաւոր-
եցին Տապանակին . բայց իրենց անօրի-
նաւոր հետաքրքրութեանը համար՝ որ ան-
խրտիր Տապանակին մօտենալով մէջը զըն-
նելու եղան , 50070 հոգի մեռան :

Հեղին տեղ ո՞վ անցաւ .

141 . Սամուէլ Հեղինն մեռած տա-
րիէն սկսեց կառավարել զԻսրայէլացիս , և
անոնց մէջ Աստուած պաշտութիւնը նորէն
հաստատեց :

Սամուէլի ժամանակ Իսրայէլացիք ինչպէս յաղթեցին պրազեայ .

142 . Մեզամ մը երբ Մասեփաթ
ժողովուրդէին Իսրայէլացիք , յանկարծակի
այլազգիք յարձակեցան անոնց վրայ : Բայց
Աստուած որոտման ձայներով շփոթու-
թիւն ձգելով անոնց մէջ սկսան փախչիլ .
Իսրայէլացիք ետեւուն իյնալով շատ մարդ
ջարդեցին :

Իսրայէլացիք իրենց ինչու թագաւոր ուղեցին և
Աստուած զո՞վ ընտրեց թագաւոր .

143 . Սամուէլի ծերութեանը ժա-

Ճանաչել իր որդիքը Յովէլ և Աբիա շատ
 կը կեղեքէին ժողովուրդը : Ժողովուրդն
 ալ ձանձրացած մէկ բերան իրենց թափա-
 քաւոր ուղեցին . Սամուէլ ալ Աստուծոյ
 հարցնելով, ընտրեց անոնց թափաւոր
 քղալու համար Սաւուղը, որ Բենիա-
 մինի ցեղէն Կիս անուանով մարդու մը որ-
 ղե էր :

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹԱԳԱՆՈՒԹԵԱՆ ՍԿԷՋԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ԲՈՐԵԼՈՆԻ
 ԳԵՐՈՒԹԻՆԸ :

ՍԱԻՈՒՂ

Սաւուղ էր հրապարակաւ թափաւոր օժուեցաւ .

144 . Սաւուղ Սամուէլէն թափաւ-
 ւոր օժուեցէն վերջը 670000 զօրքով զար-
 կաւ ցրուեց այլազգեաց բանակը, որ
 Գաղաազացւոց Յարիս բաղարը պաշարած
 էին : Այս պատերազմէն վերջը Սաւուղ
 հրապարակաւ թափաւոր օժուեցաւ կր-
 կին անգամ Սամուէլէն :

Ի՞նչու համար Սաւուղ կ'ուղէր իր որդին Յովսա-
 թանը մեռցնել .

145 . Անգամ մը Սաւուղ այլազ-

գեաց հետ պատերազմ ըրած ատենը
ուխա ըրաւ որ այն օրը մինչև իրիկուն բան
մը չուտեն, և կերողը մեռնի: Յովնաթան
Սաւուղին որդին անգխտու թեամբ քիչ մը
մեղը կերաւ. իմացաւ Սաւուղ, և երբ
կ'ուզէր որ սպաննէ իր որդին, ժողովուր-
դը չթողուց:

Սաւուղ ինչպէս անհնազանդ գտնուեցաւ Աստու-
ծոյ .

146. Սաւուղ Աստուծոյ հրամանու-
մը 430000 հոգևով Ամադեկացւոց վրայ
քալեց, զամէնքը բնաջինջ ըրաւ. բայց
անոնց Ագագ թագաւորին և ընտիր կեն-
դանիներուն խնայեց. ասով անհնազանդ
գտնուեցաւ Աստուծոյ հրամանին:

Սաւուղ ըրածին փոխարէն ինչ պատիժ առաւ .

147. Աստուած ալ բարկանալով
Սաւուղին վրայ, խրկեց Սամուէլն ի
Բեթղեհէմ, որ հոն Յուդայի ցեղէն
Յեսսէ անունով մարդու մը Դաւիթ որ-
դին թագաւոր օձէ Սաւուղին տեղ:

ԴԱՎԻԹ

Սաւուղ ինչու կը դիւահարէր.

148. Սամուէլ Աստուծոյ հրամա-
նովը Սաւուղէն զաղտուկ թագաւոր օ-
ձելով զԴաւիթ, Աստուծոյ հոգին ալ

Սաւուղէն բաժնուեցաւ և Դաւիթին վրայ հանգչեցաւ . ասոր համար Սաւուղ երբեմն երբեմն կը դիւահարէր , և զինքը զբօսցընելու համար Դաւիթը բերին Սաւուղին քովը , որ քնար զարնէ . ասով Դաւիթ շատ սիրելի եղաւ Սաւուղին և անոր կապարճակիրն եղաւ :

Սաւուղ Բնչու սկսաւ նախանձիլ Դաւիթին վրայ

149 . Բիշ ատենէն Սաւուղ Դաւիթին վրայ սկսաւ նախանձիլ , քանզի Դաւիթ Աստուծոյ ասբաւինամ մեծամարտեցաւ Գողիաթ անուն այլազգի հսկային հետ , որ միայն իր անձին զօրութեանը վստահացած Իսրայէլի Աստուածը կը նախատէր , և պարսատիկով քար մը նետելով Գողիաթին ճակտին , իսկոյն հսկայն գետինը փռուեցաւ . և ասով Դաւիթ Սաւուղէն աւելի մեծ համբաւ ունեցաւ Իսրայէլացւոց մէջ :

Դաւիթ Բնչպէս կը վարուէր Սաւուղին հետ .

150 . Սաւուղին նախանձը հետըզհետէ աւելնալով շատ սրտգայթնէր լարեց Դաւիթին համար որ բռնէ և սպաննէ զանի , բայց Աստուած աղատեց զԴաւիթ : Դաւիթ ալ Սաւուղին չարասրտութեանը փոխարէն միշտ բարիք կ'ընէր անոր , քանզի երկու անգամ զՍաւուղ մեռ-

ցընելու խիտ բարեպատեն անխիթներ
ունեցաւ, բայց երկու անգամին ալ ի
գործ չդրաւ :

Դաւիթ երբ թագաւոր եղաւ .

151 . Սաւուղ վերջապէս Աստուծոյ
երեսէն ինկած պատերազմի մէջ ինկաւ
մեռաւ : Դաւիթ Սաւուղի մահը ողբա-
լէն վերջը թագաւորեց նախ եօթը տա-
րիի չափ Յուդայի ցեղին վրայ, յետոյ
բոլոր Իսրայէլի թագաւոր օժուեցաւ :

Դաւիթ թագաւոր ճանչցուելուն պէս ինչ բրաւ .

152 . Դաւիթ բոլոր Իսրայէլի թա-
գաւոր ճանչցուելուն պէս Սիոն լեռան
վրայի բերդն առաւ ու Կաղայ Դաւիթ կո-
չեց : Յետոյ սցրազգեաց դէմ ալ շատ պա-
տերազմներ բրաւ, և Տապանակն ալ
վերցուց Կարիաթաբիմէն բերաւ յերու-
սաղէմ :

Դաւիթ քանի անգամ մեղք գործեց Աստուծոյ
դէմ .

153 . Դաւիթ երկու անգամ ծանր
մեղք գործեց Աստուծոյ դէմ, և պատ-
ժուեցաւ, սակայն շուտով զղջաց և թո-
ղութիւն առաւ Աստուծմէ :

Դաւիթ ինչ սրտի ցաւ ունեցաւ .

154 . Դաւիթին սրտին մեծ ցաւ
եղաւ : Իբր Աբիսողոմ տղուն մահը, որ իբր

Հօրը Դաւիթին տեղը Թագաւոր ըլլալ
 ու ղեկով երբ կը պատերազմէր անոր դէմ, և
 յաղթուելով ջորի մը հեծած կը փախչէր,
 կաղնիի մը տակէն անցնելու ասե՛ն մա-
 ղերը ծառին ստերուն պլուելով՝ ջորին
 տակէն ելաւ և ինք կախուած մնաց, յե-
 տոյ Յովաբ զօրասէտը նետով զարկաւ.
 մեռցուց զԱբիսսղոմ:

Դաւիթ ուրիշ ինչ գործեր ունեցաւ, և քանի տա-
 րեկան մեռաւ.

155. Դաւիթ ուրիշ շատ պատե-
 րազմներ ալ ունեցաւ, և Աստուծոյ օգ-
 նութեամբը բոլոր Թշնամիներուն յաղ-
 թելէն, ու իր տերութիւնը Միջերկրա-
 կան ծովէն մինչև Եփրատ գետը ընդար-
 ձակելէն ետքը, տեսնելով որ ծերա-
 ցած էր, հրաման ըրաւ որ Սողոմոն Թա-
 գաւոր օծուի, և ինքը 40 տարի Թագա-
 ւորելով 70 տարեկան մեռաւ:

ՍՈՂՈՄՈՆ

Սողոմոն ինչ խնդրեց Աստուծակ.

156. Սողոմոն 12 տարեկան Հօրը
 տեղ յաջորդելուն պէս, Գաբաւոն քա-
 ղաքը գնաց Աստուծոյ շնորհակալութեան
 զոհ մատուցանելու համար: Աստուած
 հոն երևնալով Սողոմոնին՝ ինչ որ խնդրէ

նէ տալ խոստացաւ : Սողոմոն մինակ ի-
մաստու թիւն ինդրեց . Աստուած ալ ոչ
միայն շատ իմաստու թիւն տուաւ Սողո-
մոնի , այլ միանգամայն հարստու թիւնն
ու փառքն ալ աւելցուց :

Սողոմոնի իմաստութիւնը ի՞նչ բանի մէջ երևցաւ .

157 . Քիչ ատենէն Սողոմոնի իմաս-
տութիւնը դատի մը մէջ երևցաւ : Երկու
կին դատաստանի եկած ըլլալով , երկուքն
ալ կը պնդէին որ զաւակի մը համար՝
թէ իմս է , և մեռածի մը համար՝ թէ
իմս չէ : Սողոմոն հրաման ըրաւ որ ողջ
զաւակը երկու կտոր ընելով երկու կնոջը
բաժնեն , ան ատեն ողջ տղուն ճշմարիտ
մայրը չդիմանալով աղաչեց որ տղան ողջ
միւսին յանձնեն . ասոր հակառակ միւս
կինը կը պնդէր տակաւին թէ բաժնուի
տղան , որով իմացուեցաւ տղուն ճշմա-
րիտ մայրը և իրեն տրուեցաւ իր զաւակը :

Սողոմոն ի՞նչ շնութիւններ ըրաւ .

158 . Սողոմոն եօթը տարուան մէջ
Աստուծոյ տաճարը շինեց լմնցուց , և ա-
նոր նաւակատիքը մեծ հանդիսիւ կատա-
րեց : Յետոյ երկու խիստ գեղեցիկ ար-
քունի պալատներ շինեց . և նաւեր ալ
շինել տուաւ ծովու վրայ , որոնք շատ ու-
կի , ազնիւ քարեր և այլն կը բերէին :

Սաքա թագուհին ինչու յարուսաղէմ եկաւ .

159 . Սողոմոնի խնաստու թիւնը բոլոր աշխարհ հաշակուած ըլլալով, Սաքա աշխարհին թագուհին Երուսաղէմ եկաւ Սողոմոնին խնաստու թիւնը լսելու :

Սողոմոն ինչպէս բարկացուց զՍառուած .

160 . Սողոմոն օրինաց դէմ շատ այլազգի կիներ առնելով, և մինչև անդամ անոնց սիրոյն համար կռատուներ շինելով և կռապաշտութիւն ընելով զՍառուած բարկացուց . որուն համար Սառուած Սողոմոնի խնացուց որ թագաւորութիւնը իր ձեռքէն պիտի առնէ և իր ծառային պիտի տայ : Բայց Սառուած դարձեալ իր Դաւիթ ծառայն յիշելով և անոր սիրոյն համար՝ բոլորովին թագաւորութիւնը Սողոմոնին ձեռքէն չառաւ, և միայն փոքր մաս մը իրեն թողուց . և այս բանս ալ Սողոմոնին մահուանէն ետքը ձգեց :

Սողոմոն կրք մեռաւ, և թագաւորութիւնը ինչպէս երկուքի բաժնուեցաւ .

161 . Սողոմոն 40 տարի թագաւորելէն ետքը մեռաւ : Բողբովամ Սողոմոնի որդին յաջորդեց իր հօրը, և թագաւոր եղաւ Յուդայի և Բենիամինի ցեղերուն . իսկ միւս ցեղերուն հետ Բողբովամ շատ

Խատու թեամբ վարուիլ ուղելուն համար ,
անոնք ալ զինքը մերժելով և թագաւոր
չճանչնալով , իրենց թագաւոր ընտրեցին
Յերոբոամը , որ Եփրեմի ցեղէն էր : Ա-
սանկով Աստուծոյ պատիժը Սողոմոնի
տանը վրայ կատարուեցաւ , և թագաւոր
ու թիւնը երկուքի բաժնուեցաւ . Թագա-
ւորո-ւի-ն Իսրայէլէ , որ բաժնուած տասը
ցեղերուն թագաւորու թիւնն էր , և
Թագա-ւորո-ւի-ն Յո-րայի , որ Սողոմոնի տա-
նը թագաւորու թիւնն էր երկու ցեղի
վրայ :

ԹԱԳԱՎՈՐՈՒԹԻՒՆ ԻՍՐԱԵԼԻ

ՅԵՐՈԲՈՎԱՄ

Յերոբոամ ի՞նչպէս կռապաշտութեան մէջ ձգեց
ժողովուրդը .

162 . Յերոբոամ թագաւոր ըլլա-
լէն յետոյ , Աստուծոյ հրամանին դէմ
արգիլեց ժողովուրդը Երուսաղէմ երթա-
լէ և զոհ մատուցանելէ . ուստի ոսկիէ
երկու երինջ կանգնել տուաւ , որպէս զի
ժողովուրդը զանոնք պաշտեն . ասանկով
ժողովուրդը կռապաշտութեան մէջ ձը-
ղեց :

Աստուած ի՞նչ պատիժ տղաւնացաւ Յերոբոամին .

163 . Աստուած բարկանալով Յերո-

բովանձի վրայ, Աքիա մարգարէին միջոցաւ խնացուց անոր, որ իր ըրած ասկերախտութեանը և կռապաշտութեանը համար զինքը իր անուր տեղուր պիտի ջնջէ:

Քանի տարի թագաւորեց Յերոբովամ:

164. Սեռալ Յերոբովամ 22 տարի թագաւորութիւն ընելէն ետքը, իրեն յաջորդեց իր որդին Նաբատ:

ԴԱԲԱՏ

Ինչպէս կատարուեցաւ Աստուծոյ սպառնացած պատիժը Յերոբովամի տանը վրայ:

165. Աստուծոյ սպառնացած պատիժը շուտով հասաւ Յերոբովամի տանը վրայ. Նաբատի թագաւորութեան երկրորդ տարին՝ Բաասա անունով Իսայաբի ցեղէն մէկը զինքը սպաննեց, և անոր տեղը թագաւոր նստելով՝ Յերոբովամին տունը թրէ անցուց:

ԲԱԱՍԱ

Բաասա քանի տարի թագաւորեց:

166. Բաասա կռապաշտութենէ ետ չկեցաւ. Աստուած ալ Յէու մարգարէին բերնով խնացուց որ իրեն տունն ալ Յերոբովամինին պէս պիտի ջնջէ, բայց Բաասա

սա մեռցուց զՅէու, և 23 տարի թաղա-
ւորելէն ետքը մեռաւ :

ԷԼԱ

Բասսին ոմ յաջորդեց .

167 . Բասսին յաջորդեց իր որդին
Էլա : Աստուծոյ սպառնացած պատիժը
չուտով հասաւ Բասսին տանը վրայ ալ .
քանզի Էլայի թագաւորու թեան երկրորդ
տարին՝ Չամբրի դորասկտը սպաննեց զԷ-
լա և անոր տունը թրէ անցուց :

ՉԱՄԲՐԻ ԵՒ ԱՄԲԻ

Էլային ոմ յաջորդեց .

168 . Չամբրի յաջորդեց Էլային .
բայց եօթը օր միայն թագաւորեց, քան-
զի Իսրայէլացւոց բանակին սպարապետ
Ամբիին ձեռքը շինապու համար՝ ինքզինքը
անով տեղովը էրեց :

Չամբրիին տեղն ոմ անցաւ .

169 . Չամբրիին տեղն անցաւ Ամ-
բի, որ Սամարիա լեռը համանուն քա-
ղաք մը շինեց . և 12 տարի թագաւորե-
լէն ետքը մեռաւ :

ԱՄԲԻ

Ամբիին ոմ յաջորդեց .

170 . Ամբիին յաջորդեց իր որդին

Աբաբբ, որ այլագգի թագաւորի մը
Յեղաբէլ անուն աղջիկը առնելով, շատ
անօրէնութիւններ ըրաւ և կռապաշ-
տութիւնը աւելի արմատացուց ժողո-
վութիւն մէջ :

Աբաբբու ինչ պատիժ տուաւ Աստուած .

171. Այս ատենս էր Եղիա մար-
գարէն . որ Աստուծոյ նախանձովը վառ-
ուած Աբաբբու ամբարշտութեանը պա-
տիժ ըրալու համար, Աստուծմէ խընդ-
րելով դադրեցուց անձրևն ու ցօղը, ո-
րով Իսրայէլացւոց երկիւրները սաստիկ
տով եղաւ :

Եղիա ինչպէս աղափոցաւ Աբաբբու ձեռքէն .

172. Աբաբբ ու Յեղաբէլ այս պա-
տիժէս խրատուելու տեղը Եղիա մար-
գարէն օպաննել կ'ուղէին . բայց անիկա
Աստուծոյ հրամանաւը քուսթու հե-
ղեղաար գնաց պահուրտեցաւ, ուր ագ-
ռաւները իրեն ուտելիք հաց ու միս կը
բերէին, և ջուրն ալ հեղեղատէն կը խը-
մէր :

Սեդանացի սղին ինչով ապրեցաւ տվաւ ատենը .

173. Հեղեղատն որ ցամբեցաւ, Ե-
ղիա անկէց Աստուծոյ հրամանաւը Սե-
դանացւոց Սարէփիթա քաղաքը գնաց այ-
րի կնոջ մը տուն, որուն սափորին մէջ

մնացած ասի մը ալիւրը և շիշին մէջ գրու-
 նոված քչիկ մը եղը օրհնելով՝ այնպէս ա-
 ճեցուց, որ բոլոր սովին աստե՛նը նոյն ա-
 մաններէն ոչ ալիւրը պակսեցաւ և ոչ
 եղը, և անոնցմով կերակրեցան թէ Եղի-
 ան և թէ սյրին իր տղաքներովը. որոնց-
 մէ մէկն ալ հիւանդութեամբ մը նոյն օ-
 րերը մեռնելով, Եղիա Աստուծոյ աղա-
 չելով նորէն ողջնցուց:

Եղիա ճշմարիտ Աստուածը յայտնելու ի՛նչ կերտ
 բռնեց.

174. Երեք տարի ու կէս սովը տի-
 րելէն ետքը, Եղիա մարգարէն Աստուծոյ
 ճշմարտութիւնն ու ամենակարողութիւ-
 նը յայտնելու համար՝ բոլոր ժողովուր-
 դը և Բահաղու քուրմերը մեկտեղել
 տուաւ Աքաաբին. և անոնց առջև ը զոհի-
 սեղան մը ինք շինեց, սեղան մ'ալ քուր-
 մերուն պատրաստել տուաւ. ու պայ-
 ման դրաւ թէ՛ որ սեղանի ողջակէզը եր-
 կրնքէն հուր իջնալով լափէ նէ, այն ժո-
 ղովրդեան պաշտածը ճշմարիտ Աստուած
 ճանչցուի:

Ար սեղանին վրայ իջաւ երկնքէն հուրը.

175. Քուրմերը իրենց սեղանին
 վրայ մինչև իրիկուն Բահաղ կուռքին
 կանչեցին պօռացին, բան մը չեղաւ: Ե-

ղիս մարդարէն ալ առ Աստուած աղօթ-
քով աղաչեց . և Աստուած յայտնապէս
երկնքէն կրակ իջեցուց Եղիային պատ-
րաստած սեղանին վրայ , և ողջակէզը լա-
փեց լրմնցուց : Այն ատեն ժողովուրդը
սարսափելով ճշմարիտ Աստուածը խոս-
տովանեցան և բոլոր քուրմերը ջարդե-
ցին . ասոր վրայ Եղիայի խնդիրքով Աս-
տուած անձրև մը տուաւ , ու դադրեցաւ
սովը Իսրայէլացւոց երկրէն :

Աքաաբ ինչ անիրաւութիւն ըրաւ իր Յեղաբէ-
կեանքը ձեռօք .

176 . Աքաաբ մեծ անիրաւութիւն
մ'ըրաւ իր կեանքը Յեղաբէլին ձեռօք , Նա-
բաւթ անուն մարդու մը այդին յափըշ-
տակեց և ղինքը մեռցնել տուաւ յանի-
րաւի . բայց ինքն ալ չազատեցաւ Աս-
տուծոյ բարկութենէն ու պատերազմի
մը մէջ զարնուեցաւ մեռաւ :

ՈՒՅՈՋԻՍ

Աքաաբին ուլ յաջորդեց .

177 . Աքաաբին յաջորդեց իր որ-
դին Ոքոզիա , որ երկու տարի թագաւո-
րելէն ետքը՝ որ մը պատուհանէ վար իւ-
նայով հիւանդացաւ մեռաւ :

Ոքոզկային ուլ յաջորդեց .

178. Ոքոզկա որդի չունենալով՝ իր տեղը յաջորդեց Եղբայրը Յովրամ :

Եղիա ինչպէս երկինքը վերացաւ .

179. Յովրամին օրովը Եղիա մարգարէն ողջ ողջ երկինքը վերացաւ հրեղէն կառքով ու երիվարներով : Իրեն Եղիսէ աշակերտը որ առաջուց Աստուծոյ հրամանովը մարգարէ օժած էր , գուշակելով ասանկ ըլլալէքը՝ խնդրեց իրմէն որ ունեցած կրկին ոգին իրեն տայ : Եղիա վերացած ատենը իր վրան առած մաշկեակը վերէն Եղիսէին գլխուն ձգելով՝ խնդիրքը կատարուած ըլլալը իմացուց : Եղիսէ այս մաշկեկովս Յորդանան գետին զարնելով ջուրերը երկու կողմի բաժնեցան , ինք մէջ տեղաց միւս կողմը անցաւ գնաց . և ասով յայտնի եղաւ թէ Եղիայի մարգարէութեան և հրաշագործութեան շնորհքը Եղիսէին վրայ հանգչած է :

Ուրեշ ինչ հրաշք ըրաւ Եղիսէ .

180. Եղիսէ ուրիշ շատ հրաշքներ ալ ըրաւ . Երիքովի ջրոյն վնասակարութեանը և երկրին անզաւակութեանը համար , ջրով լի ամանի մը մէջ օրհնած

աղ նե տելով, ջրերուն ամենն ալ մէկէն
բժշկեց: Պարտրկան այրի կնոջ մը մինակ
օձուելու չափ եղբ անձեցնելով, անկէց
պարտքն ալ վճարել առաւ ու տանը
ապրուստն ալ հոգաց: Աղնուական կնոջ
մը մեռած զուակը աղօթքով ողջնցուց:
Սամարիա եղած սովուն ատենը քիչ մը
գարե հացով ու չոր թուղով հարիւր հոգի
կերակրեց: Նէեման ասորիին բորոտու-
թիւնը Յորդանան լուացուել տալով բու-
յրավին բժշկեց:

ՅԷՈՒ

Յովթամին տեղը ո՞վ յաջորդեց.

181. Աղիտէ Ատուածոյ աղդեցու-
թեամբը՝ ինչպէս որ Եղիա ալ իրեն յանձ-
նած էր, Աղայէլը Ասորուոց թագաւոր, և
Յովթամայ սպարապետ Յէուէն ալ Իսրա-
յէլի թագաւոր օձեց գաղտուկ. Յէու-
այս եղածը ծածկել ուզեց ալ նէ՛ զօրա-
պետները հրատարակելով, Յովթամ շիտ-
թած Յէուէին դէմն ելաւ կռքով. Յէ-
ու նե տով մը զարկաւ սպաննեց կռքին
մէջ Յովթամը, 12 տարի թագաւորելէն
ետքը:

Ատուածոյ Ա քաարին տանը վրայ սպանացած
պատիժը ինչպէս կատարուեցաւ.

182. Իսրայէլի թագաւորու թեան

տիրապետեց Յէու . և Ա. քաաբին թանկ
 վրայ Աստուծոյ սպառնացած պատիժը ա-
 սոր ձեռքովը կատարուեցաւ . քանզի
 Յէու սպաննեց Յեզարէլը ձիերու ոտքին
 տակը կոխկռտել տալով . Ա. քաաբին 70
 որդիքն ալ գլխատել տուաւ , և այնպէս
 տուներ տեղը ջնջեց բոլորովին :

Յէու ի՞նչ բարեք գործեց իր օրովը .

183. Յէու Աստուծոյ հաճելի գործ
 մը ըրաւ . իր տերութեան մէջ Բահադ
 կուռքը պաշտող և քուրմ որչափ կար նէ ,
 ամէնքը յատուկ հրովարտակով Բահա-
 դու կռատանը մէջ ժողովել տուաւ որպէս
 թէ հանդէս ընելու համար : Կռատու-
 նը իր զօրքին պաշարել տալով՝ մէջինները
 բոլոր ջարդեց , Բահադն ու կռատուներ
 կործանեց ու տեղը ոտից ձամբաց ըրաւ :
 Աստուած ալ Յէուին այս բարեպաշտու-
 թեանը փոխարէն խոստացաւ որ անոր
 զաւակներէն մինչև չորս ազգ Իսրայէլի
 աթոռը նստին :

Ի՞նչ վիճակի մէջ մեռաւ Յէու .

184. Յէու կատարեալ ճառայու-
 թիւն չըրաւ Աստուծոյ . Յերոբոամին
 կանգնած հորթերն ալ կը պաշտէր : Ա-
 նոր համար Աստուած Աղայէլը որ Ասոր-
 ւոց թագաւոր օծել տուաւ Եղիակին ,

ասոր թագաւորութեանը դէմ հանեց .
որ Իսրայէլացւոց Յորդանանէն անդին
եղող երկիրները զարկաւ , քաղաքնին կոր-
ծանեց և շատ մարդ ջարդեց : Յէու այս
ցաւով 28 տարի թագաւորեւէն ետքը
մեռաւ :

ՅՈՎԱՔԱԶ

Յէուին ո՞վ յաջորդեց .

185 . Յէուին յաջորդեց իր որդին
Յովաքազ , որ բոլորովին կռապաշտու-
թեան հետեւելուն պատիժ Ազայէլի
պատերազմներուն երեսէն իր թագաւո-
րութեան վիճակը յետին թշուառու-
թեան մէջ ինկաւ : Բայց ետքը իր մեղա-
ցը վրայ գղջալով Աստուծոյ աղաչեց նէ ,
Աստուած Իսրայէլի ժողովուրդը թշնա-
միին ձեռքէն փրկելու խօսք տուաւ :
Այս յուսով Յովաքազ մեռաւ իր թա-
գաւորութեանը 17 երորդ տարին :

ՅՈՎԱՍ , ՅԵՐՈՒՄԱՄ

Յովաքազին ո՞վ յաջորդեց .

186 . Յովաքազին յաջորդեց իր որ-
դին Յովաս , իր հօրը ճամբուր , և Ե-
ղիսէ մարգարէին գուշակելովը երեք ան-
գամ զարկաւ Ասորիքը , և Իսրայէլացիներ-

րէն յամբողջութեամբ քաղաքներուն շատր
ետ առաւ : Նմանապէս Յուդայի Ամա-
սիա թագաւորին վրայ ալ մեծ յաղթու-
թիւն մը ըրաւ, և 12 տարի թագաւորե-
լով մեռաւ :

Յովասի օրովը ինչ պատահեցաւ .

187. Ասոր օրովը մեռաւ Եղիսէ
մարգարէն ու թաղուեցաւ այրի մը մէջ .
օր մը մեռել մը կը բերէին թաղելու, և
աւազակներու սպառահեղով մեռելը նոյն
այրին մէջ նետեցին ու փախան. մեռելը
Եղիսէի սակորներուն դպչելով մէկէն ող-
ջընցաւ ոտք ելաւ :

Ո՛վ յաջորդեց Յովասին .

188. Յովասին յաջորդեց իր սրդին
Յերոբոամ Բ. ասիկա Իսրայէլի թա-
գաւորութիւնը Ասորոց բռնութե-
նէն ազատեց, և Իսրայէլացւոց կորսն-
ցաւցած բոլոր երկիրները ետ առնելով,
տէրութիւնը իր առաջին վիճակին հաս-
ցուց, և 40 տարի թագաւորելով մե-
ռաւ :

Յերոբոամ Բ. ին օրը ո՞ր մարգարէն կար Իսրա-
իէլի մէջ .

189. Ասոր ատենն էր Յովսան մար-
գարէն, որ Ասորոց կողմէն Նինուէի
կործանու մը երթալ քարոզելը իրեն ծանօթ

դարով՝ Երբ ծովով Թարսիս կը փախչէր,
 նաւը այնպէս անօրինակ ալէկածու թեան
 մը բռնուեցաւ, որ ճարերնին հասած՝
 մէջը եղողներուն վրայ վիճակ ձգելով՝
 քաշածնին Յովնանու երեսէն ըլլալը խնայ-
 սեցաւ նէ, զինքը իր կամելովը ծովը նե-
 տեցին, որ խկոյն խաղաղցաւ :

Յովնան ինչպէս ազատեցաւ ծովէն .

190. Մհարիս կէտ ձուկ մը Աստու-
 ծոյ հրամանաւը Յովնանը կուլ տուաւ, և
 երեք օր երեք գիշեր փորուն մէջը սղջ
 պահելէն ետքը՝ տարաւ Նինուէի ծովե-
 ղերքը դուրս փախեց ամբողջ, Յովնան
 Նինուէ մտաւ և սկսաւ Աստուծոյ հրա-
 մանը քարոզելու թէ երեք օրէն Նին-
 ուէ պիտի կործանի. Նինուէացիք Ա-
 ստուծոյ սղորմութեանը գիտելով իրենց
 մեղացը վրայ ապաշխարեցին և կործա-
 նու մէն ազատեցան :

ԶԱՔԱՐԻԱ, ՍԵՂԱՌԻՄ, ՄԱՆԱՅԵՄ

Յերոբոամ Բ. ին ո՞վ յաջորդեց .

191. Յերոբոամ Բ. ին յաջորդեց
 իր որդին Զաքարիա, որ Յէուի զաւակ-
 ներէն չորրորդ ազգ էր, ինչպէս որ խոս-
 տացաւ Աստուած (183) և Յէուի ցեղին
 վերջինն եղաւ : Քանզի 6 ամիս թագաւ

ւորելէն ետքը Աբխասյ որդին Սեղղումը
եղաւ սպաննեց զանիկա, և ինք տաւ թա-
գաւորութիւնը :

Սեղղում հրչափ ասեն թագաւորեց .

192. Անուան մը շափ հաղիւ թէ
կրրցաւ թագաւորել Սեղղում. մէկ մ'ալ
Գաղղեայ որդին Մանայեմ Թէրսիղէն ե-
կաւ զարկաւ սպաննեց Սեղղումը, և անոր
տեղն անցնելով 10 տարի թագաւորեց
ու մեռաւ :

ՓԱԿԻԱ, ՓԱԿԵԻ ԵՒ ՈՎՍԵԻ

Մանայեմին հրոնք յաջորդեցին հետզհետէ .

193. Մանայեմին յաջորդեց իր որ-
դին Փակիա, որ տասը տարի թագաւո-
րելէն ետքը սպաննուեցաւ իր Փակէե
ղօրապետէն : Փակիային տեղն անցաւ
Փակէե, ասոր օրովը Ասորոց Թագղաթ
Փաղասար թագաւորը եկաւ, և շատ Իս-
րայելացիներ գերի տարաւ Ասորեստան :
Փակէե 20 տարի թագաւորելէն ետքը,
Ովսէե զինքն սպաննեց և թագաւոր նըս-
տաւ :

Ինչպէս վերջացաւ Իսրայէլի թագաւորութիւնը
և ճրու ձեռօք .

194. Ովսէե Իսրայէլի թագաւոր-
ներուն տասնևիններորդն ու վերջինն

եղաւ . քանզի իր թագաւորութեան
 եօթներորդ տարին Ասորւոց Սաղմանա-
 տար թագաւորը իմանալով որ Ռիսէէ ծա-
 ծուկ օգնութիւն խնդրած է Եգիպտոս .
 ցիներէն՝ իրեն հարկատու չըլլալու հա-
 մար , եկաւ երեք տարի Սամարիա քա-
 ղաքը պաշարելով առաւ , Ռիսէէն շղթա-
 յի դարկած և անոր հետ բոլոր Իսրայէլի
 ժողովուրդը գերի տարաւ ի Նինուէ :
 Այսպէս վերջացաւ Իսրայէլի թագաւո-
 րութիւնը 250 տարիի չափ տևելէն ետ-
 քը :

ՏՕԲԻԹ

Ո՛վ էր Տօբիթ , և ի՞նչ վարք ունէր .

195 . Նինուէ գերի գացողներուն
 մէջն էր Տօբիթ՝ Նէփթաղիմի ցեղէն՝ իր
 Աննա կնիկովը և մէկ հասիկի Տուբիա դա-
 ւակովը : Ասիկա Աստուածաբաշտութենէ
 երբէք հեռացած չէր . Աստուած ալ դա-
 նիկա Սաղմանատարոց հաճոց երկցուց , որ
 իրեն վաճառահան ըրաւ , և անով Տօբիթ
 շատ հարստացաւ և իր ազգակիցներուն
 միշտ բարիք կ'ընէր , մինչև անգամ իր
 ազգին անթաղ ձգուած մեռելները գաղ-
 տուկ կ'առնէր կը թաղէր : Օր մ'ալ
 ուշ ատեն մեռել մը թաղելով ըստ օրի-

նաց պիղծ սեպուեղուն համար սանկ
դրսի բակը պառկած տեղը՝ ճնճողուկները
առատաղէն աչքին մէջ ծրտելով աչքե-
րը կուրցան. և ինք անդործ մնալով յե-
տին աղքատութեան մէջ ինկաւ :

Տօբիթ իր ապրուստը ինչպէս ճարեց .

196. Տօբիթ Մարաց երկիրը ճամբեց
Տուբիան, որ հոն իր Գարայէլ բարեկա-
մին քով առաջուց աւանդ ձգած տան
քանքար արծաթը առնէ բերէ : Տուբի-
այի ճամբու ընկեր մը գանուեցաւ, որը
մէկ դրամ վարձքով, երխտասարդ, մը Աղա-
րիա անունն : Ասիկա Տուբիային գրեթէ
խնամահայր եղաւ քան թէ ուղեկից :

Ինչ ինձմբ բաւ Աղարիա Տուբիային .

197. Աղարիա Տիգրիսի գետեղեր-
քէն մեծ ձուկ մը բռնել տուաւ Տուբի-
ային, որուն սիրան ու լերդը և լեղին
պահել պատուիրեց : Երբ Եկբատան քա-
ղաքը Հաագուէլի տունը իջեանեցան,
անոր աղջկանը Սառային դէր հարածեց՝
նոյն ձկանը սիրան ու լերդը ձխեցընե-
լով սենեկին մէջ : Սառան որ եօթն այր
առեր և եօթն ալ իրենց փեսայանալու
գիշերը դէէն խղղուեր էին, Աղարի-
ային շնորհիւր այն չար ոգիէն աղատե-
լով՝ Տուբիան իրեն ամուսին առաւ, ինչ

պէս որ օրէնքը կը պահանջէր՝ իրմէ զատ
Հռ. ազ. ու էլի ազգական չմնալուն համար:

Տուբիա Բնչպէս դարձաւ հօրը տունը և Բնչ Էղաւ:

198. Տուբիա իր Սառա կիներ և ա-
նոր օժիտ տրուած ինչքերը և Գարայե-
լին քովի աւանդն ալ Ազարիային բերել
տալով առաւ, ու Նինուէ հօրը տունը
դարձաւ Ազարիային առաջնորդութեամբ:
Եւ ինչպէս որ անիկա պատուիրեր
էր, խնայն քովը պահած ձկան լեղին
հօրը աչքին քսելով լուսաւորեց: Տօբիթ
ողջ առողջ իր Տուբիա որդին և նոր հար-
սը Սառան տեսնելով ուրախութենէն կը
դրկէր կ'օրհնէր զանոնք, և Ազարիայի
ըրած բարերարութիւնները լսելով ու-
ղեց որ մեծ պարգևատրութիւն ընէ ա-
նոր: Ազարիա շնորհունեց և վերջապէս
յայտնեց որ ինքն է Ռափայէլ հրեշտա-
կը Աստուծոյ կողմանէ զրկուած Ազարի-
այի կերպարանքով, որ Տօբիթայ և Սա-
ռայի ըրած աղօթքներուն և բարեգոր-
ծութեանց փոխարէն զիրենք բժշկէ, և
Տուբիայի առաջնորդելով, զանիկա եր-
կու տանը երջանկութեանը միջնորդ ը-
նէ, այս բաւ ու աներևոյթ եղաւ առ-
ջևնուն: Տօբիթ սարսափելով փառք կու-
տար Աստուծոյ, և միշտ բարեպաշտու:

Թեամբ վարուելով 150 տարեկան մեռաւ
Նինուէ քաղաքը :

ԹԱԳԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՅՈՒԴԱՅԻ

ՌՌԲՈՎԱՄ

Ո՞վ էր Ռոբովամ, և Աստուած ի՞նչու պատժեց
դանի .

199. Ռոբովամ Սողոմոնի որդին իր
հօրը տեղը Յուդայի Թագաւորութեան
յաջորդելէն երեք տարի ետքը սկսաւ
Աստուծոյ ճամբէն հեռանալ . ուստի
չուտով Աստուած պատժեց զինքը . քան
զի իր Թագաւորութեան հինգերորդ
տարին Եգիպտացւոց Սոլսակիմ Թագաւորը
չատ զօրքով վրան եկաւ , առաւ երուսաղէմը
և տաճարն ու Թագաւորական
գանձերը յափշտակեց : Ռոբովամ
17 տարի Թագաւորելէն ետքը մեռաւ :

ԱԲԻԱՍ , ԱՍՍ ԵՒ ՅՈՎՍԱՓԱՏ

Ռոբովամին որոնք յաջորդեցին հետզհետէ .

200. Ռոբովամին յաջորդեց իր որդին
Աբիաս , որ 3 տարի Թագաւորելէն
ետքը մեռաւ : Աբիասին յաջորդեց իր
որդին Ասա , որ ի սկզբան բոլոր կուռ

քերն ու կռատունները ջնջեց վերցուց ,
 և հրաման ըրաւ որ Ճշմարիտ Աստուածը
 պաշտեն , մինչև իր Մաաքա մայրը տիկ-
 նութենէ հանեց՝ կռապաշտութենէ եւ
 զկենալուն համար , յետոյ կամաց կամաց
 թուլցաւ , և 41 տարի թագաւորելէն
 ետքը սաստիկ ոտքի ցաւով մը մեռաւ :

Ասայի սլ յաջորդեց .

201. Ասայի յաջորդեց իր որդին
 Յովսափատ , որ իր յոյսը Աստուծոյ վրայ
 դնելուն և կռապաշտութիւնը բոլորովին
 ջնջել ջանալուն համար՝ Աստուծոյ շատ
 սիրելի եղաւ : Յովսափատ Աստուծոյ ա-
 սկաւինած այլազգեաց գէմ մեծ յաղ-
 թութիւն մ'ըրաւ , և 25 տարի թագա-
 ւորելէն ետքը մեռաւ :

ՅՈՎԸԱՄ ԵՒ ՈՒՅՈՂԻԱ

Յովսափատին սլ յաջորդեց .

202. Յովսափատին յաջորդեց իր
 որդին Յովրամ , որ Ա. քաաբին աղջի-
 կը Գողողիան իրեն կին առած էր , ա-
 նոր խրատովը իր վեց եղբայրները մեռ-
 ցրնելէն ետքը կռապաշտութեան աղ-
 սկաւ , բարկացաւ Աստուած , որով
 իր ներքեր հարկատու եղած ազգերը
 դուրս քաշելով մեծ աղէտ հասուցին ի

բեն, և ինքն ալ Տ տարի թագաւորելէն
ետքը մեռաւ :

Յովրամին ուլ յաջորդեց .

203. Յովրամին յաջորդեց իր որ-
դին Աքողիա, որ թագաւորելէն տարի
մը ետքը՝ երբ Իսրայէլի Յովրամ թագա-
ւորին տեսութեան գնաց, ինքն ալ Յով-
րամին (181) հետ սողաննուեցաւ Յի-
ուէն :

ԳՈԴՈՂԻԱ ԵՒ ՅՈՎԸՍ

Գողողիա ինչպէս ձեռք ձգեց թագաւորական
իշխանութիւնը .

204. Գողողիա իր Աքողիա տղուն
մահը լսելուն պէս՝ ինքը թագաւորելու
համար բոլոր թագաւորական ցեղը ջրն-
ջել տուաւ, միայն Աքողիայի մէկ տար-
ուան Յովաս որդին ազատեցաւ՝ Յովի-
գայէ քահանայապետին Յովսաբեթ կրն-
կանը փախցրնելովը ու տաճարին մէջ
պահած մեծցնելովը .

Գողողիա ինչպէս մեռաւ .

205. Գողողիա թագուհի ըլլալով
կռապաշտութեան հետևիլ սկսաւ . բայց
շուտով իր անօրէնութեանց պատիժը
կրեց, քանի Յովիգայէ քահանայապե-
տը թագաւոր օձեց Յովասը, որ եօթը

տարեկան էր և սպանենէլ տուաւ զԳագու-
ղիան :

Յովաս մինչև մերջը Աստուծոյ հաւտարիտ մնաց .

206 . Քանի որ Յովիդայէ ողջ էր ,
Յովաս ալ Աստուծոյ ճամբէն շտտորե-
ցաւ . բայց անոր մեռնելէն ետքը կռա-
պաշտութեան սկսաւ , և քարկոծել տը-
ւաւ Յովիդայէին որդին Զարարիա քա-
հանայապետը , որ յանգիմանեց զինքը և
զժողովուրդը Աստուածպաշտութեանը
ձգելնուն համար :

Յովաս ինչպէս մեռաւ .

207 . Յովաս ըրած անօրէնութեա-
նը պատիժը քաշեց . քանզի ասորոց Ա-
ղայէլ թագաւորը երկու անգամ երու-
սադէմի վրայ յարձակելով , տաճարին
գանձէն մեծ գումար մը ոսկի և արծաթ
առնելէն ետքը , Յուդայեան բանակին
յաղթեց , գլխաւորները մեռուց , և շատ
մ'ալ աւար առաւ , Յովաս ալ հիւանդ
պառկած տեղը իր ծառաներէն սպանե-
նուեցաւ իր թագաւորութեան 40 երորդ
տարին :

ԱՐԱՍԻԱ , ԱԶԻԱ ԿԱՏՍԱՐԻԱ , ՅԱՂԱԹԱՐ

Յովասին ով յաջորդեց .

208 . Յովասին յաջորդեց իր որդին

Ամասիա, որ իր հօրը նման կռապաշտութեան ճամբան բռնեց. և Խարայէլի թագաւորութեան դէմ պատերազմ բանալով չարաչար յաղթուեցաւ. ինք ալ գերի բռնուեցաւ, և հազիւ թէ թագաւորական գանձէն շատ մը ոսկի և արծաթ արուելով ազատ թողուեցաւ. բայց իր զօրքն իրմէն ապստամբելով մեռուցին զինքը, 27 տարի թագաւորելէն ետքը:

Ամասիային սիլ յաջորդեց.

209. Ամասիային յաջորդեց իր որդին Ողիա կամ Ազարիա, որ Աստուծոյ ճամբէն շնորհեցաւ. բայց յետոյ մեծամտութեամբ քահանայադործութիւն ալ ընելու յանդգնելուն համար բորստեցաւ, և այս բորստութեամբը մեռաւ, 52 տարի թագաւորելէն ետքը:

Ուլ էր Յովաթամ.

210. Ողիա բորստութիւն հանելէն ետքը անժողէն հրաժարած, և տեղը թագաւոր դրած էր իր որդին Յովաթամ, որ իր հօրը մեռնելէն ետքն ալ 16 տարի թագաւորելով Աստուծապաշտութեամբ մեռաւ:

ԱՔԱԶ • ԵԶԵԿԻԱ

Յովաթամին ում յաջորդեց .

211 . Յովաթամին յաջորդեց իր որդին Աքազ , որ ամենէն աւելի ամբարիշտ և մայի եղաւ , և մինչև տաճարին սրահին մէջ կուռք դնել տալով անոնց զոհ մատոյց , և տաճարին դուռն ալ գոցել տալու յանդգնեցաւ . ասանկ ամբարշտութեամբ 16 տարի թագաւորելով Ասորւոց և Իսրայէլացւոց թագաւորներէն շատ աղէտներ քաշելէն ետքը մեռաւ :

Աքազին ում յաջորդեց .

212 . Աքազին յաջորդեց իր որդին Եզեկիա , որ մեծ հոգ տարաւ կուռքերը կործանելու , կռապաշտութիւնը վերցնելու , և տաճարին մէջ իր առջի բարեկարգութիւնները մտցրնելու :

Եզեկիային որով ինչ երևելի դէպք անցաւ .

213 . Եզեկիայի օրովը Ասորեստանցւոց Սենեքերիմ թագաւորը անթիւ զօրքով եկաւ Երուսաղէմը պաշարեց . բայց Եզեկիային և Եսայի մարգարէին աղօթքով հրեշտակ Ասուածոց 185000 հոգի բապաննեց Սենեքերիմին բանակէն՝ մէկ գլխի բուռն մէջ , որուն համար Սենեքերիմ կատաղած ետ դարձաւ ի՛նչինուէ , և օր մը

երբ իր տանը մէջ կ'ապրէր երկրպագութիւն
կ'ընէր, իր որդիքը Աղբառեւէք և Սանա-
սար սպաննեցին զինքը և Հայաստան փա-
խան :

Եղեկիա ինչպէս աղատեցաւ մեռնելէն և բանի
տարի թագաւորեց :

214. Եղեկիա հիւանդանալով երբ
խնայաւ Եսայի մարգարէէն որ պիտի
մեռնի, աղաչեց Աստուծոյ որ իրեն
առողջութիւն ստարգւէ, ըսեց Աստուած
անոր աղօթքը, և իրկեց Եսայի մարգա-
րէն որ ըսէ Եղեկիային թէ, Աստուած
անոր կեանքը 15 տարի մ'ալ աւելցուց.
և այս բանիս հաստատութեան նշան որ-
ւաւ Եսայի ժամացուցին զրայ արևուն
ձգած օտուերը 10 աստիճան ետ դարձը-
նելով. Եղեկիա 29 տարի թագաւորեւէն
եւրբ մեռաւ :

ՄԱՆԱՍԷ, ԱՄՈՆ

Եղեկիային ուլ յաջորդեց :

215. Եղեկիային յաջորդեց իր որ-
դին Մանասէ, որ դարձեալ կ'ապաշ-
տութիւնը երևան հանելով շատ չարու-
թիւններ գործեց, անոր համար Աս-
տուած զինքը երեսէ ձգեց, և մատնեց իր
թշնամիսն ըսն, որոնք զինքը շղթայակապ
Բաբելոն տարին, բայց հոն զղջալով դարձ-

Եւ այ իր ակժոռք դառնալու շնորհքն ստա-
ցաւ Աստուծմէ . անկէց վերջը բարե-
պաշտութեամբ ապրելով թագաւորու-
թեանը 55 երարդ տարին մեռաւ :

Այլ էր Յուդիթ և ինչ քաղմութեան դարձ ըրած
ունի .

216 . Մանասէի օրովը Շմաւոնի ցե-
ղէն Յուդիթ անունով այրի կին մը Աս-
տուծոյ ապաւինած՝ վարպետութեամբ
մը զարկաւ կարեց Ասորոց զօրաց
ընդ հանուր հրամանատար Հողեփեռնէ-
սին գլուխը , որ մեծ քաղմութեամբ և
կամ Բեախղուա քաղաքը պաշարած էր .
ասանկով Բեախղուացիք՝ որ օր առաջ
յուսահատած քաղաքը տալու որոշումն
ըրած էին , զօրացան ու մեծ ջարդ առին
Ասորոց զօրաց :

Մանասէին ով յաջորդեց .

217 . Մանասէին յաջորդեց իր որ-
դին Ամն , որ շատ շարութիւններ ընե-
լով , և 12 տարի թագաւորելէն ետքը
սպաննուեցաւ իր ծառաներէն :

ՅՈՎ ՄԻԱ . ՅՈՎ ԱՔԱԶ

Ամնին ով յաջորդեց և ինչպէս մեռաւ .

218 . Ամնին յաջորդեց իր ութը
տարեկան որդին Յովսիա , որ կռատաշ-

տու թիւնը վերցուց և Աստուած պաշ-
տու թիւնը նորէն հաստատեց, և միշտ
հաւատարիմ մնաց Աստուծոյ: Յովսիա
31 տարի թագաւորելէն ետքը՝ Եգիպտոս
տացւոց Նեքաւով թագաւորին դէմ ը-
րած պատերազմին մէջ զարնուեցաւ ու
մեռաւ:

Յովսիային ո՛վ յաջորդեց, և ո՛ւր մեռաւ:

219. Յովսիային յաջորդեց իր որ-
դին Յովաքազ, որ առջի չար թագաւոր-
ներուն հետեւեցաւ և 3 ամիս միայն կը ը-
ցաւ թագաւորել: քանզի Նեքաւով
Եգիպտոսացւոց թագաւորը Ասորւոց պա-
տերազմէն դառնալու ատեն՝ եկաւ ձը-
գեց զինքն ամթողէն, ու տեղը անոր մեծ
եղբայրը Յովակիմը (որ առաջ Եզիակիմ
կ'ըսուէր) նստեցուց թագաւոր, և զինքն
ալ կապած Եգիպտոս տարաւ, որ հոն
մնաց և մեռաւ:

ՅՈՒՆԱԿԻՄ, ՅԵՒՌՆԻԱ, ՍԵՒԵԿԻԱ

Յովակիմ Ինչու գերի գնաց ի Բաբելոն:

220. (Յովակիմ յաջորդելով իր եղ-
բորը Յովաքազին, սկսաւ ճշմարիտ ճամբ-
քէն խոտորիլ, և Երեմիա մարգարէին խը-
րատներն ալ մտիկ չէր ընէր: Ասոր թա-
գաւորու թեան չորրորդ տարին Նաբու-

գողոնոսոր Բաբելոնի Թագաւորը եկաւ
առաւ Երուսաղէմը, Յովակիմին հետ
շատ գերի տարաւ ի Բաբելոն, որոնց
հետ կը գտնուէր նաև Դանիէլ:

Յովակիմ ինչ պայմանաւ ազատեցաւ գերութե-
նէն, և ինչպէս մեռաւ:

221. Յովակիմ տարուէ տարի հարկ
վճարելու պայմանաւ ազատեցաւ գե-
րութենէն, ու եկաւ նորէն Թագաւո-
րեց. բայց 3 տարիէն ետքը երբ հարկ
տալը դադրեցուց, Նաբուգոդոնոսոր նո-
րէն վրան զօրք խրկեց, որոնք եկան առին
Երուսաղէմը, ու սպաննեցին զՅովակիմ,
11 տարի Թագաւորելէն ետքը:

Յովակիմին ո՛վ յաջորդեց, և ինչպէս մեռաւ:

222. Յովակիմին յաջորդեց իր որ-
դին Յեքոնիա, որ 3 ամիս Թագաւորե-
լէն ետքը նորէն Նաբուգոդոնոսոր եկաւ
Երուսաղէմն առաւ, և Յեքոնիան շղջ
Թացի զարկած՝ շատ գերիներով Բաբելոն
խրկեց, ուր բաւական ժամանակ ապրե-
լէն ետքը մեռաւ:

Նաբուգոդոնոսոր ո՛վ Թագաւոր դրաւ Յեքոնիա-
յին տեղը:

223. Երուսաղէմ մտացածնէրուն
վրայ Նաբուգոդոնոսոր Թագաւոր դրաւ
Սեդեկիան, որ Յեքոնիային հօրեղբայրն

էր : Ասիկա շատ չարութիւններ ըրաւ ,
 և Երեմիա մարգարէին խօսքը մտիկ չընե-
 լալ՝ իր ըրած երդումին դէմ Նաբուգո-
 դոնոսորէն գլուխ քաշելուն համար , Նա-
 բուգոդոնոսոր դարձեալ անհամար դօր-
 քով Երուսաղէմի վրայ եկաւ , սլաշար
 մամբ առաւ զայն , ժողովուրդը ջարդեց ,
 և քաղաքն ու տաճարը կողոպտելով կը-
 րակի տուաւ . Սեղեկիան ալ բռնուելով
 անոր աչքին առջև իր որդիքը սպաննել
 տալէն յետոյ , զինքը կուրցնելով իր ա-
 լապանիներուն հետ Բաբելոն գերի տա-
 րաւ : Այսպէս վերջացաւ Յուդայի թա-
 գաւորութիւնը 387 տարի գիմանալէն
 ետքը :

Վ Ե Յ Ե Ր Ո Ր Դ Մ Ա Ս

ԲԱԲԵԼՈՆԻՆ ԳԵՐՈՒԹԵՆՆ ԿԵՆՉԵՒ ԲՐԻՍՏՈՒԹ ԾՆՈՒՆԴԸ

ԴԱՆԻԷԼ ԵՒ ԻՐ ԵՐԵՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

Գերութեան ժամանակ որո՞նք կրկնի եղան :

224 . Հրէից գերութեան ժամա-
 նակը երևելի եղան Դանիէլ և իր երեք

ընկերները Անանիա, Միսայէլ և Ազարի-
ան, կամ Սեդրաք, Միսաք և Աբեգնա
գովը, որոնք Թագաւորական պալատին
մէջ Քաղղէացոց ուսումները սորված
էին :

Դանիէլ քննարկս մեծ պատուոց հասաւ .

225 . Նաբուգոդոնոսոր իր Թա-
գաւորութեան երկրորդ տարին երազ
մը տեսած և մտայած ըլլալով, շատ խռ-
ված էր . և իր տէրութեան բոլոր կա-
խարդները ու մտգերը անոր երազը և
մեկնութիւնը չկրցան գիտնալ . միայն
Դանիէլ Աստուծոյ դիմելով պատմեց ա-
նոր երազը և մեկնեց զայն . ասով Դանի-
էլ մեծ պատուոց հասաւ :

Նաբուգոդոնոսորայ երազն ինչ էր .

226 . Նաբուգոդոնոսորայ տեսածն
էր արձան մը, որուն գլուխը ոսկի էր,
կուրծքն ու թևերը արծաթի, մէջքն
ու բարձքը պղնձի, սրունքն ալ բոլոր
վին երկաթի, բայց ոտքերը կէս մը եր-
կաթ կէս մը խեցի . Յանկարծ լեռնէն
բար մը ինքիւրմէն գլորելով եկաւ ար-
ձանին ոտքերուն զարկաւ կործանեց ու
մանրեց, անանկ որ հով մը փշելուն՝ փռ-
չուրն ալ չմնաց . և քարը մեծնալով լեռ
եղաւ ու բոլոր աշխարհ լեցուց :

Երուզնն ի՞նչ մեկնութիւն տուաւ Դանիէլ .

227 . Դանիէլ Աստուծոյ յայտնու
թեամբը այսպէս մեկնեց երազը . արձա
նը՝ աշխարհիս վրայ իրարու ետեւ գալիք
իշխանութեանց պատկերն է . ոսկի գլու
խը Բաբելոնացւոց թագաւորութիւնն է՝
որ կայ . արծաթի կուրծքը անկէց ետքինը
կը ցուցնէ , (Պարսից) . խակ պղնձի մէջքը
անանկ տէրութիւն մը պիտի ելնէ , ըսաւ ,
որ ամէն երկրի պիտի տիրէ , (որ է Աղէք
սանգրին կամ Յունաց) . երկաթի սրուն
քրն ալ ամենէն զօրեղ թագաւորութիւն
մը կը նշանակէ , որ ամէն բան մանրէ ու
պիտի մաշէ . բայց իր մէկ կողմը տկար
մէկ կողմը մինակ զօրաւոր պիտի մնայ .
և ասիկա պիտի ըլլայ թագաւորութեանց
վերջինը , (Հռովմայեցւոց) . վասն զի ասոր
աստեղը երկնից թագաւորութիւն մը պի
տի յայտնուի . որով ամէն թագաւո
րութիւն պիտի ոչնչանայ , և ինք պիտի
տիրէ յաւիտեան , (Քրիստոսի գալու
ար) .

Երեք ընկերք ի՞նչու հնոցին հալիս ինկան , և ան
կէ ի՞նչպէս ազատեցան .

228 . Աբուգոդոնասոր իր թագա
ւորութեան տասնևութերորդ տարին՝
վաթսուն կանգուն երկայնութեամբ և

Յ կանգուն լայնութեամբ ոսկի արձան մը
 կանգնեց դաշտի մը մէջ. և հրաման ք-
 բաւ որ ամեն ազգ գայ երկրպագութիւն
 ընէ անոր: Իսկ Սեդրաք, Միսաք և Ա-
 բեդնագով՝ թագաւորին հրամանին գէմ
 կենալով, Նաբուգոդոնոսոր հրամայեց
 պատրաստուած հնոցին մէջ նետել զա-
 նոնք. ուր Աստուծոյ հրեշտակը օգնու-
 թեան գալով անխնայ մնացին, և չորսեր-
 նին միաբան զԱստուած կ'օրհնէին: Այս
 բանս մեծ զարմանք տուաւ Նաբուգո-
 դոնոսորայ, և հրաման քբաւ որ դուրս
 ելնեն: Ան ատեն հաւատաց Նաբուգո-
 դոնոսոր թէ Իսրայէլացւոյ Աստուածն է
 ճշմարիտ Աստուած, և արգիլեց որ չլի-
 լայ թէ անոր գէմ մէկը հայհոյէ:

Աստուած ինչպէս պատժեց Նաբուգոդոնոսորը.

229. Նաբուգոդոնոսոր երբ իր ք-
 բած յազթութիւններուն վրայ պարծե-
 նալով կը հպարտանար, Դանիէլին խօսքը
 մտիկ չընելուն համար Աստուած պատ-
 ժեց զինքը, և եօթը տարի մարդկային
 ընկերութենէն հեռացած եզի պէս խոս-
 կ'ուտէր. մինչև խելքը վրան գալով
 ճանչցաւ Աստուծոյ զօրութիւնը և իշ-
 խանութիւնը, և ազատեցաւ իր պատ-
 ժէն:

Արսէպ յաջորդեցին Նաբուգոդոնոսորին .

230 . Նաբուգոդոնոսոր քիչ մը ժա-
մանակ ևս ապրելով մեռաւ . ասոր յա-
ջորդեց Իզմարուգաք . ասոր ալ տեղն ան-
ցաւ Բաղտասար :

Կիւրոս ի նշախտաւ Բաբելոնը .

231 . Բաղտասարի օրովը Բաբելոնը
պաշարեց ու առաւ Կիւրոս , որ Մարաց ,
Պարսից և Հայոց զօրքերով եկած էր :
Բաբելոնը տակաւին չառնուած առաջին
կրիկոսներ՝ Բաղտասար տէրութեան մե-
ծամեծներուն սեղան տուաւ . և երբ
Երուսաղէմէն կողոպտուած սրբազան ա-
մաններով գինի կը խմէին , յանկարծ
ձեռք մ'երևցաւ և պատին վրայ բան մը
գրեց . Գանիել մեկնեց այս տեսիլքը ,
թէ պատին վրայ գրուած է Մանէ , Թե-
կէլ , Փարէս . Մանէ՛ ըսել է Աստուած
համբեց քու թագաւորութեան օրերդ
ու վերջացուց . Թեկէլ՝ կշռուեցաւ ու
սրահաս ելար . Փարէս՝ թագաւորութիւնդ
բամուռեցաւ , կէսը Մարաց և կէսն ալ
Պարսից : Եւ ստուգիւ նոյն գիշերը Կիւ-
րոս մտաւ Բաբելոն , ու առնելով զայն
սպաննեց զԲաղտասար : Ասանկով տէրու-
թիւնը Կիւրոսար Բ . ին Կիւրոսին մօրեղ-
բօրն անցաւ :

Դանիէլ ի՞նչու ձգուեցաւ առ իւճնէրուն գուբը :

232 . Դանիէլ Ախաբսարին ալ սիրելի եղաւ . որուն համար ամեն իշխաններն ալ կը նախանձեին անոր վրայ : Ուստի հրաման մը հանել տուին , որ 30 օր թագաւորէն զատ ուրիշէ մը մինչև ասանուճներէն ալ խնդիրք մ'ընողը առ իւճուց գուբը նետուի : Դանիէլ աս հրամանին գէմ իր սովորութեամբը առ Ասուուճ աղօթելէն ետ շինարուն համար առ իւճնէրուն գուբը ձգուեցաւ , բայց Ասուուճոյ շնորհիւր անվնաս հետեւալ առաւօտուն գուբէն հանուեցաւ :

Դանիէլ ի՞նչու համար կրկին անգամ գուբը ձգուեցաւ :

233 . Դանիէլ Բաբելացւոց Բէլ անունով կուռքն ու անոր տաճարը կործանել տուաւ Ախաբսարին հրամանաւր . քանզի քուրմերուն ըրած խաբէութիւնը որ Բէլին համար սահմանուած օրական ուտելիքը իրենք կ'ուտէին ու կը խաբէին թէ Բէլը կ'ուտէ , Դանիէլ հրնարքով մը յայտնեց թագաւորին : Նմանապէս Բաբելացւոց պաշտած մեծ վիշապը՝ ուտելու գնտակ մը կ'ընել տալով ճաթեցուց թագաւորին առջև :

Բաբելոնացիք կատողելով այս բանիս վրայ
Դանիէլը բռնեցին գուբը նետեցին : Եօթ-
ներորդ օրը թագաւորը գբին քովը գա-
լով՝ Դանիէլը ողջ գտաւ , ու « մեծ ես
Դանիէլի Աստուածը » կանչելով՝ շուտ մը
հրաման ըրաւ որ Դանիէլ հանեն ու ա-
նոր թըշնամիները գուբը նետեն :

Հրէոյք ինչպէս ազատեցան Բաբելոնի գերութե-
ւէն .

234 . Կիսքսար Բ . Բաբելոնի տի-
րէիէն երկու տարի ետքը մեռաւ , և
Կիւրոս աւանձին թագաւորել սկսաւ :
Կիւրոս իր թագաւորութեան առաջին
տարին հրովարտակ հանեց , որ Հրէանե-
րը դարձեալ Հրէաստան գառնան և նո-
րէն Աստուծոյ տաճարը կանգնեն :

ՅԵՍՈՒ ԲԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏ ԵՒ ՉՈՐԱԲԱԲԵԼ

Հրէոյք երուսաղէմ գառնալիսն պէս ինչ ըրին .

235 . Յետեւ քահանայապետը և
Չորաբաբէլ , որ Յուդայի Յեքոնիա թա-
գաւորին թուր և Սաղաթիէլին որդին
էր , 42000 հոգւով դարձան եկան յե-
րուսաղէմ , և տաճարին հիմը մեծ հան-
գիտով դրին : Բայց Սամարացիք արգելք
ըլլալով՝ տաճարին շինութիւնը 15 տարի
երեսի վրայ մնաց , յետոյ դարձեալ շա-

բու՛նակեցին , և 4 տարւոյ մէջ լննցուցին
զայն , և նուիրման հանդէսն ալ շատ փա-
ռաւ որու թեամբ կատարեցին :

ԵՍԹԵՐ

Ե-թեր ո՛վ էր .

236 . Նաբուգոդոնոսորէն գերի բըռ-
նուողներուն մէջ Բենիամինի ցեղէն Ա-
մինադարին աղջիկը կար Եսթեր , որ Սիսու-
բազարը կը բնակէր , իր Մուրդքէ հօր-
եղբորը հետ : Եսթերն իր գեղեցկու-
թեանը համար Պարսից Արտաշէս թա-
գաւորը կին ըրաւ իրեն , և Մուրդքէն
այլ իր տանը հոգաբարձուն . ասով Հրե-
աները մեծ աղէտէ մ'աղատելու կարող
եղաւ Եսթեր :

Ո՞վ էր Համան , և ի՞նչ թշնամութիւն ընել ու-
ղէց Հրէից :

237 . Համան անունով իշխան մը
մեծ պատիւ գտաւ թագաւորէն , մինչև
ամէն մարդ թագաւորին հրամանին հա-
մեմատ Համանին երկրպագութիւն կ'ը-
նէին բաց ի Մուրդքէէն : Այս բանիս
զայրանալով Համան , հպարտութեամբ
ուղեց որ բոլոր Հրէից ազգէն վրէժն
առնու : Ուստի թագաւորին շարախօսու-

Թիւն ընկելով անոնց համար . հրաման ա-
ռաւ զամէնքն ալ թրէ անցընելու :

Եսթեր ինչպէս պատեց իր ազգը ջնջուելէ .

238 . Եսթեր Մուրդ. քէէն շարժեալ
Թագաւորին ոտքն ինկաւ , և շարժելով ա-
նոր սիրտը աղաչեց որ Համանին չարախո-
սու թեանց ականջ չդնէ և խնայէ իրեն և
իր ազգին : Թագաւորն այլայլելով և Հա-
մանը Մուրդ. քէին համար կախաղան պատ-
րաստած ըլլայն ալ լսելով , իսկոյն հրաման
ըրաւ որ Համանը կախեն նոյն կախաղա-
նէն , և Հրէից ազգին ջնջուելուն անդը՝
Համանին սուներ և Հրէից թշնամիքը
ջնջուին Հրէից ձեռքը : Ահա այնպիսի
մեծ աղէտէ մ'աղատեց Եսթեր իր ազ-
գը :

ԵԶՐ Է ՆԵԵՄԻ ԷՆ ՊԷԼ ՄԱՏԱԹԻԱ

Եզր և Նեեմի ինչ ըրին Հրէաստանի մէջ .

239 . Եզր և Նեեմի Կիւրոսի յա-
ջորդներուն պաշտպանու թեամբը բարե-
կարգեցին Հրէաստանը , և ժողովրդեան
մէջ Աստուածապաշտու թիւնը պայծառա-
ցուցին :

Նեեմիէն ետքը ով կիշխեց Հրէաստանի .

240 . Նեեմիէն ետքը քահանայա-
պետաց ձեռքն էր կառավարու թիւնը , և

Հրէաստանն ալ՝ Աղէքսանդրի մեռնելէն
 ետքը մերթ Ասորւոց և մերթ Եգիպտա-
 ցւոց թագաւորութեան ներքև կ'իյնար :

Սուրբ գիրքը ինչպէս թարգմանուեցաւ Յունա-
 լեզի .

241 . Ըն ժամանակները Պաղտմէոս
 Փիլասելիոս Եգիպտացւոց թագաւո-
 րին հրամանաւը Սուրբ Գիրքը Եբրայե-
 ցերէնէ Յունարէնի թարգմանուեցաւ
 եօթանասուն երկու ընթաց ձեռք ,
 անոր համար եօթանասնից թարգմանո-
 ռութեամբ . ասկէ թարգմանուած է Հա-
 յերէն Սուրբ գիրքն ալ :

Պաղտմէոս Գ . ինչու պատժուեցաւ .

242 . Եգիպտացւոց թագաւորը
 Պաղտմէոս Գ . Փիլոսպատովը Երուսաղէմ
 գալով Աստուծոյ զոհ մատոյց , յետոյ
 հետաքրքրութեամբ ի Սրբութիւնն սրբ-
 ութեանց մտնելով՝ չարաչար պատժը
 լեցաւ ու անդամալոյծ դուրս հանուե-
 ցաւ :

Հեղխադորոս ո՞վ էր , ինչու եկաւ Երուսաղէմ և
 ինչու պատժուեցաւ .

243 . Հրէայք Ասորւոց իշխանու-
 թեան տակն եղած ատեն , Սիմոն՝ տաճա-
 րին վերահայցուն Ռեխա քահանայապետին
 հետ թշնամանալով , գնաց Սելևկոս Գ .

Ասորւոց թագաւորին իմացուց թէ տա-
ճարին մէջ շատ ստակ կայ : Սելեկոս ալ
իր կողմանէ Հելիոդորոս պաշտօնատարը
խրկեց ստակներն առնելու համար : Բայց
Հելիոդորոս երբ քահանայապետին մը-
տիկ ջընելով՝ գանձատուներ մտաւ, հոն
խկոյն պատժուեցաւ մեռելի նման գե-
տինն իյնալով, յետոյ Ռնիա զո՛հ մատոյց,
և Հելիոդորոս ալ աղէկնալով ետ դար-
ձաւ իր տեղը :

Անտիոքոս Գ. ին ատենը քահանայապետութիւնը
Ինչ վեճակի մէջ էր .

244. Ըսկէ ետքը Անտիոքոս Գ. ին
ատենը քահանայապետութիւնն աւելի
ստակ խոստացողին կը արուէր, և Յասոն
Գ. իր եղբայրը Ռնիան վար առաւ ու
ինքն եղաւ քահանայապետ, Յասոնին
ձեռքէն ալ Սենեղաւոս յափշտակեց քա-
հանայապետութիւնը, ասիկա՝ երբ իր
ըրած անօրէնութեանց համար յանդի-
մանուեցաւ Ռնիայէն, Անդրոնիկոսին ձե-
ռօք սպաննել տուաւ զայն :

Անտիոքոս Ինչու եկաւ Երուսաղէմն առաւ .

245. Քահանայապետութիւնը մէկ-
մէկու ձեռքէ յափշտակելու համար շատ
արիւնահեղութիւններ ըլլալով Երուսա-
ղէմի մէջ, Անտիոքոս ալ այս խառովու-

Թիւնները լսեց և ապստամբու թիւն կարծելով, եկաւ Երուսաղէմն առաւ, բնակիչներէն շատ մը թրէ անցուց, մնացածներն ալ գերի ծախեց, տաճարին բոլոր անօթներն ու գանձերը յաւարի առաւ, և հրաման քրաւ որ կռապաշտու թիւն ընեն ամեն մարդ :

Աստիտրոսին հրամանին գէտ՝ ո՛վ կեցաւ .

246 . Աստիտրոսին բռնի ու անողորմ հրամանին գէտ կեցաւ Եղիազար անուեով շնորհալի ու աստուածաւլախ 90 տարեկան քահանայն, և սիրով ամէն տանջանք յանձն առնելով նահատակուեցաւ :

Ուրիշ որոնք նահատակուեցան .

247 . Այս միջոյներուն մէջ Շամուէնէ անուեով բարեպաշտ ու առաքինի կին մը իր եօթը զաւակներով չուրացաւ ճշմարիտ Աստուածը և Հայրենական օրէնքը, և սիրով նահատակուեցան ամէնն ալ կարգաւ :

Մ Ա Տ Ա Թ Ի Ա

Ո՛վ էր Մատթիոս, և ի՞նչ քաջութեան գործեր քրած ունի .

248 . Աստիտրոսին հալածանաց ժամանակը Մատթիոս անուէն քահանայն

անապատ քաշուեցաւ իր հինգ որդւով
բը . իրեն հետեացան նաև Հրէից մե-
ջէն օրինապահներն ու աստուածապաշտ
ները : Ասանկով իրենց թիւը շատնալով՝
մեծ գունդ մը կազմեցին , և Մատաթիան
ալ գլուխն անցած ամեն տեղ կը շրջէր ,
և բազիններն ու մեհեանները կը կործա-
նէր , ամբարիշտներն և ուրացեալները
կը սպաննէր :

Մատաթիային տեղը ո՞վ անցաւ .

249 . Մատաթիա չմեռած իր որ-
դւոցմէ Հմաւոնն ընտրեց գլխաւոր և
Յուդա Մակաբէն ալ՝ ղօրավար , և այն-
պէս աստուածապաշտութեամբ մեռաւ :

ՅՈՒԴԱ ՄԱԿԱԲԷ

Յուդա Մակաբէ ի՞նչ քաջութիւններ բոաւ .

250 . Յուդա Մակաբէ շատ քա-
ջութիւններ գործեց Անտիոքոսին ղօրաց
դէմ երկու անգամ , և երկու անգամին
ալ շատ մարդ ջարդելով , վերջապէս յա-
ջողեցաւ երուսաղէմ մտնելու , տաճարն
ու սեղանը պղծութենէ սրբելու և քա-
ղաքն ալ պարիսպներով ամրացրնելու :

Անտիոքոսի մահուանէն ետքը Յուդա ուրիշ ի՞նչ
քաջութիւններ բոաւ .

251 . Անտիոքոս չարաչար մեռնե-

լով, իր տեղը յաջորդող Անտիոքոս Ե.
Եւպատորին դէմ ալ պատերազմեցաւ
Յուդա, և մեծ քաջութիւններ ընելով
չառ մարդիկ ջարդեց, մինչև որ թշնա-
միք չկրնալով գլուխ ելնել, հաշտութիւն
ըրին և թողուցին որ Հրէայք ազատու-
րէն պաշտեն իրենց կրօնքը :

Ինչպէս մեռաւ Յուդա Մակարէ, և տեղն ո՞վ
անցաւ :

252. Ըյս խաղաղութիւնը շատ
չտևեց. Յուդա պարտաւորեցաւ կրկին
դէնքը ձեռք առնուլ, ու Հրէաստանի
մօտ եղող հեթանոս աղգաց վրայ դնաց,
ջարդեց զանոնք. Ասորւոց հետ ալ մե-
ծամեծ պատերազմներ ըրաւ ու շատ
մարդիկ ջարդեց, և որպէս զի այս բռ-
նութիւններէն ազատի, Հռովմայեցւոց
հետ դաշնագրութիւն ըրաւ : Յետոյ
Ասորւոց դէմ պատերազմած Ժամանակը
քաջութեամբ մեռաւ, և տեղը յաջոր-
դեց անոր եղբայրը Յովնասթան :

ՅՈՎՆԱՍԹԱՆ

Ինչպէս մեռաւ Յովնասթան, և տեղն ո՞վ
անցաւ :

253. Ի սկզբան Յովնասթան քանի
մջ պատերազմներ ընելէն յետոյ Հրէաս-
տան քիչ մը Ժամանակ խաղաղ մնաց :

Տրիփոն զօրապետը խաբէութեամբ բռնեց Յովնաթանը ու սպաննեց : Յովնաթանին տեղն անցաւ իր եղբայրը Շմաւոն :

ՇՄԱՎՈՆ , ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ

Շմաւոն ինչպէս կառախարեց իր աղբը :

254 . Շմաւոն իր աղգին և իր Հայրենեաց բարօրութեան հոգ տանելով , շատ կարգադրութիւններ ըրաւ և շէնցուց իր երկիրները :

Շմաւոն ինչպէս մեռաւ , և տեղն ո՞վ անցաւ :

255 . Շմաւոն իր երկու որդւոցը հետ երիբովի մէջ խնջոյքի ատեն դաւաճանութեամբ սպաննուեցաւ իր Պողոմէոս փեսայէն , որ աչք ունէր անոր իշխանութեանը , բայց Յովհաննէս Շմաւոնին փոքր որդին այս եղեռնագործութիւնը լսելուն պէս ինք հօրը տեղն անցաւ :

Յովհաննէս ինչ գործեր ունեցաւ :

256 . Յովհաննէս որ Հիւրկանոս ալ կ'ըսուէր , իր երկրին բացարձակ տէր եղաւ , և Ստորւոց ձեռքէն Հրէաստանի շատ քաղաքներն առնելով՝ ընդարձակեց տէրութիւնը , ու յետոյ մեռաւ :

ԱՐԻՍՏԱՐՈՒՂՈՍ, ՅԱՆՆԵՍ ԱՂԻՔՍԱՆԴՐՈՍ

Յովհաննէսին ո՞վ յաջորդեց, և ի՞նչ անգթաւթիւններ ըրած ունի.

257. Յովհաննէսին յաջորդեց իր անդրանիկ որդին Արիստաբուղոս, որ թագաւորութեան պատիւ առնելով իր մայրը բանտի մէջ անօթութենէ մեռցուց, և Անտիգոնոս եղբայրն ալ սպաննել տրւաւ. միւս բոլոր եղբայրներն ալ բանտարկած էր: Ինքն ալ տարի մը թագաւորելէն ետքը չարաչար մեռաւ:

Արիստաբուղոսին ո՞վ յաջորդեց.

258. Արիստաբուղոսին յաջորդեց եղբայրը Յաննէոս Աղէքսանդրոս, որ շատ անգթութիւններ գործեց, քաղաքային պատերազմ մը ծագեցաւ, որ գրեթէ ամբողջ Ս տարի տևեց: Այս վայրենի թագաւորն ու քահանայապետը մեռնելու ատեն՝ իրեն յաջորդ կարգեց իր կինը Աղէքսանդրա, որ Սողոմէ ալ կ'ըսուէր:

ԱՂԻՔՍԱՆԴՐԱ, ՀԻՒՐԳԱՆՈՍ Բ. ԵՒ

ԱՐԻՍՏԱՐՈՒՂ

Աղէքսանդրային ո՞վ յաջորդեց.

259. Աղէքսանդրա բաւական ժամանակ կառավարելէն ետքը մեռաւ: Ա

սոր տեղը յաջորդեց իր որդին Հիւրկանոս Բ․ բայց Արիատաբուղ յաղթելով եղբորը, ինք առաւ թագաւորութիւնն աւ քահանայապետութիւնը :

Ո՛վ էր Պոմպէոս, և ի՞նչպէս առաւ Երուսաղէմը՝

260․ Երբ Հիւրկանոս և Արիատաբուղ երկու եղբարքն իրարու ձեռքէ յափշտակելու վրայ էին թագաւորական ու քահանայապետական պաշտօնը, Պոմպէոս Հռովմայեցի զօրապետն ալ Հրէաստանն եկած էր : Արիատաբուղոս Պոմպէոսին դէմ պատերազմի պատրաստութիւն տեսած ըլլալով, Պոմպէոս ալ շուտ մը Երուսաղէմի վրայ եկաւ, առաւ զայն, Հիւրկանոսը քահանայապետ ըրաւ, և Հրէաստանն ալ հարկատու, Արիատաբուղոսն ալ իր որդւովքը գերի տարաւ ի Հռովմ :

ՓԱՍՏՅԵԼ, ՀԵՐՈՎՂԴԵՍ

Յուլիոս Կեսար ո՛վ դրաւ իշխան Հրէաստանի.

261․ Երբ Յուլիոս Կեսար Հռովմայեցւոց տէրութեան գլուխ եղաւ, Հիւրկանոսն իր քահանայապետական պաշտօնին մէջ հաստատեց, և Անտիպատրոս անուանով Եդոմայեցւոց մը երկու զաւակները Փասայել և Հերովդէս իշխան դրաւ Հրէաստանի :

Հերովդէսի իշխանութիւնը ինչպէս առաւ Անտիոքոսն .

262 . Հերովդէս կուսակից շատ ունեւայլով՝ հաստատ բռնած էր իր իշխանութիւնը , մինչև Անտոնինոս կայսրէն Չորրորդապետ Հրէաստանի անուանեցաւ : Բայց Արիստաբուղոսին որդին Անտիոքոսոս Բ . ասդիէն անդիէն օգնութիւն գտնելով՝ եկաւ Երուսաղէմը առաւ , Հիւրիանոսի ականջները կարեց , որ քահանայապետութիւն ընելու կարող չըլլայ . Փասայելի պատճառ տուաւ որ ինքզինք մեռուց , և Հերովդէսն ալ Հռովմ՝ փախուց :

Հերովդէս ինչպէս առաւ Երուսաղէմը Անտիոքոսոսի ձեռքէն .

263 . Հերովդէս մեծ ընդունելութիւն գտաւ Հռովմ , մինչև անգամ թագաւոր պսակուեցաւ Անտոնինոսէն , և Հռովմայեցւոց օգնութեամբը զօրացած եկաւ առաւ Երուսաղէմը շատ արիւններ թափելով : Եւ Անտիոքոսոսը՝ որ ինքզինք Հռովմայեցւոց յանձնեց . անոնց ձեռքովը գլխատել տուաւ . և մակարայեցւոց ցեղէն ով որ մնացեր էր նէ . զանոնք ալ մէկ մէկ պատճառաւ մեռցրնել տալով , բնաջինջ բրաւ այն ցեղը . և իր իշխանութիւնը որ բոլոր Պաղեստինի

ժրայ տարածեց՝ ապահովցուց բոլորովին :

Հրեաստանն ինչպէս անցաւ Հռովմայեցւոց անբուժեանք ,

264 . Մհա այսպէս վերցաւ Յուդայի ցեղէն իշխանութեան դաւաղանք Հերովդէս մեծին ձեռքովք , և Պաղեստինացւոց աշխարհը որ Կարայելացւոց տաններկաւ ցեղին ժառանգութեան բաժնին էր , անցաւ Հռովմայեցւոց իշխանութեան ձեռքը , որուն կը տիրապետէր Հոկտաւիանոս Օգոստոս միահեծան կայսրութեամբ : Այս երկու պարագաներս յայտնի նշան էին Քրիստոսի Փրկչին գալստեանը մօտենալուն . ինչպէս որ Յակոբ Նահապետ դուշակած էր իր Յուդա որդւոյն օրհնութիւն տուած ատենը . և Գանիել մարգարէն ալ յայտնէր էր Նաբուգոդոնոսորայ երազին մեկնութեանք մէջ :

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՓՐԿԻՉ ԱՇԽԱՐՀԻ

ՆԻՄԿԻԿԻՆ .

Նոր կտակարանը երեք մաս կը բաժնուի .

Ա . Յիսուսի Քրիստոսի ծննդեան մինչև մկրտուիլը :

Բ . Մկրտութեան մինչև չարչարանքն ու մահը :

Գ . Մահուանէն մինչև առաքելոց քարոզութեան սկսիլը :

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾՆՆԴԵՆԵՆ ՄԻՆՉԵՒ ՄԿՐՏՈՒԻԼԸ

Փրկչին գալուստը հասկնուելու մեծոցն ինչ էր .

265 . Աշխարհի սկիզբէն պատրաստուած և մարգարէից բերնովը խաստացուած մարգկային ազգի Փրկչին աշխարհ գալու ժամանակը հասած ըլլալով, անոր գալուստը քարոզելու նախընթաց մէկը կ'ըստասուէր շրէից ազգէն՝ մարգարէից գուշակութեանը համեմատ : Եւ այս ե-

զաւ Յովհաննէս Կարապետը :

Յովհաննու Կարապետի ծնունդը ինչպէս եղաւ :

266. Յովհաննու հայրը Չաքարիս՝ քահանայ էր . որ մը տաճարին մէջ խնկարկած ատենը Գաբրիէլ հրեշտակ Աստուծոյ երևնալով անոր աւետեց որ Յովհաննէս անուն զաւակ մը պիտի ծնի իւրեն , և աշխարհ գալու Մեսիային Կարապետ պիտի ըլլայ :

Չաքարիս այս տեսիլքիս հաւատայ :

267. Չաքարիս որ ինքը ծեր՝ և իր կինը Եղիսաբեթ ամուլ ու պառաւրջալուն համար զաւկի յոյս չունէր , հրեշտակին խօսքին չհաւատայ . ուստի իրեն թերեհաւատութեանը պատիժ և եղած խոստմանը ճիշդ կատարուելուն նշան՝ հրեշտակը անոր լեզուն համրացուց , և անանկ մնաց մինչև տղային ծնանելու ատենը :

Չաքարիային լեզուն ինչպէս բացուեցաւ :

268. Չաքարիայի տղան ծնաւ և թրէփատուելու օրը անունը կ'ուղէին դնել : Չաքարիս՝ որ դեռ չէր կրնար խօսիլ . տախտակի մը վրայ՝ Յովհաննէս է գրեց , ու իսկոյն լեզուն բացուեցաւ . և հոգւով սրբով լըցուած օրհնութիւն մը ըսաւ Աստուծոյ . Բրիստոսի աշխարհ գալը և

Յովհաննու անոր կարապետ և մարգարէն
ըլլալը գուշակելով :

Յովհաննէս կարապետ ի՞նչ կեանք կը վարէր :

269 . Յովհաննէս կարապետ Աստուծոյ շնորհօքը մեծնալով անապատ քաշուեցաւ . իր հագուստը լոկ ուղտու մազէ շինուած բան մը՝ վրայէն ալ կաշիէ գօտի մ'էր . և սւտելիքը մարախ ու վայրենի մեղք ըլլալով կ'ապրէր . և հոն մնաց մինչև Աստուծոյ կողմանէ խորայելի ազգին քարոզութեան ելնելու ատենը :

Փրկին ծնունդը ի՞նչպէս եղաւ :

270 . Յովհաննու մայրը Եղիսաբեթ վեց ամսուան յղի էր , երբ նոյն Գաբրիէլ հրեշտակը Աստուծոյ կողմանէ եկաւ Նաղարէթ քաղաքը Մարիամ անուն կուսին՝ որ հայր Յովսէփայ նշանուած էր , աւետիս տուաւ թէ մարդկային ազգի Փրկիչ որդին Աստուծոյ Հոգւոյն սրբոյ զօրութեամբը իրմէն պիտի ծնանի , և անունը Յիսուս դնելու է որ Գաւթի աթոռը ժառանգելով յաւիտեան պիտի թագաւորէ :

Մարիամ կոյս սոս ըսելովք ի՞նչ ըրաւ :

271 . Մարիամ կոյս՝ որ անարատ սրբութեամբ կեցած էր միշտ , առջի բերան հրեշտակին խօսքերէն շփոթե-

ցաւ . բայց ետքը Եղիսաբէթի պէս ամուլ
պառաւ ի մը վեցամսեայ յղութիւնը ի-
մանալով հրեշտակէն , և Աստուծոյ կա-
րողութեանը ամէն բան հնարաւոր է ը-
սելուն հաւատալով խոնարհութեամբ
ընդունեց աւետիար , թող ըսածիդ պէս
ըլլայ ինծի ըսելով . և խկոյն որդին Աս-
տուծոյ մարմնացաւ անոր անարատ ար-
գանդին մէջ :

Յովսէփ գիտէր այս աւետիար և ինչ ըրաւ .

272 . Մարիամ կուսին խօսնայրը
(նշանածը) Յովսէփ՝ որ դեռ անոր ան-
ձին աստուածային աւետօք եղած հը-
րաշքը չէր գիտեր , իր կուսական վիճա-
կին մէջ յղանալը տեսնելով , մարդկօրէն
կասկածներու բռնուեցաւ . և որովհե-
տե արդար էր՝ չուզելով որ բանը հրա-
տարակաւի , գաղտուկ մը սուրբ կոյսը իր
քովէն հեռացընել կը խորհէր :

Յովսէփ կատարեց իր խորհածը .

273 . Հրեշտակ Աստուծոյ Յովսէ-
փայ երազին մէջ երեւնալով վաստակեցուց
որ Մարիամ կոյսը քովը սրահէ , վասն զի
անոր արգանդի ճնուկը Հոգւոյն սրբոյ
հրաշքովն է . որդի մը պիտի ծնի , ըսաւ ,
որուն անունը Յիսուս դնելու ես , և ա-
նիկա պիտի փրկէ իր ժողովուրդը իրենց

մեղքէն : Յովսէփ այս բանս հրեշտակէն
 իմանալուն վրայ Մարիամ սուրբ կոյսը
 քովը պահեց և պաշտպան եղաւ անոր
 մինչև իր վախճանը :

Փրկիչը երբ և ո՛ր ծնաւ .

274 . Աշխարհի ստեղծումէն 4000
 տարի լրանալուն՝ բոլոր աշխարհի ակրն-
 կալած Փրկիչը Քրիստոս ծնաւ սուրբ կոյս
 Մարիամէն՝ Երուսաղէմի մօտ Բեթլէհէմ
 կոչուած Դաւթի քաղաքը՝ այրի մը մէջ :
 Ասան զի այն օրերուն պատահած աշխար-
 հագրին անցնելու պատճառաւ Նաղարե-
 թէն Բեթլէհէմ եկած էին սուրբ կոյսն
 ու իրեն խօսնայրը Յովսէփ՝ Դաւթի ցե-
 ղէն ըլլալուն համար :

Փրկչին ծնունդը առաջ ո՛վ իմացաւ .

275 . Փրկչին ծնած գիշերը յան-
 կարծ երկնային լոյս մը ծագեց այրին մօտ՝
 բաց տեղ մը իրենց հօտը հսկող հովիւ-
 ներուն վրայ . և հրեշտակ Աստուծոյ ե-
 րևնալով աւետեց թէ իրենց ու բոլոր
 մարդկան Փրկիչ Քրիստոս տերը ծնաւ
 Բեթլէհէմ . որ է մերի մէջ գրուած խան-
 ձարրապատ մանուկ մը : Եստ մը հրեշ-
 տակներ ալ զԱստուած կ'օրհնէին ըսելով .
 փառք ի բարձունս Աստուծոյ և յերկիր
 խաղաղութիւն ի մարդիկ հաճութիւն :

Հովհաննէսը ի՞նչ քրին :

276 . Այս տեսիլքին վրայ Հովհաննէսը զարհուրած ու զարմացած՝ խկոյն ելան Բեթլէհէմ եկան , և երբ ըստածին պէս նորածին մանուկը գտան , իմացան որ անոր համար էր . և զԱստուած փառաւորելով դարձան , ու եղածն ու տեսածնին կը պատմէին ամէնուէն :

Օրէքին պահանջածը Փրկչին վրայ ալ կատարեցին :

277 . Աւթ օրէն ետքը երբ մանուկը թրփատելու եղան , Յիսուս դրին անուէր . ինչպէս որ առաջուց հրեշտակ Աստուծոյ ապսպրած էր իրենց : Եւ երբ քառասուն օրուան եղաւ , ըստ օրինաց՝ առջինեկ մանչ զաւակ ըլլալուն համար Երուսաղէմ տաճարը տարին Աստուծոյ շնծայելու :

Տաճարին մէջ ի՞նչ պատահեցաւ :

278 . Հոգւոյն սրբոյ աղգեցու թեամբը տաճարն եկաւ Սիմէօն ձերուներին , որ շատ ժամանակէ հետէ Երուսաղէմ կ'ըսպասէր՝ Աստուծմէ հրաման առած ըլլալով որ մինչև Քրիստոս Փրկիչը չտեսնէ՝ չմեռնի : Ինչու թեամբ գիրկն առաւ Յիսուս մանուկը , և հայրն ու մայրը օրհնելէն ետքը գոհանալով խընդրեց Աստուծոյ , որ ալ զինքը արձակէ

աշխարհէս : Աննա մարգարէուհին ալ որ
84 տարի ամբողջ այրիու թեամբ տաճարը
կեցած զԱստուած կը պաշտէր, փառք
տալով Աստուծոյ, Յիսուսի համար կը
խօսէր թէ Քրիստոս Փրկիչն է :

Փրկչին ծնունդը Երուսաղէմի մէջ ինչպէս համ-
բաւուեցաւ :

279. Արևելքի կողմէն երեք մօզ՝
իրենց երեցած նորանշան աստղի մը ա-
ռաջնորդելովը եկան Երուսաղէմ մեծ
պատրաստութիւնով. և հրէից նորածին
թագաւորին ուր ըլլալը կը փնտրուէին որ
երթան երկրպագութիւն ընեն անոր :
Այս լուրս բոլոր Երուսաղէմի մէջ տա-
րածուելով մինչև Հերովդէսի ականջը
հասաւ :

Հերովդէս երբ լսեց ինչ ըրաւ :

280. Հերովդէս իսկոյն հրէից կար-
գացողները ժողովելով՝ Քրիստոսի Բեթ-
լէհէմ ծնանելը գուշակուած ըլլալը հաս-
կըցածին պէս՝ մօզերը կանչեց գաղտուկ,
և աստղին երեցած ատենը անտնցմէ
ստուգելէն ետքը Բեթլէհէմ ճամբեց,
տպասարելով որ եթէ գտնեն մանուկը՝ ի-
րեն ալ իմացնեն որ ինքն ալ գայ երկր-
պագութիւն ընէ. բայց մօզերը իրենց
երկրպագութիւնը և ընծաները Յիսուս

Փրկչին մատուցանելէն ետքը՝ երազի մէջ
Աստուծոյ հրաման առնելով՝ որ Հե-
րովդէսին չհանդիպին, ուրիշ ճամբով
դարձան իրենց երկիրը :

Հերովդէս մագերը շտեմելուն վրայ ի՞նչ քրտ .

281 . Մոգերուն Բեթլէհէմէն ետ
դառնալու առենք իրեն չհանդիպելուն
վրայ բարկանալով Հերովդէս, միանգա-
մայն և վախնալով ալ որ նորածին Թա-
ղաւորը որ մը իր ձեռքէն կը յափշտակէ
Թաղաւորութիւնը, զօրք զրկեց Բեթլէ-
հէմ ու անոր սահմանները, և երկու
տարու ընէ վար գանուած աղայքը բոլոր
սպաննել տուաւ . որպէս զի Յիսուս Փրկ-
չիւ ալ անանց հետ մէկտեղ սպաննուի :

Յիսուս Բեթլէհէմի մանկանց մէջ էր .

282 . Հրեշտակ Աստուծոյ առա-
ջուց հայր Յովսէփայ քրնոյն մէջ երե-
ցած՝ ու Հերովդէսի Յիսուս Փրկչիւ
մեռցնել ուղելը խնայնելով անոր պատ-
ուիրած էր որ մանուկն ու անոր մայրը
առնէ Եգիպտոս փախչի, և հոն մնայ
մինչև դարձեալ իրեն խնայ տրուիլը : Ա-
սանկով Յիսուս Հերովդէսի կատաղու-
թեանը զո՛հ չեղաւ Բեթլէհէմի անմեղ
մանկանց հետ :

Հերովդէսի իշխանութիւնը երկար տևեց):

283. Շատ չանցաւ Հերովդէս չարաչար մեռաւ . և իշխանութիւնը երեք սրգւոցը բաժնուեցաւ : Հրէաստանի և Սամարիայի վրայ Արքեղայոս իշխեց , որ ետքը Հռովմ կանչուելով արսորուեցաւ . և տեղը դատաւորներ դրուեցան կառավարելու : Իսկ Յորդանանու հիւսիսային կողմին Փիլիստայոս և Գալիլիայի սահմանին Հերովդէս Անթիպաս կ'իշխէին Չորրորդապետ անուամբ :

Յովսէփ Հերովդէսի մեռնիցն իմացաւ , և ինչ որսաւ :

284. Հերովդէսի մահը Յովսէփ երազին մէջ հրեշտակէն իմանալով , և հրաման առնելով՝ առաւ Յիսուս մանուկը և անոր մայրը և Իսրայէլի երկիրը դարձաւ : Բայց Հրէաստանի վրայ Արքեղայոս իշխելուն համար , հոն երթալու չվստահելով , դարձեալ հրեշտակին հրամանաւր Գալիլիայի Նազարէթ քաղաքը գնաց բնակեցաւ , որով Յիսուս Նազովրեցի ըսուեցաւ :

Զատկին երբ Յիսուս Փրկիչը Արուստղէմ աստիճանին սրտահեցաւ :

285. Յիսուսի երկուտասաներորդ տարին երբ ամէն տարուան պէս Երուսաղէմ առին գնացին ծնողքի՝ զատկին

տօնը կատարելու, Յիսուս հոն էր մնացեր՝ ետ դարձած ատեննին, և ծնողքը կարծելով թէ գիտածու ճամբորդներու հետ է՝ մինչև օրուան մը ճամբայ գացած գտնուեցան, և երբ փնտրուելին ու չգտնան նորէն Երուսաղէմ դարձան:

Յիսուս Երուսաղէմի մէջ ուր գտնուեցաւ:

286. Երբ որ ալ Երուսաղէմի մէջ փնտրելէն ետքը՝ տաճարին մէջ գտան Յիսուսը, ուր կարդացողներուն հետ նրատաճ կը խօսակցէր. մայրն ըսաւ իրեն, ասինչ էր որ ըրիր մեզի որդեակ, հարդ ու ես փնտրելէն յոգնեցանք: Յիսուս պատասխան տուաւ թէ ինչու կը փնտրուելիք զիս. չէիք գիտեր որ հօրս առնը ըլլալու եմ: Անկէ ելաւ ծնողացը հետ Նաղարէթ դարձաւ, և միշտ անոնց հնազանդ ըլլալով օր օրէ կը զարգանայր շնորհօք և իմաստու թեամբ:

ԵՐԿՐՈՐԻ ՄԱՍ

ՅԻՍՈՒՍԻ ԻՐԻՍՏՈՒԹ ՄԿՐՏՈՒԹԵՆԵՆ ՄԻՆՉԵՒ ԶՐԶԵՐՆԵՐՆ
ՈՒ ՄԱՆԸ

Յովհաննէս Կարապետ երբ և ուր ելաւ քարոզելու:

287. Յիսուսի երեւնեցողի տար-

ւոյն սկիզբները՝ Աստուծոյ հրամանաւը
Յովհաննէս Կարապետ անապատէն Յորդանան
գետին կողմերը պտրտելու ելաւ,
և Փրկչին աշխարհ գալը կը քարոզէր ժողովրդեան,
և հաւատացողները ապաշխարելու համար կը մկրտէր Յորդանան
գետին մէջ:

Յիսուս ալ մկրտեցաւ Յովհաննէս Կարապետէն.

288. Յիսուս ալ նոյն օրերը Նազարէթէն ելաւ ու եկաւ Յորդանան գետ
ար՝ Յովհաննէս Կարապետէն մկրտուե-
լու: Յովհաննէս որ բնաւ Յիսուսը տե-
տած չէր, Հոգւոյն սրբոյ աղդեցու թեամբ
բը ձանդաղ թէ նոյն եկողը Քրիստոս
Փրկիչն է, և մկրտելէն կը հրաժարէր:
Բայց ետքը Յիսուս Փրկչին ստիպելովը
յանձն առաւ ու մկրտեց: Յիսուս ջրէն
ելնելուն պէս Հոգին սուրբ աղաւնիի կեր-
պարանքով Յիսուսի վրայ իջաւ, և երկ-
կինքէն ալ ձայն եկաւ թէ «գու ես իմ
ախրեղի սրգիս՝ քեզի հաճեցայ»:

Մկրտուելէն ետքը ուր գնաց և ինչ պատահեցաւ
իրեն:

289. Ասկէ ետքը Յիսուս իսկոյն
անասրատը քաշուեցաւ Հոգւոյն սրբոյ
անօրէնաւ թեամբը. ուր քառասուն օր
և քառասուն գիշեր ծով պահելէն ետ-

բը անօթեցաւ . նոյն միջոցին շարն սա-
տանայ մօտենալով Յիսուսի Փրկչին , ե-
րեք անգամ մեղքի մէջ ձգելու հրապու-
րանքով փորձեց . և Յիսուս երեք անգա-
մին ալ սուրբ գրքին խօսքերովը անոր հը-
րապուրանքները ջրելով խայտառակեց ու
վռնտեց քովէն :

Յիսուսի առաջին աշակերտողները որոնք եղան .

290 . Յիսուս անապատէն ելած՝
Յորդանանի քովը եկեր կը շրջագայէր .
Յովհաննէս Մկրտիչ զանիկա ցուցնելով
վկայեց թէ նա է Քրիստոս Փրկիչն աշ-
խարհի : Այս լսելով՝ իր երկու աշա-
կերտները Յիսուսի ետեւէն գնացին , և
մէկը որ Անդրէասն էր՝ իր Սիմոն եղ-
բայրն ալ առաւ բերաւ Յիսուսի : Ասոնք
Թէպէտ աշակերտուցան Յիսուսի , բայց
գեռ հետը չէին շրջեր . հետը շրջողներ
ալ կային , որոնց մէջ էր Փիլիպպոս , զոր
Յիսուս Գալիլիայի Ճամբան տեսաւ՝ կան-
չեց որ հետը գայ , և Նաթանայէլ՝ զոր
Փիլիպպոս գնաց բերաւ Յիսուսի :

Յիսուս իր Աստուածային զօրութիւնը նախ և ա-
ռաջինն չպէս յայտնեց .

291 . Արեք օրէն ետքը՝ Յիսուս ա-
շակերտներովը Գալիլիայի Ամնա քաղաքը
հարսնիքի մը հրաւիրուեցաւ , ուր իր

մայրն ալ գացած էր : Գինին հատաւ . և Յիսուս մօրը խնդիրքը չկտրելով՝ վեց գատարի թակուկի մէջ ջուր լեցունել տուաւ , և մինակ հրամայելով որ տաճարապետին տանին՝ ջուրը գինիի փոխուեցաւ : Այս եղաւ Յիսուսի Քրիստոսի առաջին հրաշքը , որով յայանեց իր Աստուածային կարողութիւնը :

Յիսուս Երուսաղէմ երթալով ի՞նչ բրաւ .

292 . Օչակի տօնին մօտ Յիսուս Երուսաղէմ գնաց , և տաճարի սրահին մէջ զոհի համար արջառ ոչխար ու ազաւնի ծախողներ և ստակ աւրողներ լցուած տեսնելով , խարաղանով մը աճէնքն ալ դուրս վարեց : Եւ երբ հրեայք նշան խնդրեցին իրմէն այդ բանը ընելուն համար , Յիսուս ըսաւ , բակեցէք այդ տաճարը և երեք օրուան մէջ շինեմ զայն : Այս խօսքը Յիսուս իր մարմնոյն համար ըսաւ որ երեք օրէն յարութիւն պիտի առնէր . բայց մէկն ալ Հասկրցաւ :

Նիկողեմոսի ի՞նչ բարոզեց .

293 . Այս տօնին ատենը շատ հրաշքներ ըրաւ Յիսուս , որով շատ մը հաւատացողներ եղան : Ասոնց մէկն էր Նիկողեմոս իշխանը , որ գիշերանց Յի-

սուսի բով գալով՝ բան սորվիլ կ'ուզէր :
 Յիսուս քարոզեց անոր թէ մարդ մը մինչև
 որ ջրէ ու հողիէ չձնի, չկրնար Աստուծոյ
 արքայութիւնը մտնել. այս խօսքով Մկրտութեան խորհրդոյն հարկաւոր
 րութիւնը նշանակեց. և թէ ով որ միաձին
 Որդւոյն Աստուծոյ կը հաւատայ՝ ան
 կ'ընդունի յաւիտենական կեանքը. ասով
 ալ իր Որդի Աստուծոյ ըլլալը յայտնեց
 Յիսուս Նիկողեմոսի :

Յովհաննու աշակերտները ինչ գանդաս ըրին Յիսուսէն.

294. Յիսուս երուսաղէմէն շրէաւտանի կողմերը քարոզելու ելաւ, և իրեն հաւատացողները մկրտել կուտար իր աշակերտացը, ինչպէս որ Յովհաննէս Մկրտիչ ալ կը մկրտէր Յայենովի կողմը : Ասոր աշակերտները նախանձելով Յիսուսի աշակերտաց մկրտելուն վրայ, դացին գանդատեցան իրեն. բայց անիկա յայտնապէս քարոզեց անոնց թէ Յիսուս է Քրիստոս փրկիչ աշխարհի, և նա է որուն համար ըսի թէ Հողւով սրբով պիտի մրկրտէ. և ով որ Հաւատայ Յիսուսի Քրիստոսի, անոր վրայ կը մնայ Աստուծոյ բարկութիւնը :

Յիսուս ինչու շուտով ելաւ շրէաւտանէն.

295. Շատ չմնաց Յիսուս շրէաւտանէն.

տանի մէջ, այլ երբ լսեց որ իր աշակեր-
տացը ձեռօք շատերուն մկրտիչն ու հա-
ւատարք փարիսեցիք լսելով զայրացե-
րէն, և թէ Հերովդէս Անթիպաս ապօրի-
նաւոր կին մը առնելուն համար Յովհան-
նէս Մկրտչէն յանդիմանուելով, բան-
տարկեր է զանիկա, իսկոյն թողուց գը-
նաց գէպ ի Գալիլիա :

Ի՞նչ միջոցով քարոզեց ու յայտնեց զինքը Սամա-
րացոյց :

296. Սամարիայի Սիւքար քաղա-
քէն անցնելու ատենը, ճանապարհին
յոգնելով՝ աղբիւրի մը քով նստած էր,
երբ Սամարացի կին մը ջուր առնելու ե-
կաւ հսն : Յիսուս իր հրաշալի խօսքերու
վը և անոր գողունի յանցանքները երե-
սին տալով՝ յայտնեց զինքը թէ Գրիս-
տոս Փրկիչն է : Աինք գնաց քաղաքացւոյ
խմացուց, անոնք ալ եկան՝ աղաչելով ա-
ռին տարին Յիսուսը իրենց քաղաքը :
ուր երկու օր մնալով քարոզեց՝ և անոնց
մէ շատերը հաւատացին իրեն :

Յիսուս ինչպէս բժշկեց թագաւորազնին որդին :

297. Այնուհետեւ Երուսաղէմէն, ուր թագաւորազնի մը եկած էր Վափառ-
նաւումէն, և կը խնդրէր որ Յիսուս գաց
իր մեռնելու մօտ հիւանդ որդին բը-

ժրշկէ : Յիսուս եղած տեղը կենալով, և
 գնա՛ որդիդ ողջ է ըսելով մը մինակ բը-
 ժրշկեց, թողաւ որպէս չհաւատաց ո-
 գնաց, և որդին աղէկցած գտաւ :

Յիսուս ինչպէս կը քարոզէր Վեննեսարեթաց ծո-
 վուն եղերքը :

298. Յիսուս Վափառնաում փո-
 խեց բնակութիւնը, և որ մը Վեննեսա-
 րեթաց ծովուն եղերքը քարոզած ասե-
 նը՝ բաղմութենէն նեղուելուն վրայ երբ
 երկու նաւ տեսաւ հոն, որոնց մէկին մէջ
 Միսնը և Վնդրէաս եղբայրը, և միւսին
 մէջ Յակոբոս ու Յոհաննէս իրենց հօրը
 Զեբեթիային հետ ձկնորսութիւն կ'ընե-
 ին, Միսնին նաւն ելաւ՝ անկէ քարոզեց,
 ու ետքը ուսկանք ծովը ձգել հրամա-
 յեց Միսնին, որ բոլոր գիշերը աշխա-
 տէր ու բան մը չէին կրցեր բռնել, բայց
 այս անգամ ուսկանք այնչափ ձկով լեց-
 ուեցաւ, որ միւս նաւն ալ օգնութեան
 հասնելով հաղիւ կրցան ծովէն հանել :
 Ասոր վրայ վախ մը առաւ զիրենք, Յի-
 սուս մի վախնաք ըսաւ իմ ետեւէս եկէք,
 ասկէց ետքը ձեզ մարդկան որսորդ պի-
 տի ընեմ, անոնք ալ ամէն բանն ընին թո-
 դուցին ետեւէն գնացին և միշտ հետք կը
 շրջէին :

Կափառնառումի մէջ ինչ հրաշքներ գործեց Յիսուս :

299 . Յիսուս Կափառնառումի մէջ դիւահար մը և Սիմոնին զոքանչը և ուրիշ շատ հիւանդներ և դիւահարներ բժշկելէն ետքը , նաւը մտաւ իր աշակերտներովը՝ ծովուն դիմացի կողմն անցնելու համար : Ահա ճամբան երբ Յիսուս նաւին մէջ կը ննջէր՝ մեծ ալեկոծութիւն եղաւ , և աշակերտները վախնալով ձայն տուին Յիսուսի , Յիսուս անսնց թերեհաւատութիւնն երեսնին զարնելով՝ հրամայեց ծովուն՝ որ հանդարտի , և իսկայն հանդարտեցաւ :

Պերդեսացւոց երկին մէջ զով բժշկեց .

300 . Յիսուս Պերդեսացւոց երկիրը հասնելուն պէս , երկու կասաղի դիւահարներ բժշկեց , հրաման ընելով դէ երուն որ երթան լեռին մօտ եղած խողին երամակին մէջ մտնեն , առ որ եղաւ , խողիւրը դիւահարած ծովը նետուելով խողըւեցան :

Կափառնառումի մէջ անգամալոյծը ինչպէս բժշկեց .

301 . Յիսուս նորէն Կափառնառում գալով , տան մը մէջ քարոզութիւն կ'ընէր , և այնքան բազմութիւն քուած էր հոն , որ անգամալոյծ մը բերին ու

կրնալով դռնէն ներս մտցնել, տան
յարկը քակեցին ու անկէց անդամալոյ-
ծը Յիսուսի առջև իջուցին: Յիսուս ալ
նախ՝ մեղքդ թողուի ըսաւ անդամալու-
ծին. և երբ փարիսեցիները այս ըսածը
Աստուծոյ դէմ հայհոյութիւն է ըսելով
կը տրանջային, Յիսուս իր Աստուածային
կարողութիւնը ցուցնելու համար ը-
սաւ անդամալուծին՝ ել առ մահիձդ ու
գնա, անդամալոյծն ալ շուտ մը կատա-
րեց հրամանը, և ամէնքն ալ զարմացած
փառք հուտային Աստուծոյ:

Յիսուս ինչու Մատթէոս մաքաւորին տունը գնաց.

302. Յիսուս այն տունէն ծովեզրը
ելնելով՝ մաքսատան մը առջև Մատթէոս
անունով մաքաւոր մը տեսաւ ու ետե-
ւէս եկն ըսաւ. Մատթէոս ամէն բանը
թողուց ելաւ հետը գնաց և իր տունը ճա-
շի հրաւիրեց Յիսուս փրկիչս ուրիշ մաք-
աւորներու հետ. երբ փարիսեցիք ու
դպիքք կը տրանջային թէ ինչու մեզա-
ւորներուն հետ կը նստի, Յիսուս պա-
տասխան տուաւ, ողջերուն բժիշկ պէտք
է, այլ հիւանդներուն:

Յիսուս ինչու Յայրոսին տունը կ'երթար.

303. Յիսուս Յայրոս անուն իշխա-
նին տունը կ'երթար անոր մէկ հասակ

աղջիկը բժշկելու համար . ճամբան 12
տարիէ ի վեր առաւորեցութեան բռնը-
ւած կին մը կամաց մը Յիսուսի զգեսա-
ներուն քսուելովը բժշկուեցաւ . Յի-
սուս իր Աստուածային զօրութեամբն ի-
մացաւ . և կինն ալ դողալով եկաւ Յի-
սուսի ոտքն ինկաւ ու պատմեց եղածը :
Յիսուս Յայրոսին տունը հասած լուր
եկաւ թէ աղջիկը մեռեր է . Յիսուս գը-
նաց բռնեց մեռած աղջրկան ձեռքէն և
հրամայեց որ ելնէ . իսկոյն աղջնցաւ մեռ-
եալը ու սկսաւ քալել և ուտել :

Յայրոսի տունէն դարձած ասեմ զորոնք բժշկեց .

304 . Այս դառնալուն , երկու կոյր
ետեւէն ինկան մինչև տուն աղաղակելով
թէ ողորմէ մեզի . Յիսուս հարցուց թէ
գիրենք բժշկելու կարող ըլլալուն կը հա-
ւատան . երբ այո ըսին , աչքերնին շո-
շափելով ըսաւ . հաւտացածնուդ պէս
ըլլայ ձեզի , և իսկոյն աչքերնին բացուե-
ցաւ : Հոն լեզուն կապուած դիւահար
մ'ալ բերին Յիսուսի . ուրիշ գէր ել-
նելուն պէս լեզուն բացուեցաւ և ամէն-
քը զարմացան :

Փարիսեցիք ինչու կուզէին Յիսուսը մեռցնել .

305 . Յիսուս Չառկի տօնին պատ-
ճառաւ Երուսաղէմ գնաց , հոն Պորա-

տիկէ աւազանին բոլորտիքը պատկած
 հիւանդներուն մէջ 38 տարուան անտէր
 անդամալոյժ մը բժշկեց, շաբաթ օր մը՝ ե՛լ
 անկողինէն առ ու գնա՛ ըսելով. նոյնպէս
 ուրիշ շաբաթ մ'ալ ժողովարանի մը մէջ
 մարդու մը գօսացեալ ձեռքը աղէկցուց,
 ասոր վրայ փարիսեցիք զայրանալով Յի-
 սուսի՛ մեռցնել կ'ուզէին, չէ թէ մինակ
 շաբաթը շտապեալն համար, այլ մանա-
 ւանդ որ Աստուած իմ հայրս է ըսելով
 ինքզինքը Աստուծոյ հաւատար կ'ընէր :

Յիսուս որո՛նք ընտրեց իրեն առաքեալ.

306. Յիսուս անգամ մը լեռն ել-
 նելով, բոլոր գիշերն աղօթք ըրաւ .
 առաւօտուն կանչեց իր աշակերտնե-
 րը, ու անոնցմէ միշտ իր քսմն ըլլա-
 լու 12 հօգի ընտրեց և Առաքեալ ան-
 ուանեց. որովհետև հիւանդներ ու դի-
 ւահարներ բժշկելու ու քարոզելու տի-
 աի առաքէր զանոնք. որոց անուններն
 են .

Միսնն, որ ետքը Պետրոս ըսուեցաւ .

Նիզրէաս,

Յակովբոս,

Յովհաննէս,

Փիլիպպոս,

Իսարթուզիմէոս,

Մատթէոս ,

Թովմաս ,

Յակոբոս Ալփեայ ,

Թադէոս ,

Սիմոն Կանանացի ,

Յուդա Իսկարիովտացի , որ ետքը
զՅիսուս մատնեց :

Աւարելոց հետ Յիսուս իջաւ տա-
փարակ տեղ մը , ուր իր բոլոր աշակերտ-
ները ու չորս կողմէն եկող մարդոց ան-
թիւ բազմութիւն ալ ժողոված էին , և
իր սուրբ բերանովը Աստուածային բա-
րայական վարդապետութիւն մը խօսեցաւ
անոնց , սկսեալ էօթն երանո-թի-նէրէն :

Հարիւրապետին ծառան ի նշպէս բժշկեց .

307 . Արք Յիսուս Կափառնաում
գնաց , Հրէից մեծերու աղաչանքովը
հարիւրապետի մը տունը կ'երթար , որ
անոր հիւանդացած սիրելի ծառան
բժշկէ . բայց հարիւրապետն ինքզինքն
անարժան սեպելով զՅիսուս իր տունն
ընդունելու՝ մարդ խրկեց , աղաչեց
ըսելով թէ իր միայն խօսք մը զրուցելն
ալ բաւական է իմ մարդս բժշկելու .
Ասոր վրայ Յիսուս հարիւրապետին
համար Իսրայէլի մէջ չգտնուած հա-
ւատք մը ունենալը վկայելով կատարեց

աղաչանքը, իսկայն խրկած մարդիկը տուն
դարձան ու ծառանք բժշկուած գտան :

Նային քաղաքին դրանքով ինչ հրաշագործու-
թիւն ըրաւ :

308. Արկրորդ օրը Յիսուս իր ա-
շակերտներով ու ժողովրդեան բազմու-
թեամբ Նային քաղաքը կ'երթար. դրանք
Տօտենալուն՝ մեռած աղջիկ մը ողջնցուց,
որ մօրը մէկ հատիկն էր և դագաղը դրած
թաղելու կը տանէին : Այս հրաշքը տես-
նելով հոն գտնուողները, սկսան փառք
տալ Աստուծոյ :

Յովհաննէս Մկրտիչ բանասէն մեջէն ինչու մարդ
խրկեց Յիսուսի :

309. Այս հրաշքները Յովհաննէս
Մկրտիչ լսելով բանասէն մէջ, իր աշա-
կերտներէն Յիսուսի խրկեց հարցընել
տուաւ թէ՛ գալու Փրկիչը դու ես թէ
ուրիշի մը սպասենք : Յիսուս անոնց առ-
ջև շատ մը բժշկութիւններ ըրաւ ու ը-
սաւ, գացէք ու տեսածնիդ պատմեցէք
Յովհաննու : Եւքր ժողովրդեան ըսաւ
թէ Յովհաննէս Մկրտիչէն մեծ մէկը չը-
կայ աշխարհիս ճնամներուն մէջ. բայց
Աստուծոյ արքայութեան մէջ էն պզտիկը
անկէ մեծ է :

Մեղաւօր կինը ինչպէս թողութիւն գտաւ :

310. Անդամ մը Սիմոն անուն փա-

քիսեցիք մը տունը հայ կերած ասենք,
 մեղաւոր կին մը հեան ասինի իւր ասամ՝
 տունը եկաւ Յիսուսի տոքն ինկաւ, ու
 իր մեղացը համար՝ սկսաւ արտասուքս-
 իք թրջել անոր տոքը, մաղերովք շարը-
 նել, պագնել ու իւրով օծել. Յիսուս
 ալ անոր մեղաց թողութիւն տուաւ, ու
 քաւ՝ ել գնա խաղաղութեամբ, բու հա-
 ւասարդ գրեզ փրկեց:

Երկնքէն նշան ու զոյնբուն ինչ նշան տուաւ Յի-
 սուս:

311. Երբ տուն դարձան, աչքն ու
 լեզուն ասնուած դիւսհար մը բերին.
 Յիսուս դեր հանելուն պէս՝ հիւանդը
 աղէկցաւ, ու սկսաւ տեսնել և խօսիլ.
 Ժողովուրդը զարմանալով կ'ըսէին թէ
 արդեօք սա է Քրիստոս ճրկիչը. իսկ փա-
 քիսեցիք այս հրաշքները դիւաց իշխանին
 ձեռօքը կ'ընէ կ'ըսէին. ուրիշներն ալ
 երկնքէն նշան մը ցուցնել կը խնդրէին
 Յիսուսէն. սն ալ Յովնան մարդարէին
 երեք օր երեք գիշեր ձկան փոքր կենա-
 լուն նման՝ իրեն ալ նայնչափ ասնն երկ-
 թիւ ակորը մնալէն ետեւ յարութիւն տա-
 նէք նշանակեց:

Ինչ էին սերմանացա՞ր առակները.

312. Ժողովուրդը խօսելուն՝ ձո-

վեզրը իջաւ, և նաւ մը մտնելով անկէ սկսաւ զբուցել իր խրատը առակներով: Երկու սերմանացանի առակըսաւ. առաջինս յայնչ հասկցուց թէ Սատուծոյ խօսքը ընդունողը բարի երկրի մը կը նմանի, որ իր մէջը ցանուած հունար յտողաբեր կ'ընէ: Երկրորդսն ալ իմացուց թէ աշխարհիս մէջ ինքն Քրիստոս ցորեն այսինքն արքայութեան որդիք կը ցանէ, և տատանան ալ որոմն այսինքն չարութեան որդիք. բայց հունձին ատենը այսինքն աշխարհիս կատարածին՝ չարերը բարիներէն զատուելով, չարերը յաւիտեան կ'այրին, ու բարիներն ալ յաւիտեան կ'ապրին արքայութեան մէջ:

Երկնից արքայութիւնը ուրիշ ի՞նչի նմանեցուց.

313. Յիսուս ուրիշ առակներով ալ երկնից արքայութիւնը նմանեցուց գիշեր ցորեկ աճող ու հասունցող սերման, մանանուխի հատի, խմորի, ագարակի մը մէջ ծածկուած գանձի, պատուական մարգարտի, և ծովը ձգուած ուռկանի, որու մէջ ամէն տեսակ ձուկ կը լեցուի, բայց ցամաք հանուած ատենը աղէկները կ'առնուին և գէշերը կը նետուին:

Յիսուս Նաղարէթի մէջ ժողովարանը ի՞նչ վարդապետութիւն ըրաւ.

314. Անկէ ետքը Յիսուս Նազա-
րէթ եկաւ, և ժողովարանը մտնելուն
Եսայեայ մարգարէութեան գիրքը տուին
ձեռքը, ելաւ կարդալու և յանկարծ «Տո-
գի տեառն ի վերայ իմ վասնորոյ և էօծ
իսկ զիս» գրուած տեղը բացուեցաւ :
Ասոր վրայ իրեն համար զարմանալի վար-
դապետութիւն մ'ընելով՝ յանդիմա-
նեց ժողովուրդը, որ իրեն չէին հաւա-
տար և ընդուներ : Այս բանիս վրայ ա-
մէնքն ալ կատողելով առին տարին Յիսու-
սը քաղաքին լեռան ծայրը, որ անկէ վար-
նեառն, բայց Յիսուս անոնց առջևէն օ-
գոյն վրայ քալելով անցաւ և դիմացը
գնաց :

Ա՛յ գլխատել տուաւ Յովհաննէս Մկրտիչը .

315. Այս օրերս էր որ Հերովդէս
Անթիպաս գլխատել տուաւ Յովհաննէս
Մկրտիչը՝ բանտարկուած տեղը, իր երե-
ւելի մէկ հացկերութիւն օրը, և գլուխը
սկաւտեղի վրայ դրած տուաւ իրեն ապօ-
րինաւոր կին առած Հերովդիադային աղջը-
կանը, որ այն օրուան հանդէսին մէջ ա-
ղէկ կտրաւելուն փոխարէն իբրև պար-
գև խնդրեց Հերովդէսէն զանիկա իր
չար մօրը դրդմամբը : Յովհաննու աշա-
կերտնէլը լսելով գնացին թաղիցին մար-

մինք , և եկան պատմեցին Յիսուսի :

Յիսուս առաքելոց ինչ իշխանութիւն տուաւ :

316 . Յիսուս առաքելներուն ա-
մէն կերպ հիւանդներ ու դիւահարներ
բժշկելու զօրութիւն և իշխանութիւն
տալով՝ սկսաւ անոնցմէ երկու երկու
քարոզութեան զրկել շրէից քաղաքներն
ու դեղերը : Եւ այն պաշտօնին մէջ ինչ
վարք ունենալ և ինչ ընել և գայած տե-
ղերնին ինչ ճամբով գտնուիլ պէտք էր
նէ , այն ամէնք անոնց պատուիրելէն զաստ ,
զլուխնին գալու փորձանքներն ալ գու-
շակելով քաջալերեց զիրենք :

Յիսուս անապատին մէջ ինչպէս կերակրեց ժողո-
վուրդը :

317 . Առաքելները քարոզելէն
դարձան ու ըրածնին պատմեցին Յիսու-
սի . այն ալ առաւ զանոնք անապատ տեղ
մը տարաւ որ հանդէին . բայց ժողովուր-
դը հոն ալ լցուեցան , անանկ որ բաց ի
կնիկներէն ու տղաքներէն հինգ հազար
էրիկ մտրդ կային : Յիսուս անոնց հի-
ւանդները բժշկելով և երկարօրէն քարո-
զութիւններ ընելով երբ իրիկուն եղաւ ,
գութը շարժելէն հրաման ըրաւ որ ժո-
ղովուրդը դաս դաս նստեցընեն . և հոն
տղու մը քով գտնուած հինգ նկանակն

ու երկու ձուկը օրհնելով, տուաւ աշա-
կերաներուն որ բաժնեն. կերան ամենն
ալ և կշտացան, և 12 սակառի ալ կտոր-
ուանք աւելցաւ :

Յիսուս ինչու հեռացաւ ժողովոցէն :

318 . Եւ ժողովաւրդն այս մեծ հրաշ-
քը տեսնելով, հաւատացին թէ ինքն է
ճշմարիտ Մեսիայն, և ուզեցին որ թա-
գաւոր դնեն. բայց Յիսուս հեռացաւ
աննայմէ, և լեռն ելաւ աղօթելու. աշա-
կերտաց ալ սխառութեց որ նաւը նստին
միւս կողմն անցնին, ինքն ալ քալելով
հոն կուգայ :

Յիսուս ծովուն վրայ ինչ հրաշք ցուցուց .

319 . Նաւը ծովուն մէջ ալեկոծու-
թեան բռնուած ու կէս դիշերն ալ ան-
ցած էր, երբ Յիսուս ծովուն վրայէն
քալելով դէպ ի նաւը կ'երթար : Աս որ
տեսան առաքեալք սկսան կանչուրուտել,
իսկ Յիսուս ես եմ մի վախնար բաւ :
Պետրոս հրաման առնելով Յիսուսէն, որ
իրեն երթայ, քալել սկսաւ ծովուն վրայ .
բայց սիրտը վախ ինալուն ընկղմելու
որ եղաւ աղաղակեց Յիսուսի, որ ձեռքէն
բռնեց ըսելով թերահաւատ, ինչո՞ւ երկ-
մտեցիր. նաւը մտնելուն պէս, ծովք հան-
դարտեցաւ և իսկոյն ցամաքը հասան, և

նաւորդները Յիսուսին ոտքն ինկան Որդի
Աստուծոյ ըլլալը խոստովանելով :

Ժողովուրդը ինչո՞ւ զՅիսուս փնտռելու ելաւ .

320 . Միւս օրը ժողովուրդը երբ
տեսաւ որ Յիսուս հեռերնին չըլլալով
աշակերտները մինակ կը նսուէին , իրենք
ալ ուրիշ նաւեր մտան ու փնտռելով ե-
կան Կաթիառնաուժ ու գտան զՅիսուս .
և հարցուցին թէ վարդապետ երբ եկար
հոս : Յիսուս գիտնալով անոնց միտքը որ
առջի օրուան հացին պէս հրաշք մը կ'ու-
ղեն դարձեալ վայելել , յանդիմանեց դա-
նոնք , և սքանչելի վարդապետութեամբ
իր մարմինն ու արիւնք ճշմարիտ կերա-
կուր և ըմպելի ըլլալը հասկըցնելով՝ Ս .
Հաղորդութեան խորհուրդը հաստատե-
լը նշանակեց :

Տիւրոսի ու Սիդոնի կողմերն ինչ հրաշք գործեց .

321 . Յիսուս Քալիլիայէն Տիւրոսի
ու Սիդոնի կողմերը գացած ատենք՝ Քա-
նանացի հեթանոս կին մը իր դիւահար
աղջիկը բժշկելու համար Յիսուսի ետե-
ւէն ինկեր կ'աղաչէր . Յիսուս մտիկ չը-
րաւ ըսելով թէ տղոցը հացը առնել և
չներուն տալ չվայելիր . կինը պատասխա-
նեց , տէր տղոցը սեղանին վշրանքներէն
չունենին ալ կը կերակրին , այս խօսքիա

վրայ Յիսուս անոր հաւատքը գովելով՝
ուզածդ թող ըլլայ բաւ, և աղջիկը բը-
ժրչկեցաւ :

Գալիլեայի ծովուն եզերքը ինչ հրաշք գործեց .

322. Գալիլեայի ծովեզրը վերա-
դառնալուն՝ խուլ և համր մարդ մը բը-
ժրչկելէն ետքը, մօտ լեռան մը վրայ ե-
լաւ նստաւ . ուր ժողովուրդը չորս կող-
մէն շատ մը կազերու, կոյրերու, համ-
րերու, խուլերու և ուրիշ ամէն տեսակ
հիւանդներու բազմութիւն բերաւ լե-
ցաւց . Յիսուս զանոնք ամէնքն ալ բժրչ-
կեց հոն :

Եօթը հացով և քիչ մը ձկնով ինչպէս կշտացան
4000 էն ուկի ժողովուրդ .

323. Ակոզները որոնց շատն ալ հե-
ռու տեղուանքէ էին, երեք օր հոն մը-
նալու ստիպուեցան, և ուտելիքնին հա-
տաւ : Յիսուս գթալով անոնց վրայ, ա-
ռաքելոց քովը դանուած եօթը նկանա-
կը և քիչ մը ձուկը օրհնելով՝ առաքելոց
ձեռքը ժողովրդեան բաժնել տուաւ .
ժողովուրդը ամէնն ալ որ կանայքն ու-
տղայքը համրանքի չղնելով՝ չորս հազար
հոգի էին՝ կերան ու կշտացան . և եօթը
զամբիւղ ալ կտորուանք ժողովեցին :

Բեթսայիդա գալով ինչ բրաւ հոն .

324. Անկէ Յիսուս Քէթապիտ
 գալով, հոն կոյր մը բժշկեց աչքին վրայ
 թքնելով ու ձեռք դնելով: Ետքը ի Կե-
 սարիա Փիլիպպեաց երթալու ճամբան ա-
 ուսքեալներէն հասկնալ ուղեց թէ մար-
 դիկ իրեն համար ո՞վ է կ'ըսեն. երբ ի-
 րեն իմացուցին թէ ոմանք Յովհաննէս
 Վկրտիչ՝ ոմանք ալ Եղիա կամ Երեմիա՝
 կամ մարդարէներէն մէկը. այն ասեն ի-
 րենց կարծիքը հարցուց. Սիմոն Պետրոս
 ամէնուն կողմէն պատասխանեց թէ Դու
 ես Քրիստոս որդի Աստուծոյ կենդանւոյ:
 Յիսուս Պետրոսին այս գտումը չէ թէ
 մարդկային խելքով այլ Հօր Աստուծոյ
 յայտնու թեամբը եղած ըլլալը իմացը-
 նելով՝ խտիւ պատուիրեց ամէնուն որ
 այս բանա մէկու մը չյայտնեն:

Յիսուս ո՞ր է ինչպէս այլակերպեցաւ.

325. Անց օր ետքը Պետրոս, Յա-
 կոբոս ու Յովհաննէս առաքեալները հեան
 առած բարձր լեռան մը վրայ ելաւ Յիսուս,
 ու հոն այլակերպեցաւ, գէմքն արեւու
 պէս լուսաւոր ու հազուսաները ձիւնի
 պէս ձերմակ եղան: Մոխէս ու Եղիա
 երևցան, և սկսան Յիսուսի հետ խօսիլ.
 յետոյ երկնքէն ձայն մ'ալ լսուեցաւ թէ,
 այդ է իմ սիրելի Արդիս ասոր հաճեցաք

առար լեցէք : Այս բանիս վրայ առաք-
 եալք վասերնուն շիտթած , երեսնուն
 վրայ ինկած էին , Յիսուս բռնեց վերուց
 զանոնք ու քաջալերեց և սրատուիրեց որ
 մարդու ջրսն նոյն դէպքը , մինչև իր
 յարութիւն առնելը :

Յիսուս լեռնէն իջնելուն պէս ինչ ըրաւ .

326 . Յիսուս լեռնէն իջնելուն պէս
 դիւահար աղայ մը բժշկեց , զոր առաք-
 եալք շէին կրցեր բժշկել . և պատճառք
 հասկցան Յիսուսէն որ իբենց թերահա-
 ւատութեանը համար է , և թէ այն սե-
 սակ դեք միայն պահքով ու աղօթքով
 կը հալածի :

Յիսուս երկրամեան տուրքը տուաւ .

327 . Յիսուս առաքելոց հետ իր
 քաջէլիք ջարջարանայք և մահաւանք և
 երկք օրէն ետքը յարութիւն առնելուն
 վրայօք խօսելով՝ Գալիլիայէն Վափառնա-
 ում դարձած ատենք երկրամեան տուր-
 քը ժողովողները անկէ ալ պահանջեցին նե-
 հրաման ըրաւ Պետրոսին որ երթայ ծախք
 կարթ մը նեակ , և սուսջին ելած ձիան
 բերանը բանայ և հան գտած մէկ աստերը
 տանի վճարէ թէ իբեն և թէ անոր հա-
 մար , Պետրոս այնպէս ըրաւ և վճարեց :

Յիսուս ինչ պատասխան՝ տուաւ աշակերտացը որ մեծ բլբալ կ'ուզէին երկնից արքայութեան մէջ .

328 . Յիսուսի աշակերտաց մէջ մէճ մը ծագեցաւ թէ իրենցմէ որք մեծ պիտի բլբայ երկնից արքայութեան մէջ . Յիսուս մանուկ մը կանչեց ու անոնց մէջ անոր կայնեցուց և բառ , և թէ չգտնար ու մանկուոյ պէս չըլարք , երկնից արքայութիւնը չէք կրնար մտնել : Ուրիշ անգամ մ'ալ բառ թէ , ձեր մէջէն մեծ ու առաջին բլբալ ուզողը ձեր ծառան ու պաշտօնեայն պիտի բլբայ : Ասով իրարու վրայ շճօխանալ սյլ զերար մեծ արեւ խրատեց :

Իրարու ներող բլբար համար ինչ պատասխար տուաւ Յիսուս .

329 . Իրարու ներողամիտ բլբար համար ալ երբ Պետրոս հարցուց Յիսուսի թէ , եղբայրս մինչև եօթն անգամ ալ մեղանչելու բլբայ նէ ներեմ . Յիսուս այս պատասխար տուաւ որ չէ թէ եօթն , սյլ եօթանասնիցս եօթն անգամ ալ երբ որ դղջայ՝ ներել պէտք է , Եւ առանկ մ'ալ բառ թէ թագաւոր մը իր ծառան ներուն մէկէն ունեցած տասն հազար քանքար առնելիքը անոր ազաշանացը դրժալով չնորհեց . իսկ ծառան ուրիշի մը վրայ ունեցած հարիւր գահեկան առ

նեղիքին համար՝ զանի բանոր զնել ար-
 ւաւ : Ճառային այս անգթութիւնը երբ
 թագաւորը խնայաւ , բարկանալով զնե-
 րն ալ բանտարկեց որ մինչև սրաբոբբ
 ամբողջ չսայ՝ չեղնէ : Ասանկ ալ բառ
 Յիսուս եթէ դուք ձեր ընկերին յան-
 ցանքը չներէք , Ասուած ալ ձեր յան-
 ցանքը չներէք :

Յիսուս ասար բորտը ինչպէս բժշկեց :

330 . Տաղաւարահարաց տօնին մօտ
 երբ Յիսուս Գալիլայէն Երուսաղէմ
 կերթար . Սամարիայէն անցնելուն տա-
 ար բորտ մէկէն առջևն ելան , և հե-
 առն կենալով կը կանչէին . Յիսուս վար-
 դապետ ողորմէ՛ մեզի : Յիսուս հրամա-
 յեց որ երթան զիրենք քահանային ցու-
 ցընեն . անոնք ալ գնայնուն պէս բժշկե-
 ցան : Եւ մէջերնին միտակ մէկը որ Սա-
 մարացի էր դարձաւ եկաւ Յիսուսի ասքն
 իջնալով՝ շնորհակալ եղաւ : Յիսուս այս
 հեթանոսին հաւասարը գովելով . միւս
 ինը հրեային ասկերախտութիւնը յան-
 դիմանեց :

Հրէից կարգացողներուն և փարիսեցիներուն ինչ
 յանգիստնութիւն տուաւ Յիսուս .

331 . Տօնին սկիզբները Յիսուս իր
 Երուսաղէմ ելլալը չյայտնեց . Հրէից կար-

դացողները և փարիսեցիներն ալ կը փրն-
արուէին թէ ուր է : Աերջին օրերը տա-
ճարն ելաւ և իր վարդապետութեանը
մէջ անոնց օրէնք չպահելնին ու զինքը օ-
րէնք աւրոզի պէս սպաննել ու ղեղնին
յանդիմանեց . և թլփաաութիւնը շա-
բաթ օր ընելը Մովսէսէն հրամայուած ըլ-
լալը մէջ բերելով , նոյն օրին մարդ բժբշ-
կելը օրէնքի դէմ չըլլալը հաստատեց :

Փարիսեցիք և բահանայապետք կրցան Յիսուսը
բռնել տալ .

332 . Նոր վրայ ժողովրդէն շատե-
րը հաւատացին Յիսուսի , ըսելով թէ ,
Քրիստոս գայ նէ ասկէ աւելի հրաշք-
ներ պիտի ընէ . ոմանք ալ Քրիստոս չէ
թէ Գալիլեայէն սլ Քեթէհէմէն պիտի
գայ կ'ըսէին : Փարիսեցիք և բահանայա-
պետք ալ մարդ զրկեցին որ Յիսուսը բրա-
նեն ու բերեն . դացողները Յիսուսի
հրաշալի վարդապետութիւնը մտիկ ընե-
լէն զմայլելով՝ ետ դարձան և վկայեցին
թէ անոր նման մարդ մ'ալ խօսած չէ :
Ասանկով այն օրը Յիսուսի վրայ ձեռք
երկնցնող մը չեղաւ . վասն զի ժամանակը
եկած չէր : Յիսուս ալ ձիթեհեաց լեռը
գնաց այն գիշերը հոն անցընելաւ :

Բահանայապետք ու փարիսեցիք ինչպէս փորձել
ռազեցին զՅիսուս .

333. Մաւուսուսն երբ դարձեալ
տաճարն եկաւ, քահանայապետք ու փա-
րիսեցիք զինքը փորձելու համար գէշու-
թեան մէջ բռնուած կին մը բերին, և
հարցուցին թէ օրէնքը ասանկիները քար-
կոծել կը հրամայէ, ինք ի՞նչ կ'ըսէ: Յի-
սուս գլուխը ծռած սկսաւ գետնի վրայ
մատովը գրել անոնց մեղքերն ու շարու-
թիւնները, և երբ զինքը աւելի ստիպե-
ցին, վեր նայելով ըսաւ, ձեր մէջէն ան-
մեղ եղողը թող առաջ նետէ քարը ատոր
վրայ, և դարձեալ կը գրէր: Այս լսե-
լով մէկիկ մէկիկ դուրս ելան, և Յիսուս
կինն ալ ազատ թողուց ըսելով, գնա՛ այ-
սաւ հետեւ մի՛ մեղանչեր: Այն օրը քա-
րոզութեանը մէջ իր Արդի Աստուծոյ ըլ-
լարը յայտնելուն համար, երբ շրէայք
զինքը քարի բռնելու եղան, մէջերնուն
խոյս տալով տաճարէն ելաւ գնաց:

Ի ծնէ կոյր ի՞նչպէս բժշկուեցաւ.

334. Ի ծնէ կոյր մը տեսնելով, բը-
ժբշկեց զայն. այս բանս շարաթ օր ը-
նելուն համար շրէայք բարկացան, և
սկսան աչքը բացուած կուրին հարց ու
փորձ ընել թէ ո՞վ զինքը բժշկեց. կոյրն
ալ Յիսուսի վրայ մեծ հաւատ ցուցրնե-
լով, անշուշտ զիս բժշկող մարդն Աս-

տուճմէ ըլլալու էր ըսելուն վրայ դայրա-
ցան, ու ղինքն առջևնուն հանեցին.
յետոյ Յիսուսը դանելով երկրպագու-
թիւն ըրաւ անոր, և հաւատաց թէ ան
է Որդին Աստուծոյ :

Առաքեալներէն զառ քանի՜ աշակերտ ունէր Յի-
սուս .

335 . Յիսուս տասներկու առաք-
եալներէն զառ եօթանասուն երկու հո-
գի ալ իրեն աշակերտ ընտրեց, և զանոնք
իրենց քարոզութեան ատենը ի՛նչ ընելու
և ի՛նչպէս վարուելու ըլլալին յասուկ
պատուէրներով խրատելէն ետքը, երկու
երկու իր առջևէն իր երթալիք քաղաք-
ներն ու գիւղերը կը զրկէր քարոզելու :

Յիսուս ի՛նչ առակով բացատրեց ընկերօրու թեան
ինչ ըրալը .

336 . Օրէնսդէտին մէկը զՅիսուս
փորձելու համար, երբ կը հարցընէր թէ
ո՞վ է ընկերս, որ պիտի սիրեմ. Յիսուս
առակով մ'իմացուց թէ աւազակներէ
վերաւորուած ու գեախն ինկած ճանա-
պարհորդի մը քովէն քահանայ մը և յե-
տոյ Աւտացի մ'անցան ու հոգ չտարին
ան վերաւորելոյն . բայց Սամարացի մը
անցնելու ատեն խղճաց անոր վրայ, վեր-
քը դարմանեց, գրաստին վրայ գրաւ ու
տարաւ պանդսկ մը, և պանդսկապի ասին

ստակ առաւ ու խոստացաւ ևս տալ ,
որպէս զի այն խեղճ միրաւորելոյն դար-
ման տանի ու առողջացնէ : Յիսուս դար-
ձաւ օրէնագէտին ըտաւ , դուն ալ Սար-
մարացիին պէս ըրէ : Ասով խնայնել ու-
ղեց Յիսուս թէ Հրէայ և Հեթանոս ա-
մեն ազգ մեկմէկու ընկեր են , և ամե-
նուն պէտք է օգնել առանց խորու-
թեան :

Յիսուս ո՞ր աղօթքը առանդեց աշակերտացը .

337 . Օր մը Յիսուս տեղ մը աղօթ-
քի կայնեցաւ . և ընկերներէն ետքը առաք-
եալներէն մէկը խնդրեց որ իրենց ալ ա-
ղօթք մը սորվեցնէ , ինչպէս որ Յովհան-
նէս Մկրտիչ իր աշակերտացը սորվեցու-
ցած էր : Յիսուս անանց առանդեց այն
սքանչելի աղօթքը , որ մենք ալ առսքեալ-
ներէն սորվելով կ'ըսեմք ամէն ատեն .

Հայր մեր որ յերկինս , սուրբ եղիցի
անուն քո : Եկեացէ արքայութիւն քո՝ ե-
ղիցին կամք քո , որպէս յերկինս և յերկ-
րի : Զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ
այսօր : Եւ թող մեզ զսպարախ մեր , որ-
պէս և մեր թողումք մերոց սպարտապա-
նաց : Եւ մի տանիր զմեզ ի փորձու թիւն ,
այլ փրկեա զմեզ ի չարէ : Զի քո է ար-
քայութիւն և զօրութիւն և փառք յա-
ւիտեանս , ամէն :

Յիսուս ինչու համար վայ կարգաց փարիսեցւոց ե
զփնակիւնաց .

338 . Փարիսեցի մը ճաշի հրաւի
րեց զՅիսուս . և երբ անոք անլուայ ձե
ռօք սեղանը նստելուն վրայ զարմացաւ ,
Յիսուս փարիսեցւոց դրսէն մաքրու
թիւն ցուցընելով՝ սրտերնուն մէջ
ամէն տեսակ պղծութիւն ունեւնայնիս
յայտնեց , վայ տալով անոնց . մինչև օրի
նական (կարգացող) մը այն խօսքերէն
առնուելով , վարդապետ տա զրուցե
լովդ մեղի ալ կը դաշխս լուսնէ . Յի
սուս անոնց ալ վայ տալով՝ դարձերնին
յանդիմանեց , որ ուրիշին ծանր պատ
ուէրներ կը դնեն , ու իրենք բնաւ օրէն
քը չեն բռներ . և դարձաւ առաքելոց
պատուիրեց որ փարիսեցւոց կեղծաւո
րութենէն զգոյշ կենան . և ճշմարտու
թեան համար ամէն բան աչքերնին առ
նեն և մեռնելէ անդամ չվախնան :

Յիսուս ինչ առակով ազահութենէն եւ կենա
լու իրանեց .

339 . Արբ օր մը ժողովրդէն մէկը՝
իր եղբօրը հետ ունեցած ժառանգու
թիւնը բաժնելու կը թախանձէր Յիսու
սի . մերժեց Յիսուս զանի , և ազահու
թենէ եւ կենալու վրայ գեղեցիկ առակ
մը զրուցեց թէ , հարստին մէկը տարի

մը իր արտերէն այնչափ շատ արդիւնք
առաւ որ լեցնելու անդ չգտնելով՝ ամ-
բարները մեծցնել կը մտածէր հոն լեցը-
նելու համար, ու ինք իրեն կ'ըսէ, անձն
իմ շատ տարիներու օգտելու չափ բարիք
դիզուած ունիս, կեր խմէ և ուրախ ե-
զիր: Բայց Աստուած կ'ըսէ անոր, ով
յիմար այս գիշեր հոգիդ պիտի առնեն,
և այդ պատրաստածդ որո՞ւ պիտի ըլլայ:
Ահա ասանկ կ'ըլլայ, ըսաւ Յիսուս, ա-
գահ մարդոց՝ որ Աստուծոյ շէն ասպաւի-
նիք այլ իրենց ունեւորութեանք:

Յիսուս ի՛նչպէս պատանձեցուց փարիսեցիները, որ
կը տրանջային թէ շաբաթ օր բժշկութիւն կ'ընէ:

340. Շաբաթ օր ժողովարանի մը
մէջ Յիսուս վարդապետած ատենը, կին
մը տեսաւ որ տասեութ տարիէ հետէ
ջիղերը քաշուած ըլլալով վեր շէր կրնար
նայիլ, ձեռքը վրան դրաւ ու բժշկեց:
Ուրիշ շաբաթ մ'ալ Փարիսեցիի տուն
հաց ուտելու գացած ատենը ջրգողած
մէկը բժշկեց: Փարիսեցիք կը տրանջային
շաբաթ օրը այդ բժշկութիւնները ընե-
լուն համար. Յիսուս անպատասխանի ը-
րաւ զանոնք ըսելով թէ, որերնիդ շա-
բաթ օրով իր էջը կամ եղը մտուրէն շար-
ձըկեր ու ջուր տալու չտանիր, և թէ
հորը իյնայ նէ շուտ մը չհաներ:

Փարիսեցւոց արտնջարուն ուրիշ ի՛նչ պատճառ կար.

341. Փարիսեցւոց ու դպրաց Յիսուսի վրայ արտնջարուն մէկ պատճառն ալ այն էր, որ մարտաւորներն ու մեղաւորները կ'ընդունի և անոնց հետ կերակուր կ'ուտէ. ասոր վրայ ալ Յիսուս անոնց հասկցնելու համար թէ Աստուած զղջացող մեղաւորը կ'ընդունի, անառակ որդւոյն առակն ըսաւ թէ, անառակ որդի մը հօրը ժառանգու թիւնն առնելէն ու հեռու քաղաք երթալով անառակութեամբ զանոնք վատնելէն ետքը, երբ դարձեալ կուգայ հօրը ոտքը կ'իյնայ, մեղայ կը գոչէ, և կ'ազազակէ որ չէ թէ որդի՛ այլ ծառայի տեղ ընդունի զինքը, հայրն ալ անոր զեղջն ու վերադարձը տեսնելով, և կորսուած զաւակը գտնելուն վրայ մեծ ուրախութեամբ կը գրկէ կը պագնէ, ու դարձեալ առջի փառաւոր զգեստները կը հագցընէ անոր :

Տեսեփն առակն ի՛նչ էր.

342. Աշխարհիս անիրաւ վաստակովը յաւիտենական հանգիստ շահելու վրայ ալ տնտեսի մը առակ զրուցեց, որ իր տնտեսութեան պաշտօնէն ձգուիլը գիտնալով, տիրոջը պարտապաններուն

հաշիւէն մէկին հարիւրին քսան, և մէկին ալ յիսուն վար գնաց, և զանոնք իրեն բարեկամ ստացաւ որ ետքը զինքը պաշտպանեն: Ասկէ հետեցուց Յիսուս թէ անիրաւ մամնայն բարեգործութեան միջոց ընելը մեծ իմաստութիւն է:

Կինը արձակելուն դէմ Յիսուս ի՞նչ պատասխան տուաւ փարիսեցւոց:

343. Փարիսեցիք Յիսուսի հարցուցին փորձելով թէ մէկը իր կինը ինչ միասու համար ըլլայ թող ըլլայ կրնայ թող տալ, Մովսէսի պատուիրանքին նաշելով: Յիսուս պատասխան տուաւ թէ կարդացած չէք Սուրբ Գիրքը որ Աստուած ի սկզբան մարդս արու և էգ ստեղծեց ու ըսաւ որ երկուքը մէկ մարմին ըլլան, անանկ է նէ երկու չեն այլ մի մարմին, արդ Աստուծոյ զուգածը թող մարդ չզատէ: Այս խօսքով Յիսուս ամուսնութեան կապը բնաւ անլուծանելի հաստատելով՝ Պսակի խորհուրդը սահմանեց, որ այր և կին զիրար չեն կրնար թողուլ և երկուքէն մէկը չմեռած ուրիշի չեն կրնար այր կամ կին ըլլալ:

Արժաթասէր փարիսեցւոց ի՞նչ առակ ըսաւ:

344. Արժաթասէր փարիսեցւոց ալ առակ մ'ըսաւ, թէ աշխարհիս մէջ

Տիրանիներ հագնող, ամէն ուրախու-
թիւնն ընող, բայց Աստուծոյ պատուէրը
չպահող, և իր դրան քով ինկած վիրա-
ւորեալ աղքատ Ղազարոսին վրայ գուժ
չունեցող մեծատունը՝ մեռնելէն վերջը
իր աչքը դժոխքին մէջ կը բանայ ու մէկ
կաթիլ ջուրին կարօտ մնալով կը պապա-
կի. և այն աղքատն ալ մեռնելով Աբ-
րահամին գիրկը կ'երթայ կը հանգչի :

Դատաւորին առակն ինչ էր .

345. Ամէն ատեն անձանձիր ա-
ղօթք ընելու հարկն ալ իմացուց դատա-
ւորի մը առակով, որ Աստուծմէ չվախ-
ցող և մարդոցմէ չխայնող մէկն ըլլալով,
այրի կնկան մը դատը տեսնելու հոգ չէր
ըներ. բայց այրիին շատ մը ատեն եր-
թալ գալով ձանձրացնելուն համար վեր-
ջապէս դատը տեսաւ : Յիսուս ասով
հասկըցուց որ եթէ անիրաւ դատաւորը
Թախանձանքի չդիմանալով իրաւունքը ը-
րաւ. հասկա ճշմարտութեան տէր Աստ-
ուածը գիշեր ցերեկ իրեն աղաչող ծա-
ռայներուն ձայնը պիտի չըլսէ՞ և միայն
երկայնամտութեամբ կ'անցնէ անոնց խըն-
դիրքը :

Մտքաւորին և փարիսեցիին աղօթքը ինչի օրինակ
ցուցուց

346. Լ'նգամ մ'ալ Յիսուս առակ
մ'ըսաւ ինքզինքնին արդար կարծող ու
հարարտացողներուն օրինակ բերելով, թէ
փարիսեցի մը և մաքսաւոր մը տաճարը
մտան աղօթք ընելու, փարիսեցին փառք
կուտար Աստուծոյ որ այն մաքսաւորին
պէս գող և մեղաւոր անձ մը չէ, այլ
ըստ օրինի իբ պարտքը կը կատարէ, իսկ
մաքսաւորն անդադար՝ Աստուած թողու
թիւն տուր իմ մեղացս ըսելով կը հա
ռաչէր: Ասոնց համար Յիսուս ըսաւ թէ
մաքսաւորն արդարացած գուրս ելաւ
տաճարէն քան թէ փարիսեցին:

Հարուստ մը արքայութիւն երթալու համար ինչ
պատուէր ընդունեց Յիսուսէն.

347. Հարուստին մէկն եկաւ Յի
սուսի հարցուց թէ արքայութիւն եր
թալու համար ինչ պէտք է որ ընէ. Յի
սուս պատասխան տուաւ, Աստուծոյ
պատուէրները պահէ. հարուստն ըսաւ
թէ պղտիկուց պահած եմ այդ ամէնը,
ուրեմն պատասխանեց Յիսուս, բոլոր
ունեցածներդ աղքատաց տուր ու իմ
ետեւէս եկուր: Այս բանս ծանր եկաւ
հարստին ու սկսաւ հեռանալ: Յիսուս
դարձաւ ըսաւ առաքելոց թէ աշխարհիս
դուարձութեանց և ընչից հետ սրտով

կապուած մեծատունին նրչափ դժուար է արքայութիւն երթալը : Աշակերտները այս լսեցին նէ զարմանալով կ'ըսէին թէ ո՞վ կրնայ ապրիլ . Յիսուս ըսաւ մարդուս ալ անհնար երեցածը Աստուծոյ առջև հնարաւոր է :

Աւարեղաց ի՞նչ խոստացաւ Յիսուս .

348 . Այս առթով երբ Պետրոս հարցուց Յիսուսի թէ մեղի ինչ պիտի ըլլայ , որ ամէն ունեցածնիս թողուցինք ու ետևէդ եկանք : Պատասխան տուաւ Յիսուս թէ կրկին անգամ փառօք աշխարհ դալու ատենս դուք տասներկուքնիդ 12 աթոռ պիտի նստիք և ինծի հետ խորայելի 12 ցեղը պիտի դատէք . և զկայ մէկը որ ինծի համար իր ամէն ունեցածէն ձեռք քաշէ ու վարձքը չառնէ Աստուծմէ , թէ այս աշխարհիս վրայ և թէ ի հանդերձեայն :

Յիսուս մեռեալ Ղապարտը ի՞նչպէս կենդանացուց .

349 . Յիսուս երբ լսեց որ Ղազարոս իր բարեկամը որ Բեթանիա կրնրատէր հիւանդ է , եղած տեղը երկու օր ալ կենալէն ետքը ճամբայ ելաւ դէպ ի Հրէաստան . և երբ Բեթանիա հասաւ , չորս օրուան մեռած ու թաղուած դը-

տառ զՂազարոս : Յիսուս գերեզմանն
 երթալով՝ գերեզմանին քարը վերցընել
 տուաւ ու մեծ ձայնով մը կանչեց , Ղազա-
 րոս , ել դուրս եկուր . և իսկոյն մեռած
 Ղազարոսն ողջնցաւ , և գերեզմանէն դուրս
 ելաւ պատանքովք . Յիսուս հրամայեց որ
 արձրիկն ու թողուն որ երթայ : Այս
 առթով շատերը դարձան ու հաւատա-
 ցին Քրիստոսի . բայց փարիսեցիք ու ե-
 լի ևս կատղած խորհուրդ ըրին որ զՅի-
 սուս բռնեն մեռցընեն : Յիսուս ալ ե-
 րեսը ծածկեց , գնաց Եփրայիմ գիւղը
 կեցաւ :

Երեքով մէջ որն տուր հոց կերաւ Յիսուս .

350 . Օրատկին տօնը մօտեցած ըլ-
 լալով՝ Յիսուս Եփրայիմէն ելաւ նորէն
 Երուսաղէմ երթալու համար . և Երի-
 քով քաղաքին մօտ մուրացիան կոյր մը
 բժշկեց : Քաղաքին մէջ պարտած ատե-
 նը , Չաքէս անուն հարուստ մաքսա-
 պետ մը կարճահասակ ըլլալուն պատճա-
 ռաւ՝ Յիսուսը տեսնելու փափաքով ժան-
 տաթղենիի մը վրայ ելեր կը նայէր : Յի-
 սուս զանի տեսնելով ըսաւ , Չաքէ շու-
 տով իջիր ատկէ , քանզի այսօր քու
 սունդ պիտի գամ , Չաքէս իջաւ իսկոյն
 ու ընդունեց զՅիսուս մեծ ուրախու-

Թեամբ, և խոստացաւ իր ունեցած ին կէսը
 աղքատաց տալ և որուն որ զրկանք ըրած
 է, չորեքսպասիկը հատուցանել: Յիսուս
 ալ օրհնեց զանիկա ըսելով, այսօր փրկու-
 կու թիւն եղաւ այս տանա, որովհետեւ այս
 ալ Աբրահամու զաւակ է:

Սիմոն բորասին տունը հաց ուտելու ատենը ի՞նչ
 պատահեցաւ:

351. Յիսուս երէքովէն ելնելուն,
 Բարտիմէոս անուն կոյր մաւրացկան մը
 բժշկեց, և երուսաղէմ չգացած Բեթա-
 նիա գիւղը հանդիպեցաւ: Հոն Սիմոն
 բորասը որ Յիսուսէն բժշկուած էր,
 զՅիսուս հացի հրաւիրեց: Յիսուսի հետ
 նստողներուն մէկն ալ Ղազարոս էր, ա-
 սոր քոյրը Մարիամ շիշ մը ազնիւ իւղ
 բերաւ և անով Յիսուսի ոտքն ու գլուխն
 օծեց: Այս բանիս ոմանք դժուարացան,
 մանաւանդ Յուդա Իսկարիովսացին թէ
 ինչո՞ւ իւղը 300 դահեկանի ջճախուե-
 ցաւ և գինը աղքատաց չորուեցաւ, ո-
 րովհետեւ աղքատաց արկղն ինքը կը կրէր,
 և կը յուսար որ անոնց ողորմութենէն
 իրեն ալ մաս կ'եղնէ:

Յիսուս ի՞նչ փառքով երուսաղէմ մտաւ:

352. Յիսուս երկրորդ օրը ճամբաց
 ելաւ երուսաղէմ երթալու, երբ 2ի-

Թե՛նեաց լեռան տակը հասաւ . աշակերտ-
ներէն երկուքը խրկեց , որ իրենց դիմա-
ցի գիւղն երթան ու հոն քուռակովը
մէկտեղ կապուած էշ մը պիտի գտնեն ,
առնեն բերեն . անոնք ալ կատարեցին
հրամանը : Յիսուս էշը հեծած սկսաւ
Երուսաղէմ երթալ : Երգովուրդը Յի-
սուսի գալուստը լսելով ամէնքն ալ ծերք
և տղայք դիմաւորեցին զինքը , ձեռքեր-
նին ձիթե՛նիի ու արմաւենիի կանանչ
ուտեր առած , և ոմանք ալ հագուստնին
Յիսուսի ոտքին տակը փռելով , ուրա-
խութեամբ կ'աղաղակէին , « Ովսաննա ,
օրհնեալ որ գասդ յանուն տեառն , օրհ-
նութիւն ի բարձունս : »

Տաճարին մէջ ի՛նչ ըրաւ Յիսուս .

353 . Յիսուս այսպէս յաղթանա-
կաւ Երուսաղէմ մտնելով տաճարը գը-
նաց , և դարձեալ ծախողներն ու գնող-
ները տաճարէն դուրս հանեց , և շատ
մը կոյրեր ու կաղեր և հիւանդներ բժրշ-
կեց , շրէից կարդացողները այս հրաշք-
ները տեսնելով , և տղայոց ալ տաճարին
մէջ՝ ովսաննա օրհնութիւն օրդւոյ Գաւ-
թի՝ գոչելնին լսելով բարկացան ու ըսին
Յիսուսի , չե՞ս լսեր ի՛նչ կ'ըսեն ատոնք .
Յիսուս պատասխան տուաւ թէ , չէք

կարգացած այն խօսքը թէ կաթ ծծող
տղայոց բերնէն օրհնութիւն կատարե-
ցիր . և թէ որ ատենք լռեն քարերը պի-
տի աղաղակեն : Հոնկէ իրիկուան դէմ
ելաւ քաղաքին մօտ Բեթանիա գեղը
գնաց հանգչելու :

Թղենին ինչու անիծեց .

354. Մաւռօտուն երուսաղէմ դառ-
նալու ճանապարհին անօթեցաւ , և հե-
ռուէն տերեւներով զարդարուած թղենի
մը տեսնելով մօտեցաւ որ պտուղէն ու-
տէ . բայց տերեւէն զատ բան մը չգտնե-
լով անիծեց ծառը : Հետեւեալ օրը այն
ճամբովը ետ դառնալուն՝ առաքեալք
տեսան որ ծառը չորցած է , զարմանալով
Յիսուսի խնայուցին նէ՛ ըսաւ անոնց ,
չէ՛ թէ թղենիին այլ սա լեռանը ըսէք
հաւատով թէ ել ասկէ ծովը ինկիր ,
կ'ըլլայ . վասն զի ինչ բան որ աղօթքով
ու աներկմիտ հաւատով խնդրէք , կ'առ-
նէք :

Յիսուս դարձեալ ինչպէս յանդիմանեց Հրէից
կարգացողները .

355. Յիսուս դարձեալ տաճարին
մէջ Հրէից կարգացողները յանդիմանել
սկսաւ առաւելով , ու ըսաւ . մէկը իր եր-
կու որդւոցը այգին երթալ ու բանել

ապսարեց . առաջինը երթալու խօսք տը-
 լաւ ու չգնաց , միւսը չեմ երթար ըսաւ ,
 ետքը զղջաց ու գնաց : Ասոնց ո՞րը կատարեց
 իր հօրը հրամանը , պատասխանեցին թէ
 ետքինը : Աւրեմն ըսաւ , մաքսաւ որնեքը և
 մեղաւ որնեքը ձեզնէ առաջ պիտի մտնեն
 երկնից արքայու թիւնը , որ Յովհաննու
 Մկրտչի քարոզութեանը հաւատացին ,
 բայց դուք տեսաք զայն և հաւատալ չու-
 զեցիք :

Աւրեւ ի՞նչ առակ ըսաւ .

356 . Դարձեալ ըսաւ , այգետիրոջ
 մէկը այգին մշակներու յանձնելով , ժա-
 մանակին պտուղը առնելու համար հետը
 հետէ իր ծառայները կը զրկէր անոնց , ա-
 նոնք ալ ծառայները ծեծելով փետելով կը
 վռնատէին և կը մեռցընէին : Աւրջը իր մէկ
 հափիկ սիրելի որդին կը զրկէ որ ամչնան
 անկէ ու պտուղ տան : Զանիկա ալ տե-
 սածնուն պէս կը բռնեն կ'ըստաննեն :
 Արդ այն մշակներուն ի՞նչ ընելու է , ը-
 սին թէ այն չարերը չարաչար կորսնցու-
 նելու է և այգին ալ ուրիշներու յանձ-
 նելու է : Անանկ է նէ ըսաւ Յիսուս , Աս-
 տուծոյ արքայութիւնը ձեզնէ պիտի
 վերնայ և տրուի անանկ ազգի , որ անոր
 արժանի պտուղ տայ :

ԱԼ ուրիշ առակ ըսան .

357 . Հարսնիք ընող Թագաւորի մ'ալ առակ ըսաւ , որ հրաւիրածներէն շատը մէյմէկ պատճառ բռնելով չեկան . շատերն ալ հրաւիրակները քամահրեցին ու սպանեցին ալ : Թագաւորը բարկանալով սպանողները մեռցուց . և ճամբու գլուխները մարդ հանելով անցնողները ժողվել տուաւ իր հարսանեաց տունը : Ետքը ինք հարսնեորները աչքէ անցընելուն ատենը , մէկը տեսաւ հոն հարսնիքին չվայլած ըսթերով , ու հրամայեց որ ձեռքն ու ոտքը կապեն ու դուրս նետեն : Ասիէ հետեցուց Յիսուս թէ Աստուծոյ արքայութեանը շատերը կանչուած են , բայց ընտրուածներ քիչ կան :

Այս առակները ինչ աղդեցութիւն ըրին .

358 . Այս առակներէս Հրէից կարգացողները և փարիսեցիք կատղեցան , և զՅիսուս բռնել կ'ուղէին , բայց ժողովըրդէն կը վախնային որ իբրև մարդարէ ճանչցած էին զանիկա : Աւստի խորհուրդ ըրին որ կառավարութեան դէմ յանցաւոր ընելու ծայր մը բռնեն Յիսուսի խօսքէն . և ասոր համար եկան ոմանք հարցուցին իրեն թէ կայսեր հարկ տալ պէտք է : Յիսուս անոնց խորամանկու-

Թիւնը իմանալով՝ դահեկան մ'ուղեց և հարցուց թէ անոր վրայի պատկերը ուրունն է . ըսին՝ կայսեր . ուրեմն ինչ որ կայսերն է կայսեր տուէք , ըսաւ , և Աստուծոյն Աստուծոյ :

Յիսուս սաղուկեցւոց փորձելուն դէմ ինչ զրուցեց .

359 . Նմանապէս սաղուկեցիներն ալ որ աշխարհիս վերջը մեռելոց յարութիւն առնելուն չեն հաւատար , մօտեցան Յիսուսի ու փորձելով հարցուցին , թէ Մովսէսի հրամանին նայելով՝ հետրգէ հետէ եօթը էրիկի կին եղող մը յարութեան օրը ո՞րի պիտի երթայ : Յիսուս անոնց յիմար մոլորութիւնը և սոգիտութիւնը խայտառակելով , յարութեան ատենը մարդիկ հրեշտակի նման ըլլալնին և էրիկ կնիկ չառնելնին իմացուց . և յարութիւն առնելուն ճշմարտութիւնը հաստատեց Սուրբ Գրքին խօսքերով . և այնպէս պապանձեցուց զամէնքը , որ անկէ ետքը մէկն ալ չէր համարձակեր բան մը հարցնելու :

Այրի կնոջ տամային վրայ ինչ ըսաւ Յիսուս .

360 . Յիսուս օր մը տաճարի գանձանակին դիմացը կանգնէր կը նայէր թէ ով ինչ կը ձգէ գանձանակը : Եւստ մը մե-

Տառուներ եւելօք ստակ կը ձգէին . աղքատ այրի կին մ'ալ երկու լումայ (մանդըր) ձգեց հոն : Յիսուս իր քովը կանչեց աշակերտները ու ըսաւ , այն խեղճ այրին ամենէն շատ ձգեց գանձանակը . քանզի ուրիշները իրենց ապրուստէն եւելցածնին տուին , բայց անիկա ինչ որ ունէր , բոլորն ալ ձգեց հոն :

Տաճարին շէնքին վրայ ի՞նչ ըսաւ Յիսուս .

361 . Յիսուս տաճարէն ելնելու ատեն առաքեալները ցուցուցին Յիսուսի թէ , ի՞նչ դարմանալի քարեր են և ի՞նչ գեղեցիկ շինուած : Յիսուս պատասխան տուաւ , թէ որ սլիտի գայ , որ քարը քարի վրայ մնալու չէ : Յետոյ գացին Չիթենեաց լեռը , ուր Յիսուս երկարօրէն խօսեցաւ Երուսաղէմի կործանման , և իրեն հաւատացողներուն քաշելիք տանջանաց և նեղութեանցը վրայ :

Ի՞նչ է տասն կուսանաց առակը .

362 . Աշխարհիս կատարածին վրայ ալ խօսելով՝ տասն կուսանաց առակն ըսաւ , որոնց մէջ հինգ իմաստունը լապտերնին պատրաստ ունենալով , կէս գիշերին փեռացին գալը լսուածին պէս՝ հարսանեաց տունը մտան : Իսկ հինգ յիմարը մինչև որ լապտերնին պատրաստե-

լու եղան, դուռը դոցուելով դուրս մնա-
ցին: Նոյնպէս վերջին դատաստանին հա-
մարալ օրինակ տուաւ թէ, աղնուական մը
իր քանքարը շահեցնելու համար ծառայ-
ներուն յանձնելով հեռի տեղ գնաց.
Ետ դարձած ատենը անոնցմէ հաշիւ պա-
հանջեց, որոնք որ ստակը շահեցուցած էին՝
վարձատրեց, և առածը չշահեցնելով
պահող ու ետ տուողը պատուհասեց:

Այլ յանձն առաւ մատնել զՅիսուս շրէից ձեռքը.

363. Օգտակին երկու օր մնացած
էր, երբ Յիսուս այս քարոզութիւններս
ընել և լմնցնելէն ետքը աշակերտացը ի-
մացուց թէ երկու օրէն զատիկ կ'ըլլայ,
և շրեայները ղինքը պիտի բռնեն ու իխառչ
հանեն: Նոյն օրը շրէից կարդացողներն
ու ծերերն ալ Ապիստիա քահանայապետին
տունը ժողովուելով խորհուրդ կ'ընէին
զՅիսուս մեռցնելու: Հոն մէջերնին եկաւ
Յուդա Իսկարիտաացին ալ, և յանձն ա-
ռաւ զՅիսուս անոնց ձեռքը մատնելու,
որուն փոխարէն անոնք ալ իրեն 30 ար-
ծաթ տալ խոստացան:

Յիսուս խնայեալ թեան համար ինչ օրինակ տը-
լաւ.

364. Յիսուս Երուսաղէմ քաղաքը
զարդարուած վերնատունի մը մէջ 12 ա-

Հակերտներով սեղան նստաւ բաղարջա-
կերաց առաջին օրը՝ զատկական գառն
ուտելու համար. ընթրելու ատեննին
Յիսուս սեղանէն ելաւ, վրայի զգեստը
հանեց, զենջակ մը կապեց մէջքը, ու
աշակերտաց ոտքը լուաց. ասով խոնար-
հութեան օրինակ տուաւ աշակերտաց
Թէ ինչպէս ինք վարդապետ ու տէր ըլ-
լալով իրենց ոտքը լուաց, անանկ ալ ի-
րենք մէկմէկու ոտք լուան :

Յիսուս ինչպէս յայտնեց Յուդային մասնիչ ըլ-
լալքը :

365. Յետոյ դարձեալ զգեստն ա-
ռաւ ու սեղանը բազմեցաւ : Սեղանին
վրայ դարձաւ ըսաւ Թէ ձեզմէ մէկը զիս
պիտի մատնէ. աշակերտները խռովեցան
այս բանիս վրայ. Յիսուս ալ սլատառը
Թաթիսեց ու Յուդային տուաւ, իմացը-
նելով Թէ զինքը մատնել ուզողը այն է :
Յուդա առանց զղջալու լրբութեամբ ե-
լաւ սեղանէն, ու գնաց իր միտքը դրած
չար խորհուրդը կատարելու :

Յիսուս ինչ նոր սլատուիրան տուաւ իր աշակեր-
տաց :

366. Յուդային երթալէն ետքը՝
Յիսուս իր աշակերտաց նոր սլատուիրան
մը տուաւ, որ մէկզմէկ սիրեն. իմ ա-
շակերտս ըլլալնիդ անկէ ճանչնան՝ ըսաւ :

Եթէ մեկզմէկ սիրէք : Պետրոս ալ երբ
 իր անձը Յիսուսի համար զոհելու պատ-
 րաստ կը ցուցնէր , Յիսուս ըսաւ թէ ա-
 քաղաղն երկու անգամ չխօսած՝ երէք
 անգամ պիտի ուրանաս զիս :

Յիսուս ինչպէս հաստատեց Ս. Հաղորդութեան
 խորհուրդը .

367 . Այս խօսակցութիւններէն
 ետքը Յիսուս ձեռքը հաց առաւ , գո-
 հացաւ , օրհնեց , կտրեց ու տուաւ ա-
 շակերտներուն ըսելով , Առէք կէրէք ,
 այս է մարմին իմ . նոյնպէս բաժակն ալ
 առաւ , գոհացաւ և տուաւ աշակեր-
 տաց ըսելով , Արբէք ի դմանէ ամենեք-
 եան , այդ է արիւն իմ . և ասով սահմանեց
 Սուրբ Հաղորդութեան խորհուրդը , պատ-
 ուիրելով որ իր յիշատակին համար կա-
 տարեն միշտ :

Ընթրիքէն վերջն ինչ ըրաւ .

368 . Ընթրիքէն վերջը Յիսուս
 Քեթսեմանի գիւղին քովի պարտէզը դը-
 նաց իր աշակերտներովը , և անոնցմէ մի-
 այն Պետրոսն ու Յակոբոսն ու Յովհան-
 նէսը հետն առած պարտէզին ներսի կող-
 մերը քաշուեցաւ , և անոնց ալ դուք
 հոս կեցիք , ու աղօթք ըրէք՝ ըսաւ ու
 ինքը մինակ քիչ մ'ալ յառաջ երթալով ,

սիսաւ աղօթել, արիւնք քրտինք թափել, և երկնքէն հրեշտակ մը գալով՝ զօրութիւն հուսար անոր : Յիսուս երեք անգամ իր աշակերտներուն քով դարձաւ և երեք անգամին ալ զանոնք քունի մէջ գտաւ :

Յիսուս ինչպէս բռնուեցաւ .

369 . Ա երջի անգամին որ աշակերտաց քոյն եկաւ, անդիէն Յուդա ալ մեծ ամբոխով, ջահերով, լապտերներով, բրերով ու սրերով եկաւ հասաւ, և ինքն առաջ անցաւ համբուրեց զՅիսուս, քանզի այս նշանք տուած էր թէ այն է Յիսուսը զոր ես պիտի պագնեմ, զանի բռնեցէք . և երբ Յիսուս ամբոխին առջև ելաւ ու ես եմ Յիսուս Նազովրեցին ըսաւ, ամենքն ալ ետ ետ դացին ու գետիւնը զարնուեցան, Յուդան ալ մէջերնին էր :

Յիսուսի բռնուած ասոնք Պետրոս ինչ ըրաւ .

370 . Այս միջոցին Պետրոս քաշեց սուրը, ու քահանայապետաց ծառայներէն մէկուն Մաղքոսին աջ ախանջը զարկաւ ձգեց : Յիսուս դարձաւ ըսաւ անոր, սուրդ պատեանք դիր, և իսկոյն Մաղքոսին ախանջը բժշկեց :

Նախ որն տարին Յիսուսը .

371 . Յետոյ կապեցին զՅիսուս և

նախ Աննա քահանայապետին տարին ,
 հոն քահանայապետը սկսաւ Յիսուսի
 հարցուփորձ ընել անոր աշակերտացը և
 վարդապետութեանը վրայօք : Եւ երբ
 Յիսուս ըսաւ թէ , ես յայտնի կը վար-
 դապետէի տաճարին մէջ , լսողներուն
 հարցուք , սպասաւորներէն մէկը Յիսու-
 սի երեսին ապտակ մը զարկաւ ըսելով
 թէ այդպէս պատասխան կուտաս քահա-
 նայապետին : Յիսուս հեղութեամբ մը
 պատասխանեց անոր որ եթէ գէշ բան
 մը խօսեցայ՝ այն յայտնէ . ապա թէ բա-
 րի՛ ինչո՞ւ կը զարնես :

Յետոյ որո՞ւ առջև տարին Յիսուսը :

372 . Աննայէն Վայիափոս քահանա-
 յապետին զրկուեցաւ Յիսուս , որուն
 առջևը սկսան սուտ վկայներով զրպար-
 տութիւններ ընել Յիսուսի վրայ . բայց
 Յիսուս լուռ կը կենար : Այս միջոցիս
 Պետրոս ալ գուրար գաւիթին մէջ կրա-
 կին բռնը նստած կը տարնար . հոն եղող-
 ներէն երեք հոգի ետեւէ ետեւ բսին Պեա-
 րոսի , թէ գու՞ն ալ Յիսուսի աշակերտ-
 ներէն ես . Պետրոս երեք անգամսն ալ
 ուրացաւ զՅիսուս և ճանչնալու եկաւ .
 և անդէն արտազար խօսեցաւ . Յիսուս
 դարձաւ նայեցաւ Պետրոսին , որ անմի-

Զապէս յիշելով Յիսուսի ըսածը զղջաց ,
և դուրս ելաւ ու լացաւ դառնապէս :

Հրեայք ինչպէս սկսան շարժարեւ զՅիսուս .

373 . Ըսկէ ետքը հրեայք ժողովե-
ցան Յիսուսի գլուխը՝ զինուորներով
մէկտեղ , և սկսան երեսը թքնել , ձաղել
և ծեծել . և գլուխը ծածկելով կ'ապտա-
կէին կը կռփէին և կը հարցընէին , թէ
ով է զարնողը մարգարէացիք մեզի . և
շատ հայհոյանքներ կ'ընէին իրեն . և այս-
պէս գիշերն ի բուն շարժարեցին զՅի-
սուս :

Հրեայք ինչպէս վճռեցին Յիսուսի համար թէ
մահապարտ է .

374 . Ընաւ օտուէն որ ուրբաթ էր ,
քահանայապետներն ու դպիրներն ու
ծերերը մէկտեղելով դարձեալ իրենց ատ-
եանը հանեցին զՅիսուս . և Վայիափա քա-
հանայապետը Աստուծոյ անուանը երդ-
մընեցընելով հարցուց Յիսուսի թէ ,
Քրիստոս որդին Աստուծոյ դո՞ւ ես , ըսէ
մեզի : Երբ Յիսուս ինքն Որդի Աստուծոյ
ըլլալը հաստատեց , քահանայապետը իր
պատմուճանը սրտառելով , և ամէնքն ալ
կատողելով վճռեցին միաբան թէ մահա-
պարտ է . և զՅիսուս կապած առին տա-
րին Պոնտացի Պիղատոսին , որ այն ատեն

ները դատաւորութեամբ կ'իշխէր Պաղեստինի բաժնին՝ Հռովմայեցւոց տէրութեանը կողմէն :

Յուդայի վախճանն ի՞նչ էրաւ :

375 . Այն ատեն Յուդա տեսնելով որ Յիսուս մահապարտի մը պէս Պիղատոսի ձեռքը տրուեցաւ , իր մատնելուն վրայ զղջաց . և առած արծաթը քահանայապետներուն դարձուց ըսելով թէ , մեզայ որ անմեղ արիւն մատնեցի . և երբ անոնք ետ առնելու չեղան , տաճարին մէջ նետեց , ու դնաց յուսահատութեամբ կախեց զինքը ու խեղդուեցաւ :

Պիղատոս ի՞նչու Յիսուսը Հերովդէսի տանել տրուաւ :

376 . Պիղատոսի առջևը հրեայք շատ սուտ չարախօսութիւններ ըրին Յիսուսի վրայ . բայց Յիսուս անոնց դէմ բողոքովին լուռ կը կենար : Պիղատոս չարախօսներուն խօսքէն իմանալով որ Յիսուս Գալիլացի է , զանիկա Հերովդէս Անթիպասին զրկեց , որ Գալիլացի բաժնին չորրորդապետ էր , և զատկի տօնին պատճառաւ Երուսաղէմ եկած էր : Հերովդէս իր հարցուցածներուն դէմ Յիսուսի լուռ կենալուն վրայ բարկանալով , ծաղրելու համար ձերմակ լաթ մը ձգեց

Յիսուսի վրայ, ու Վիղամասին դարձ
 ձուց:

Վիղամաս Յիսուսի անսեղութիւնը գիտնալով զա-
 նի ազատելու ինչ հնարք գործածեց.

377. Վիղամաս Յիսուսի անսեղ ըլ-
 լալը և հրէից կարդացողներուն նախան-
 ձու թեանէն մատնուիլը հասկնալով կ'ու-
 դէր որ արձակէ զՅիսուս: Աւստի հրէից
 ամեն զատկի տօնին բանտարկեալ մը ար-
 ձակել տալու սովորութիւնը յիշեցրնե-
 լով՝ զՅիսուս արձակել առաջարկեց.
 Բայց անոնք միաբերան կ'ազազակէին որ
 զՅիսուս ի խաչ հանէ և արձակէ իրենց
 Յեսու Բարաբբայն, որ մարդասպան ա-
 լազակ մի էր:

Հրէից կատաղութիւնը իջեցրնելու համար Վիղա-
 մաս ինչ բռաւ.

378. Հրէից կատաղութիւնը իջե-
 ցրնելու մտքով, Վիղամաս անոնց առա-
 ջը Յիսուսի ձեռն զարկաւ, և զննուորնե-
 րուն տուաւ որ ներսի գաւիթը տարին,
 և գլուխը փշէ պսակ մը, կռնակը կար-
 միր քղամիդ և ձեռքը եղէգ մը տալով
 թագաւոր ձեացուցին զՅիսուս: Եւ ա-
 ռաջը ծունկի գալով՝ ողջ լիւր թագաւոր
 հրէից կ'ըսէին, ու երեսը կը թքնէին և
 կ'ազատակէին, և ձեռքի եղէգ ուր գլուսն
 կը զարնէին: Այս րիւնչուայ կերպաւ

բանքովք զՅիսուս գուրս հանեց Պիղատոս, Հրեայք տեսածնուն պէս դարձեալ աղաղակեցին թէ ի խաչ հան: Այն ատեն Պիղատոս ձեռքերը լուարով ես անպարտ եմ ըսաւ այդ անմեղին արեանը, ու յանձնեց Հրէից որ խաչեն:

Յիսուս իր ետեկն լացող կանանց ինչ ըսաւ.

379. Խաչը Յիսուսի ուարտուած և Սինոն Ախրեւնացին անոր օգնական բռնելով սկսան Գողգոթա լեռը երթալ: Ետեկն մեծ ամբոխ մը կ'երթար, և անոնց հետ շատ մը կանայք ալ կային որ կածելով կ'ողբային Յիսուսի վրայ: Յիսուս ըսաւ անոնց, զիս մի լաք, այլ ձեր ու ձեր որդւոցը վրայ լացէք. քանզի որ պիտի գայ որ լեռներուն և բլուրներուն ձեր վրայ փռչին ու ծածկելը պիտի փնտռէք որ աղատիք պատուհասեն: Ասան զի թէ որ դալար փայտին այսպէս կ'ընեն, չորին ինչ պիտի ըլլայ:

Յիսուս ուր ի խաչ հանեցին.

380. Վերջապէս Գողգոթա լեռան վրայ հանեցին, և զմուռսով ու լեղիով խառնած գինի խմցրնել ուղեցին, բայց չընդունեց. ետքը հոն խաչեցին զՅիսուս, անոր երկու կողմն ալ երկու չարագործ աւաղակներ խաչեցին: Աջակողմեան աւ

Լազաիր Յիսուսի անմեղու թեանը վկայելով՝ յանդիմանեց միւս ընկերը, որ կը հայհոյէր Յիսուսի, և մեծ հաւատքով մը դարձաւ ըսաւ Յիսուսի, Տէր յիշէ զիս, երբոր թաղաւորութեամբդ գաս. Յիսուս ալ ըսաւ, այսօր ինձի հետ դըրախտը պիտի ըլլաս :

Յիսուս խաչին վրայ ինչ նախասինք կրեց :

381. Յիսուս խաչին վրայ եղած միջոցին ալ քահանայապետք ու դպիրք կուգային և կը ծաղրէին զՅիսուս և անկէց անցնողներն ալ գլուխնին շարժելով կը հայհոյէին : Բայց Յիսուս այն վերջին դառն տանջանաց մէջ զինքն ի խաչ հանողներուն և արհամարհողներուն համար աղօթք կ'ընէր : Խաչին քով կեցած էր Յիսուսի մայրը Մարիամ կոյս, Կղէտ պեան Մարիամայ և Մարիամ Մագդաղենացիին հետ, որ արիւն արտաստւք թափելով կ'ողբային Յիսուսի վրայ : Յիսուս դարձաւ ըսաւ մօրը, կին դու, ասա քու որդիդ՝ զՅովհաննէս սիրելի աշակերտը ցուցընելով, որ հոն էր, և դարձաւ Յովհաննէսին ալ ըսաւ թէ, ասա քու մայրդ : Անկէ ետքը Յովհաննէս Ս. Մարիամ տիրամայրը իբրև մայր կը խնամէր :

Յիսուս ի՞նչպէս հոգին աւանդեց .

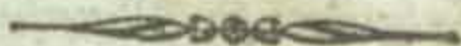
382 . Եւստի յիսուսի աստե՛նները բոլոր աշխարհ խաւարեցաւ մինչև ժամը ինը : Եւստի իննիստ աստե՛նները Յիսուս ծարաւի եմ ըսաւ . և քացախը թաթխած սպունգը եղէգի մը վրայ անցուցած Յիսուսի բերանը մօտեցուցին նէ , Յիսուս քացախը բերանն առաւ , և ըսաւ՝ ամենայն ինչ կատարեալ է . յետոյ՝ Հայր , քու ձեռքդ կը յանձնեմ իմ հոգիս ըսելով՝ գլուխը ծռեց ու աւանդեց հոգին :

Յիսուսի հոգի աւանդելու ատեն ի՞նչ պատահեցաւ .

383 . Ի՞նչ ատեն տաճարին վարագոյրը վերէն ի վար պատուեցաւ , երկիրը շարժեցաւ , ասպառաժները պատուեցան , գերեզմաններ բացուեցան , և շատ արդար մարդիկ յարութիւն առած երուսաղէմի մէջ շատ մարդոց երևցան :

Յիսուսի կողք ի՞նչու խոցեցին .

384 . Իսաչին քով կեցող ղինուորներէն մէկն ալ Յիսուսի մեռած ըլլալը ստուգելու համար , գեղարդովը Յիսուսի կողք խոցեց . և իսկոյն արիւն և ջուր բղխեց կողէն . այս տեսնելով հարիւրապետը հաւատաց և վկայեց թէ Աստուծոյ Որդի է սա :

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՄԵՀՈՒՆԵՆ ՄԻՆՉԵՒ ԵՌԵՔԵԼՈՅ ԴԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ
ՍՊՍԻԸ

Ո՛վ խաչէն վար առաւ Յիսուսը .

385. Արեմաթացի Յովսէփի անունն
քարեպաշտ ու արդար մարդ մը , որ Հը-
րէից չար խորհրդոց միաբանած չէր , Պի-
ղատոսէն Յիսուսի մարմինը խնդրելով ,
եկաւ Նիկողեմոս իշխանին հետ՝ նոյն ուր-
բաթ օրը իրիկուան դէմ խաչէն վար ա-
ռաւ , ու մաքուր կտուտով պատեց և քարե-
փորուած նոր գերեզմանի մը մէջ դրաւ ,
ու մեծ քարով մ'ալ գերեզմանը գոցեց :

Գերեզմանին վրայ ինչ պահպանութիւն ըսին
չըկայք :

386. Հրեայք ալ Պիղատոսէն հրա-
ման առին , գացին գերեզմանին քարին
կնիք զարկին ու քովն ալ պահապան զին-
ւորներ դրին , որպէս զի շրջայ թէ աշա-
կերաները գաղտուկ գիշերը գան ու Յի-
սուսի մարմինը գողնալով , ժողովրդեան
մէջ ձայն հանեն թէ յարութիւն առաւ
Քրիստոս :

Յիսուս ինչպէս յարութիւն առաւ .

387. Միաշարաթին այսինքն կիրա-
կի առաւ օտն՝ կանուխ Մարիամ Մագդա-

զԷնացին, Մարիամ Զակարայ, Զովհաննու
 ու Սողոմէ, հեռերնին խուճկ ու անուշ
 շահատ իւզ ապամ ելան գերեզմանն եր-
 թալու, որ Յիսուսի մարմինը օժէն ։
 Բայց ասոնք գերեզմանը չհասամ, նոյն
 օրը լուսնայու մօտ մեծ շարժ մ'եղաւ,
 երկինքէն հրեշտակ մ'իջաւ, գերեզմա-
 նին բերանը դրուամ քարը մէկգի ըրաւ
 ու վրան նստաւ ։ Այս տեսիլէն սրահա-
 սրանները սարսափամ գերտինն ինկան մե-
 ռամի պէս, ետքը ելան միասան, ու գա-
 յին սրամեցին քահանայարկեմնեբուն
 ու դպիրներուն, անոնք ալ շատ սուակ
 տուին իրենց, որ ըսեն թէ մեր քուն
 եղամ ժամանակը աշակերտներն եկան
 գողցան Յիսուսի մարմինը ։ այս լուրը
 չրեկց մէջ մինչև հիմա տարամուամ է ։

Իւզաբեր կանայք ինչ ըրին ։

388 . Իւզաբեր կանայք որ եկան,
 գերեզմանին գրան ահագին քարը վերցը-
 ւամ անտեղով և Յիսուսի մարմինը հոն
 չգտնելով շփոթեցան ։ Մէջերնուն Մա-
 րիամ Մագդաղենացին վաղեց գնաց Պեռ-
 րոս և Զովհաննէս առաքեալներուն խնա-
 ցուց թէ անքը գերեզմանէն վերցու-
 ցեր են ։ Ասոնք ալ շուտով ելան եկան
 և Մագդաղենացիին ըսամին պէս դու

տարկ գտնելով գերեզմանը՝ զարմանալով
եւ դարձան :

Նախ որոնց ծանուցուեցաւ Յիսուսի յարութիւն
առնելը :

389 . Այս միջոցիս հոն գտնուող
կանանց երիտասարդի կերպարանօք երկու
հրեշտակ երևնալով ըսին , մի վախնաք ,
Յիսուս խաչեալը կ'ուղէք , հոս չէ , այլ
յարեաւ , ինչպէս որ ինքը առաջուց կը
զրուցէր . հիմա շուտով գացէք պատմե-
ցէք անոր աշակերտացը : Անոնք ալ ա-
հով ու խնդալով ելան , և երբ կ'երթա-
յին , Յիսուս պատահելով անոնց ողջու-
նեց . և ապսպրեց որ առաքելոց ըսեն
թէ Գալիլեա երթան զինքը տեսնեն : Ա-
նոնք ալ ոտքին փաթթուելով երկրպա-
գեցին և եկան պատմեցին առաքելոց :

Յիսուս ինչպէս երեցաւ Մարիամ Մագդաղենա-
ցիին :

390 . Կանայք գերեզմանէն բաժ-
նուելէն ետքը՝ հասաւ Մարիամ Մագդա-
ղենացին գերեզմանը , և դուրսը կեցած
ու լացած ատենը մէյմը գերեզմանին
մէջ նայելով տեսաւ այն երկու հրեշ-
տակները որ իրեն ըսին թէ ինչո՞ւ կու-
լաս՝ զո՞վ կ'ուղես . նա ալ պատասխան
տալուն հետ՝ ետին դարձաւ ու Յիսուս
հոն կանգնած գտաւ , բայց պարտիզպան

կարծելով կը թախանձէր, որ եթէ Յիսուսի մարմինը ուրիշ տեղ փոխադրեր է նէ, զրուցէ : Յիսուս այն ատեն ըսաւ իրեն . Մարիամ, այն ալ իսկոյն ճանչնալով կանչեց, վարդապետ, ու մօտենալ կ'ուզէր . բայց Յիսուս արգիլեց և պատուիրեց որ երթայ առաքելոց իմացընէ :

Ուրիշ որոնց երևցաւ Յիսուս .

391 . Ատնցմէ զատ ուրիշներու ալ որ անդաստանները կ'երթային երևցաւ Յիսուս . բայց ամէնուն խօսքն ալ անհաւատալի կը թուէր առաքելոց : Այն օրը երբ աշակերտներէն երկու հոգի ալ երուսաղէմէն Էմմաուս գիւղը կ'երթային, Յիսուս զինքը չճանչցընելով ճամբու ընկեր եղաւ անոնց . և իր չարչարանաց և յարուժեան վրայօք ցուցուցած կասկածնին վերցընելու խօսքեր ըրաւ, մարգարէից գրածները յիշեցընելով : Երթալու տեղերնին հասան նէ զինքն ալ ստիպեցին հետերնին մնալու . հոն սեղան նստած ատեննին աչքերնին բացաւ որ զինքը ճանչցան, բայց ինքը իսկոյն աներևոյթ եղաւ :

Յիսուս իր աշակերտացը ինչպէս երևցաւ .

392 . Այն կէտին աշակերտները դարձան Երուսաղէմ, ուր տեղ որ ա-

աւրեւիք և աշակերտք թողուած և
 վախերն առն դուռք դոցաւ նստեր էին .
 և իրենց տեսաւք պատմելով ալ չէին կր-
 նար հաւտայրնել անոնց թէ Յիսուս յա-
 ըու թիւն առաւ է : Մէյմ' ալ յանկարծ
 Յիսուս մէջերնին գտնուեցաւ . և իր վէր-
 քերը ցուցրնելով և շօշափել տալով ա-
 նոնց հաւտացուց թէ տեսածնին երե-
 ւոյթ մը չէ , այլ իսկ և իսկ Յիսուս ինքն
 է , և անոնց վրայ փշելով՝ առէք Հոգի
 Սուրբ՝ ըսաւ . և մարդկան մեղաց թողու-
 թիւն տալու իշխանութիւն տուաւ :

Թովմաս ինչպէս հաւտաց Յիսուսի յարութեանը :

393 . Ե՛րբ և զամ նստելը Թովմաս
 հին չէր . ուտուի երբ առաքեալք դՅի-
 սուս տեսնելնին իմացուցին անոր . չեմ
 հաւտար ըսաւ մինչև որ ևս ալ աչօքս
 չտեսնեմ : Աւթ օրէն ետքը երբ դարձ-
 եալ ամէնքը մէկտեղ դուռք դաց՝ նստած
 էին , Յիսուս նորէն երեւեցաւ մէջերնին
 և Թովմայի թերահաւատութիւնը յան-
 գիմանելով ըսաւ . հիմա բեր մատերդ
 կողմս մտէ և մեք ալ ալ առնա՛ւ . ու անհա-
 ւատ մի ըլլար . երանի անոնց այդ դիւ չտե-
 սած պիտի հաւտանա :

Տիրերեայ Թովման եղիլը ինչպէս երեցաւ Յի-
 սուսի աշակերտարը :

394. Առաքեալները՝ ինչպէս որ Յիսուս իրենց պատուէր զրկած էր, Գալիլիա երթալով, որ մը՝ երբ Պետրոս և Յովհաննէս ուրիշ քանի մը առաքելոց հետ ձուկ որսալու ելած էին Տիբերեաց ծովուն եզերքը, երևեցաւ Յիսուս անոնց և հրաշալի առատութիւն մը տուաւ անոնց որսորդութեանը. և հետեքնին հաց ալ կերաւ: Ետքը Պետրոսին երեք անգամ զիս կը սիրէս հարցնելով՝ զինքը ջարջարանաց գիշերը երեք անգամ ուրախալուն յանցանքը քաւեց:

Յիսուս Գալիլիացի մէջ որոնց երեցաւ.

395. Ասկէ ետքը Յիսուս անգամ մ'ալ ամենաւն մէկէն երևեցաւ Գալիլիացի մէջ լեռան մը վրայ, ուր առաքեալներէն զատ ուրիշ շատ բազմութիւն ալ կար որ ընդ ամէնը հինգ հարիւր հազիւն աւելի էին: Այս անգամիս բացարձակ հրաման քրաւ առաքելոց որ երթան բոլոր աշխարհք քարոզեն իր աւետարանը. հեթանոսներն աշակերտեն և մկրտանեն յանուն Հոր և Արդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ, և խոստացաւ որ ինքն ալ անոնց հետ պիտի ըլլայ մինչև ի կառարած աշխարհի:

Յիսուս երբ համբարձաւ յերկինս .

396 . Յիսուս այսպէս 40 օր իր աշակերտացը տեսնուելով՝ հետերնին կ'ուտէր կը խմէր և իր նոր հաստատուելու եկեղեցւոյն կարգադրութիւնները կը սորվեցրնէր անոնց : Քառասներորդ օրը առաւ առաքեալները Ձիթենեաց լեռը հանեց . և պատուիրեց որ Երուսաղէմէն չբաժնուին մինչև որ Հոգին Սուրբ զրկէ իրենց , ինչպէս որ առաջուց խոստացեր էր : Ետքը ձեռքերը բացաւ օրհնեց զանոնք և սկսաւ անոնց աչքին առջևը երկինք համբարձաւ :

Յիսուսի համբարձմանէն վերջը առաքեալք ուր գացին .

397 . Առաքեալները Յիսուսի համբարձումը դիտելով ապշած մնացին մինչև որ ամալը ծածկեց աչքերնէն . այն առտեն երկու հրեշտակ երևնալով անոնց ըսին . Գալիլիացիներ՝ ի՞նչ պնենելով կը նաշիք դէպ ի յերկինս . այս Յիսուս որ ձեզմէ վերացաւ , նորէն պիտի գայ օր մը : Այս խօսքին վրայ առաքեալք սթափուելով և երկրպագելով դարձան Երուսաղէմ , և իրենց ժողովատեղի ըրած վերնատանը մէջ մէկտեղելով կ'ըստասէին Յիսուսի խոստման կատարումը տեսնելու :

Յուզայի տեղ ով առաքեալ ընտրուեցաւ :

398. Այս միջոցիս առաքեալք ուզեցին որ իրենց կարգին համրանքը ամբողջացրնեն, Յուդա խկարիովուացի մատնիչին տեղ մէկ ուրիշը ընտրելով. ուստի երկու արժանաւոր հոգիի համար առ Աստուած աղօթք ընելով վիճակ ձգեցին, և վիճակը Մաթաթիային ելաւ, որ Յուդային տեղ առաքելոց կարգն անցնելով երկոտասաներորդ առաքեալն եղաւ :

Հոգին Սուրբ Ինչպէս իջաւ առաքելոց վրայ :

399. Համբարձմանէն տասն օր ետքը, երբ առաքեալք և աշակերտք՝ բարեպաշտ կանանց և Ս. Մարիամ Աստուածածնայ հետ ժողոված՝ միաբան աղօթք կ'ընէին վերնատանը մէջ. յանկարծ սաստիկ հողմի ձայնի նման ձայն մ'եկաւ, լեցուց բոլոր տունը, և հոն եղողներուն ամէնուն գլխուն վրայ հրեղէն լեզուներ երևցան, ու ամէնքն ալ հոգւով սրբով լցուեցան, ու սկսան այլ և այլ լեզուով խօսիլ :

Այս ձայնին վրայ ինչ եղաւ :

400. Այս ձայնին վրայ շատ մը զանազան աղգաց բազմութիւն եկան խրոնեցան վերնատանը մէջ, ու ամէնքն ալ կ'ըսքանչանային առաքելոց այլ և այլ

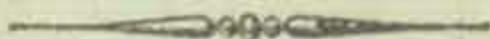
լեզու օք խօսելուն վրայ : Գտնուեցան ա-
 նանկ յաչաղկոտաներ ալ որ ծաղրելով առաք-
 եալները գինեհարած են կ'ըսէին : Այն
 ատեն Պետրոս առաքեալ համարձակու-
 թեամբ ատեան ելաւ, և այն իրենց եղա-
 ծը Յիսուսի Քրիստոսի չարչարանաց և
 յարութեան արդիւնքովը Աստուածային
 շնորհք ըլլալը բացատրեց՝ մարգարէից
 գուշակութեամբը, և մարդոյս փրկու-
 թիւնը Յիսուսի Քրիստոսի հաւատքովը
 ըլլալը հաստատեց : Որով նոյն օրը 3000
 հոգի մեկէն հաւատացին Յիսուսի և
 մկրտուեցան :

Առաքեալք այնուհետեւ ինչ ըսին .

401 . Այնուհետեւ առաքեալք Հո-
 գեոյն սրբոյ զօրութեամբ քաջալերուելով
 սկսան համարձակ ամէն տեղ քարոզել
 Յիսուսի Քրիստոսի Աւետարանը, և պէս-
 պէս հրաշքներ ընել . հիւանդներ կաղեր
 բժշկել . հաւատացեալները մկրտել և
 Յիսուսի Քրիստոսի Սուրբ Եկեղեցին ա-
 նոր աւանդած կարգադրութեամբը հով-
 ուել : Աերջապէս Յիսուսի Քրիստոսի հա-
 մար ամէն նեղութիւն, չարչարանք, հա-
 լածանք, նախատինք ու մինչև անդամ
 մահը սիրով ընդունելով Քրիստոսնեական
 սուրբ հաւատքը ընդհանուր աշխարհ

տարածեցին, որ կը տեւէ մինչև ցարդ և
պիտի տեւէ մինչև ցկատարած աշխարհի:

Վ Ե Ր Զ

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

Երև. 30 տող 15.

Մինչև հիմա ալ կը կատարեն:

Գ Ի Ի Ը Լ Ե Կ

Մինչև հիմա ալ կը կատարեն առանց գառնադիմում
թեան:

177
The first part of the book is devoted to a description of the various species of plants which are found in the island of Java.

PLANT

PLANT

PLANT

PLANT

PLANT

PLANT

PLANT

PLANT

4996

2013

DATE

DATE

